

Ιδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

3/08

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 53, Σεπτέμβριος 2008

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα. Η ανάλυση στην παρούσα Έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι 17/09/2008.

Το IOBE

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Copyright © 2008 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 - 4315

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	9
1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	11
Η διεθνής κρίση εντείνει και πολλαπλασιάζει τις αβεβαιότητες	11
Επιδείνωση του κλίματος και στην Ελλάδα	11
Ηπιότερες μέχρι σήμερα οι επιπτώσεις στα πραγματικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας	11
Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας παραμένουν	12
Επιδείνωση των δημοσιονομικών ανισορροπιών.....	13
Η δημοσιονομική προσαρμογή κύριος στόχος της οικονομικής πολιτικής.....	13
Τα νέα δημοσιονομικά μέτρα.....	13
Σταθερά σε υψηλά επίπεδα ο πληθωρισμός.....	14
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	15
2.1. Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	15
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	15
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	20
2.2 Το Οικονομικό Περιβάλλον στην Ελλάδα	24
Α) Οικονομικό κλίμα	24
Β) Η οικονομική πολιτική	29
Γ) Το «επιχειρείν» στην Ελλάδα.....	37
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	43
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις.....	43
Οικονομική Δραστηριότητα το 2007.....	43
Μεσοπρόθεσμες προοπτικές.....	46
3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας	49
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	58
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	61
3.5 Τιμές Καταναλωτή	66
Εξελίξεις το 2008.....	66
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις	69
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	72
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	72
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων	74
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	74
4. ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	77
4.1 Η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για τις ΑΠΕ	78
4.2 Εξελίξεις στην ελληνική αγορά.....	79
4.3 Επιπτώσεις ένταξης των ΑΠΕ στο εγχώριο ηλεκτρικό σύστημα	83
4.4 Προοπτικές.....	85
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ.....	87

Πίνακες

Πίνακας 2.1	Διεθνές Περιβάλλον (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές).....	18
Πίνακας 2.2	IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 1995=100).....	19
Πίνακας 2.3	IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες(1995=100).....	19
Πίνακας 2.4	23Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές) ..	23
Πίνακας 2.5	IFO – Εκτιμήσεις για την Ευρωζώνη(Δείκτες, 1995=100).....	23
Πίνακας 2.6	Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας.....	26
Πίνακας 2.7	Εκτέλεση κρατικού προϋπολογισμού	37
Πίνακας 2.8	Κατάταξη κάθε χώρας ως προς την ευκολία στην... ..	41
Πίνακας 3.1	Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (προσωρινά αποτελέσματα, σταθερές τιμές 2000)	44
Πίνακας 3.2	Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 1995)	45
Πίνακας 3.3	Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2007- .. 2009 (σε σταθερές αγοραίες τιμές 1995, ετήσιες % μεταβολές)	46
Πίνακας 3.4	Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο	53
Πίνακας 3.5	Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100).....	53
Πίνακας 3.6	Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)	57
Πίνακας 3.7	Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία	60
Πίνακας 3.8	Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (2004-2008 ανά τρίμηνο)	63
Πίνακας 3.9	ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (εκατ. ευρώ).....	76

Διαγράμματα

Διάγραμμα 2.1	Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR	23
Διάγραμμα 2.2	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990-2006=100, εποχικά εξομαλυσμένα στοιχεία)	25
Διάγραμμα 2.3	Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ¹	28
Διάγραμμα 3.1	Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στη Μεταποίηση	51
Διάγραμμα 3.2	Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές (ετήσιες μεταβολές) και Δείκτης Επίπεδου Εργασιών	52
Διάγραμμα 3.3	Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων & Μοτοσυκλετών, στο Λιανικό Εμπόριο Καυσίμων και Λιπαντικών (κλάδος 50)	54
Διάγραμμα 3.4	Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2000=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)	54
Διάγραμμα 3.5	Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο	55
Διάγραμμα 3.6	Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Ταχυδρομείων- Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 64)	56
Διάγραμμα 3.7	Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 72	57
Διάγραμμα 3.8	Εξέλιξη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Άλλων Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (κλάδος 74)	57
Διάγραμμα 3.9	Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού	64
Διάγραμμα 3.10	Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)	66
Διάγραμμα 3.11	Εξέλιξη πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	67
Διάγραμμα 3.12	Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	68
Διάγραμμα 3.13	Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	68
Διάγραμμα 3.14	Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή Ελλάδας και Ευρωζώνης (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	69
Διάγραμμα 3.15	Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)	72
Διάγραμμα 4.1	Μερίδιο ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση (2005) και απόσταση από το στόχο για το 2020	78
Διάγραμμα 4.2	Εγκατεστημένη Ισχύς Μονάδων ΑΠΕ σε MW (2001-2007)	81
Διάγραμμα 4.3	Συμμετοχή των ΑΠΕ στην Ακαθάριστη Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας	81
Διάγραμμα 4.4	Κατάσταση Αδειών Συνόλου Μονάδων ΑΠΕ [31.12.2007]	83

Πίνακες Παραρτήματος

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	88
ΜΕΡΟΣ Α (συνοπτική λίστα διαρθρωτικών δεικτών)	89
I-A. Βασικοί Οικονομικοί Δείκτες	91
I-1a. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, E.E-25=100).....	91
I-2a. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο (ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης,(E.E-25=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων).....	92
II-A. Απασχόληση	93
II-1a. Ποσοστό Απασχόλησης (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού).....	93
II-2a. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)	94
III-A. Καινοτομία και Έρευνα.....	95
III-1a. Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) (% του ΑΕΠ).....	95
III-2a. Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών (% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση).....	96
IV-A. Οικονομική Αναδιάρθρωση	97
IV-1a. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών (ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι E.E-25=100)	97
IV-2a. Επιχειρηματικές Επενδύσεις (ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)	98
V-A. Κοινωνική Συνοχή	99
V-1a. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας (% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)	99
V-2a Διασπορά Ποσοστών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια (Συντελεστής διασποράς ποσοστών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)	100
V-3a Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού).....	101
VI-A. Περιβάλλον.....	102
VI-1a. Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου (ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO ₂).....	102
VI-2a. Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας (ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000€).....	103
VI-3a. Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων (ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 1995, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 1995=100)	104

ΜΕΡΟΣ Β (άλλοι διαρθρωτικοί δείκτες)	105
I-B. Βασικοί Οικονομικοί Δείκτες	107
I-1β. Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 1995 (% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)	107
I-2β. Μεταβολή της Απασχόλησης (ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης)	108
I-3β. Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν.Δ.Τ.Κ)	109
I-4β. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)	110
I-5β. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)	111
II-B. Απασχόληση	112
II-1β. Ποσοστό Ανεργίας (άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)	112
II-2β. Δια Βίου Εκπαίδευση (% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)	113
III-B. Καινοτομία και Έρευνα	114
III-1β. Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση (% του ΑΕΠ)	114
III-2β. Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά) (% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)	115
IV-B. Οικονομική Αναδιάρθρωση	116
IV-1β. Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2005 (ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)	116
IV-2β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)	117
IV-3β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)	118
IV-4β. Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε (% του ΑΕΠ)	119
IV-5β. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)	120
V-B. Κοινωνική Συνοχή	121
V-1β. Κατανομή Εισοδήματος (Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)	121
V-2β. Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευση ή Κατάρτιση (ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)	122

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η τρίτη έκθεση που δημοσιεύει το IOBE για το 2008, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας δημοσιεύεται σε μία δύσκολη συγκυρία για την παγκόσμια και την ελληνική οικονομία, σε ένα περιβάλλον αυξημένης αβεβαιότητας. Αν και αναφέρεται και υποστηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 17/09/2008, σε αρκετές περιπτώσεις έχουν ληφθεί υπόψη και νέα δεδομένα που προέκυψαν κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα και τα οποία σχολιάζονται στην έκθεση. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** ενώ συνοδεύεται - όπως κάθε φορά - από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας. Αναλυτικότερα:

Η **πρώτη ενότητα** περιλαμβάνει τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, η οποία προσφέρει στον αναγνώστη τα βασικά σημεία και τις θέσεις του IOBE όπως αυτές αναλύονται με λεπτομέρεια στο κυρίως κείμενο. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις και έκτατες τοποθετήσεις της Ευρ. Επιτροπής, του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE και γ) την ανάλυση των εξελίξεων στην **οικονομική και διαρθρωτική πολιτική** κατά το τελευταίο διάστημα. Στην παρούσα έκθεση δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις δημοσιονομικές εξελίξεις, καθώς και στις πρόσφατες εξαγγελίες για νέα φορολογικά μέτρα.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται το **μακροοικονομικό περιβάλλον** και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές της, περιγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς τομείς της οικονομίας**, συνοψίζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας κατά το πρώτο εξάμηνο του 2008, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας** και αναλύεται ο **πληθωρισμός** και οι παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία του, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών**. Τέλος, στην **τέταρτη** ενότητα της έκθεσης παρουσιάζονται τα προκαταρκτικά συμπεράσματα μίας ευρείας μελέτης του IOBE για τις **Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας**, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη. Η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για τις ΑΠΕ καθώς και οι εξελίξεις στην ελληνική αγορά, αλλά και οι επιπτώσεις ένταξης των ΑΠΕ στο εγχώριο ηλεκτρικό σύστημα εντάσσονται στο πλαίσιο της ανάλυσης του IOBE.

Η τελευταία για το τρέχον έτος έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα μέσα του Δεκεμβρίου του 2008.

1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διεθνής κρίση εντείνει και πολλαπλασιάζει τις αβεβαιότητες

Το αρνητικό οικονομικό κλίμα που επικρατεί από τα τέλη του 2007 έχει προσλάβει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και έχει ήδη επιφέρει σοβαρές απώλειες ιδιαίτερα στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Ο πληθωρισμός εξακολουθεί να κινείται ανοδικά, τόσο στις αναπτυγμένες αλλά κυρίως στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, επηρεαζόμενος καθοριστικά από την αύξηση των τιμών των καυσίμων, των εμπορευμάτων και των τροφίμων. Παράλληλα, οι προβλέψεις για τους ρυθμούς ανάπτυξης αναθεωρούνται συνεχώς προς τα κάτω. Το κύριο χαρακτηριστικό της κατάστασης στη διεθνή οικονομία σήμερα είναι η «ασυνήθης» αβεβαιότητα που καθιστά προβληματική κάθε πρόβλεψη για το άμεσο μέλλον.

Οι οικονομίες της ΕΕ-27 και της Ευρωζώνης υφίστανται τις επιδράσεις των συνεχιζόμενων διεθνών οικονομικών διαταραχών και οι συνέπειες είναι και εδώ εμφανείς: λιγότερες και με αυστηρότερα κριτήρια, χορηγήσεις από τα τραπεζικά ιδρύματα της Ευρωζώνης, κατακόρυφη πτώση των κατασκευαστικών αδειών, σημαντική επιβράδυνση ή ακόμα και υποχώρηση των τιμών των κατοικιών, και πληθωρισμό που έχει σταθεροποιηθεί σε ιστορικά υψηλά επίπεδα μετά την εφαρμογή του ευρώ. Οι εξελίξεις αυτές ωθούν τους διεθνείς οργανισμούς σε συνεχείς αναθεωρήσεις προς τα κάτω των προβλέψεών τους για την ανάπτυξη.

Επιδείνωση του κλίματος και στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η αβεβαιότητα επηρεάζει άμεσα τις προσδοκίες τόσο των επιχειρήσεων όσο και των καταναλωτών: Τους πρώτους οκτώ μήνες του 2008, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος κινείται σε επίπεδα σαφώς κατώτερα εκείνων του 2007 και χαμηλότερα από τον μέσο μακροχρόνιο όρο. Τον Αύγουστο, ο εν λόγω Δείκτης προσεγγίζει την χαμηλότερη τιμή της τελευταίας τριετίας.

Η επιδείνωση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα συμβαδίζει με ανάλογη εξέλιξη του σχετικού δείκτη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο οποίος και εκεί προσεγγίζει το χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων ετών. Είναι προφανές ότι οι προσδοκίες και το κλίμα σε όλες τις χώρες έχουν επηρεασθεί εντονότερα από τη διεθνή κρίση, η οποία δημιουργεί αυξημένες αβεβαιότητες για το μέλλον και λιγότερο από την επιδείνωση των πραγματικών μεγεθών, η οποία εμφανίζεται ηπιότερη. Φαίνεται ότι, προς το παρόν τουλάχιστον, η κύρια, καθοριστική επίπτωση της κρίσης είναι η αύξηση της αβεβαιότητας τόσο για τα νοικοκυριά, όσο και για τις επιχειρήσεις.

Ηπιότερες μέχρι σήμερα οι επιπτώσεις στα πραγματικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ το 2008 θα είναι αρκετά υψηλός (3,5%) για τα ευρωπαϊκά δε-

δομένα, χαμηλότερος ωστόσο από τον προηγούμενο χρόνο. Σημειώνεται ότι η πλέον πρόσφατη (Σεπτέμβριος) πρόβλεψη του ΟΟΣΑ για την ανάπτυξη της Ευρωζώνης το 2008 είναι 1,3%. Οι πρώτες εξάλλου προβλέψεις για το 2009 –που θα αναθεωρηθούν πιθανώς προς τα κάτω– τοποθετούν τον ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ στην Ελλάδα στο ίδιο περίπου επίπεδο, ενώ για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπεται περαιτέρω επιβράδυνση.

Η δυναμική της εγχώριας ζήτησης, παρότι εξασθενημένη, θα αποτελέσει και φέτος το βασικό μέσο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Η μικρή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού έως το τέλος του έτους ενδεχομένως να τονώσει την κατανάλωση, αναπληρώνοντας μέρος της περιορισμένης ανόδου της το α' εξάμηνο το 2008.

Τα δεδομένα αυτά δείχνουν ότι η ελληνική οικονομία δεν πλήττεται σε σημαντικό βαθμό, μέχρι τώρα τουλάχιστον, από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση. Φαίνεται ότι το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα δεν απειλείται άμεσα σε μεγάλη έκταση από παρόμοιες εξελίξεις, καθώς οι κλυδωνισμοί στις αντίστοιχες αγορές στην Ελλάδα ήταν μάλλον περιορισμένοι. Η αποφυγή από την πλευρά των περισσότερων ελληνικών τραπεζών εκτεταμένης τοποθέτησης σε επισφαλή τραπεζικά προϊόντα λειτούργησε προστατευτικά για τις ίδιες αλλά και για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Εξάλλου, οι επιπτώσεις της κρίσης περιορίζονται από το γεγονός ότι η ελληνική οικονομία παραμένει εσωστρεφής, με την έννοια ότι το εξωτερικό της εμπόριο αποτελεί ένα σχετικά χαμηλό ποσοστό του ΑΕΠ. Όμως, υπάρχει ο κίνδυνος σοβαρών ανα-

ταράξεων, αν υπάρξει ύφεση στις γειτονικές χώρες, με τις οποίες η Ελλάδα διατηρεί σημαντικές οικονομικές σχέσεις.

Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας παραμένουν

Η επιβράδυνση της ανάπτυξης που καταγράφεται στην παρούσα έκθεση οφείλεται εν μέρει μόνο στη διεθνή κρίση. Σημαντικότερο ρόλο παίζει η εξασθένηση εγχωρίων παραγόντων που τροφοδότησαν την άνοδο τα προηγούμενα χρόνια. Έτσι, η σημαντικότερη πρόκληση για την ελληνική οικονομία είναι η αντιμετώπιση χρόνιων διαρθρωτικών αδυναμιών όπως η χαμηλή ανταγωνιστικότητα, οι υστερήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος, η αναποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης, οι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, η πολυνομία και η πολυπλοκότητα των νόμων, η εσωστρέφεια. Η παρούσα κρίση επιτάσσει την στροφή της οικονομικής πολιτικής στην αποφασιστική αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων. Αυτός είναι και ο μόνος τρόπος θωράκισης της ελληνικής οικονομίας έναντι των διαταραχών στη διεθνή σκηνή.

Εδώ εντοπίζονται και οι αδυναμίες της οικονομικής πολιτικής: στην αντίφαση ανάμεσα στις μακροπρόθεσμες ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και στις επιλογές που σε μεγάλο βαθμό επιβάλλονται απλώς από την συγκυρία. Έτσι, τα μέτρα που λαμβάνονται, αν κριθούν μεμονωμένα θα μπορούσαν να θεωρηθούν αναγκαία ή αναπόφευκτα, δεν εντάσσονται όμως σε μια γενικότερη αντίληψη που προωθεί συντονισμένα μια νέα προοπτική ανάπτυξης.

Επιδείνωση των δημοσιονομικών ανισορροπιών

Τα προβλήματα που αναδείχθηκαν με οξύτητα την τελευταία περίοδο εντοπίζονται κυρίως στο χώρο της δημοσιονομικής διαχείρισης και ιδιαίτερα στις σημαντικές αποκλίσεις του ρυθμού αύξησης των φορολογικών εσόδων και πρωτογενών δαπανών από τους αρχικούς στόχους του Προϋπολογισμού.

Από τα στοιχεία για την εκτέλεση του Προϋπολογισμού το πρώτο εξάμηνο του 2008 είναι εμφανές ότι υπάρχει μεγάλη υστέρηση στα έσοδα έναντι των προβλέψεων του Προϋπολογισμού. Αν και αναμένεται να υπάρξει βελτίωση μέχρι το τέλος του έτους, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στο τέλος θα υπάρξει σημαντική απόκλιση από τους στόχους που είχε θέσει ο Προϋπολογισμός του 2008 και το Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Το IOBE, αξιολογώντας τον Προϋπολογισμό του 2008, είχε άλλωστε τονίσει ότι ήταν φιλόδοξος, όπως θα έπρεπε να είναι, αλλά η φιλοδοξία του βασιζόταν τόσο σε υπεραισιόδοξες προβλέψεις τόσο των μακροοικονομικών μεγεθών, όσο και των δυνατοτήτων περιορισμού της φοροδιαφυγής. Τόνιζε μάλιστα το IOBE ότι χωρίς τη λήψη πρόσθετων φορολογικών μέτρων η υλοποίηση του Προϋπολογισμού θα ήταν ανέφικτη.

Η δημοσιονομική προσαρμογή κύριος στόχος της οικονομικής πολιτικής

Η επιδείνωση των δημοσιονομικών μεγεθών υπενθυμίζει για μια ακόμη φορά την αναγκαιότητα της δημοσιονομικής προσαρμογής. Η Ελλάδα χρειάζεται δημοσιο-

νομική προσαρμογή, όχι μόνο διότι κινδυνεύει να παραβιάσει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, αλλά κυρίως επειδή το έλλειμμα του δημόσιου τομέα συμβάλει στη μείωση των εθνικών αποταμιεύσεων, που είναι ήδη χαμηλές, και επομένως, στη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η συμμετοχή μας στην ευρωζώνη προστατεύει βεβαίως την εγχώρια οικονομία από σημαντικούς συναλλαγματικούς και νομισματικούς κλυδωνισμούς, που τόσο συχνά συνέβαιναν κατά το παρελθόν με πολύ μικρότερα ελλείμματα του ισοζυγίου από το σημερινό. Δεν εμποδίζει όμως την ραγδαία χειροτέρευση της καθαρής διεθνούς επενδυτικής θέσης της, με τους οικονομικούς κινδύνους που αυτό συνεπάγεται μακροπρόθεσμα για την οικονομική ανάπτυξη.

Τα νέα δημοσιονομικά μέτρα

Οι δυσμενείς εξελίξεις στο δημοσιονομικό ισοζύγιο οδήγησαν την Κυβέρνηση στη λήψη δέσμης μέτρων, τα περισσότερα από τα οποία εντάχθηκαν στο φορολογικό νομοσχέδιο που ψηφίστηκε στις 11 Σεπτεμβρίου. Την ώρα που συντάσσεται η παρούσα έκθεση δεν έχουν ακόμη παρουσιασθεί τα μέτρα που αφορούν στην επαναφορά των τεκμηρίων στη φορολογία εισοδήματος.

Στα μέτρα που ανακοινώθηκαν περιλαμβάνονται και μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα, όπως η κατάργηση των ειδικών λογαριασμών και η ενίσχυση της διαφάνειας των οικονομικών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, τα οποία αναμένεται να έχουν θετικές επιπτώσεις ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι βρίσκονται σε εξέλιξη και ανάλογα μέ-

τρα, όπως ο προϋπολογισμός προγραμμάτων, που κατατείνουν σε σημαντικές βελτιώσεις του τρόπου σύνταξης, εκτέλεσης και παρακολούθησης του προϋπολογισμού.

Από την άλλη πλευρά, τα φορολογικά μέτρα που αποφασίσθηκαν υπαγορεύονται από τις ανάγκες της συγκυρίας και στη φάση αυτή θεωρούνται απαραίτητα. Δεν πρέπει ωστόσο να παραβλέπεται το γεγονός ότι ορισμένες από τις ρυθμίσεις που προβλέπονται είναι πιθανόν να έχουν σημαντικές παρενέργειες, οι οποίες, πέραν των γενικότερων επιπτώσεων, ενδέχεται να περιορίσουν και την εισπρακτική τους αποτελεσματικότητα.

Οι επιφυλάξεις αφορούν στην κατάργηση του αφορολόγητου ορίου για τους ελεύθερους επαγγελματίες, τη δυνατότητα περαίωσης εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων και την επαναφορά των τεκμηρίων διαβίωσης. Μέτρα αυτού του τύπου υποσκάπτουν εκτός των άλλων την αξιοπιστία του φορολογικού συστήματος και δυσχεραίνουν την προσπάθεια εκσυγχρονισμού του.

Σταθερά σε υψηλά επίπεδα ο πληθωρισμός

Ο κύκλος των διεθνών πληθωριστικών πιέσεων, υπό την επίδραση του οποίου βρίσκεται και η ελληνική οικονομία, πλησιάζει πλέον σε διάρκεια τους 12 μήνες. Στον πυρήνα της αύξησης του επιπέδου των τιμών βρίσκεται η άνοδος του κόστους της ενέργειας και των καυσίμων, λόγω της αλματώδους ανόδου των τιμών του αργού πετρελαίου η οποία επηρεάζει μέσω αλυσιδωτών ανατιμήσεων τις τιμές σε αγαθά και υπηρεσίες. Οι πληθωριστικές πιέσεις είναι έντονες σε όλες τις οικονομικές περιοχές, και την Ευρωζώνη, ωστόσο οι επιπτώσεις παρουσιάζονται οξυμένες στην Ελλάδα, λόγω των μεγαλύτερων στρεβλώσεων των αγορών. Έτσι ο πληθωρισμός κινείται το πρώτο οκτάμηνο με ρυθμό 4,6%. Αν και προβλέπεται να αποκλιμακωθεί τους τελευταίους μήνες του χρόνου, αναμένεται να κινηθεί – όπως έχει αναφερθεί και στην προηγούμενη έκθεση του IOBE - σε ετήσια βάση λίγο πάνω από 4,3%. Η απόκλιση πάντως από την Ευρωζώνη διατηρείται στα επίπεδα της μίας εκατοστιαίας μονάδας.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1. Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η μεγαλύτερη από την αναμενόμενη επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας το α' εξάμηνο του 2008 δε θα έχει περαιτέρω περιοριστικές επιδράσεις στο ρυθμό ανάπτυξης της στο σύνολο του έτους¹. Στις νεότερες εκτιμήσεις του προβλέπει ρυθμό μεγέθυνσης 4,1%, από 3,7% τον περασμένο Απρίλιο, επίδοση πάντως αισθητά χαμηλότερη του 5,0% που επιτεύχθηκε το 2007. Το τρέχον εξάμηνο, αναμένεται μεγάλη υποχώρηση της βιομηχανικής παραγωγής στις αναπτυγμένες οικονομίες ως επακόλουθο, μεταξύ των άλλων, και της κάμψης των επιχειρηματικών και καταναλωτικών προσδοκιών σε αυτές. Ωστόσο, η ταχεία ανάπτυξη των αναδυόμενων οικονομιών, που τροφοδοτεί σε μεγάλο βαθμό την παγκόσμια οικονομία, υπολογίζεται ότι θα κυμανθεί φέτος στα επίπεδα του 6,9%, από 6,7% στην εαρινή πρόβλεψη, αν και σαφώς χαμηλότερα από ότι το 2007 (8,0%).

Οι εκτιμήσεις αυτές πάντως πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχουν λάβει υπόψη τις τελευταίες χρηματοπιστωτικές εξελίξεις, μετά την χρεωκοπία της Lehman Brothers, τη διάσωση των Fannie Mac, Freddie Mac, και AIG, τη διασωστική παρέμβαση των 700 δις. δολαρίων του Υπουργείου Οικο-

νομικών των ΗΠΑ, αλλά και τη μείωση των διεθνών τιμών του αργού πετρελαίου από τα 147\$ στα 100\$ το βαρέλι περίπου.

Το αρνητικό οικονομικό κλίμα που επικρατεί από τα τέλη του 2007 έχει προσλάβει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά: οι κίνδυνοι στις χρηματοπιστωτικές αγορές παραμένουν υψηλοί, με τις καταγεγραμμένες πλεον απώλειες, ιδίως από τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, να συμβάλουν στην κεφαλαιακή τους ανεπάρκεια. Οι πιθανές περαιτέρω απώλειες από τις αγορές ενυπόθηκων δανείων για κατοικίες και γενικότερα για κατασκευαστικές εργασίες επιτείνουν την αβεβαιότητα για το βάθος και την έκταση της κρίσης. Ο πληθωρισμός εξακολουθεί να κινείται ανοδικά, τόσο στις αναπτυγμένες αλλά κυρίως στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, ως αποτέλεσμα της αύξησης των τιμών των καυσίμων, των εμπορευμάτων και των τροφίμων. Παραταύτα οι πρόσφατες εξελίξεις φαίνεται ότι ευνοούν το σενάριο του χαμηλότερου πληθωρισμού και της μεγαλύτερης επιβράδυνσης του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης ιδίως σε ορισμένες χώρες-μέλη της ΕΕ.

Αναλυτικότερα, οι πρώτες ενδείξεις των επιπτώσεων της οικονομικής αστάθειας είναι εμφανείς στην πραγματική οικονομία των κρατών-μελών του G7. Σε έκθεση του που δημοσιεύτηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου, ο ΟΟΣΑ² αναθεωρεί προς τα κάτω τις

¹ World Economic Outlook Update, IMF, July 2008

² Economic Outlook for OECD Countries, Interim Assessment, OECD, September 2008

προβλέψεις του για τη μεγέθυνση σε καθεμία από τις 7 ισχυρότερες οικονομίες του πλανήτη, με εξαίρεση τις ΗΠΑ. Ωστόσο, η εκτίμηση για το ρυθμό ανάπτυξης στο σύνολο των χωρών του G7 δε μεταβάλλεται. Για την οικονομία της Ευρωζώνης υπολογίζει ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 1,3%, εκτίμηση που βρίσκεται σε απόσταση από την αντίστοιχη του ΔΝΤ (1,7%). Αντιθέτως, ο ΟΟΣΑ είναι περισσότερο αισιόδοξος για την πορεία της αμερικάνικης οικονομίας: προβλέπει ότι το ποσοστό μεγέθυνσής της θα υποχωρήσει από 2,2% το 2007 στο 1,8% φέτος, όταν το ΔΝΤ αναμένει πως δε θα ξεπεράσει το 1,3%. Σε κάθε περίπτωση, η διάσταση μεταξύ των προβλέψεων φανερώνει το πόσο αβέβαιο παραμένει το διεθνές οικονομικό περιβάλλον, με το βαθμό αβεβαιότητας να μην περιορίζεται μέχρι σήμερα.

Η αδυναμία προσέγγισης των μελλοντικών εξελίξεων συντηρείται και από τη συνέχιση της κρίσης στις αγορές κατοικιών, κυρίως των ΗΠΑ, αλλά και χωρών όπως η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Ισπανία, η Ιταλία, όπου οι πραγματικές τιμές των κατοικιών έχουν «παγώσει» από το τέλος του 2007 ή έχουν μειωθεί. Ωστόσο στο σύνολο των κατασκευών στις ΗΠΑ έχει επέλθει προσωρινά σταθεροποίηση, με τις άδειες κατασκευής και τις πωλήσεις καινούργιων κατοικιών να έχουν σταματήσει την πτωτική τους πορεία (ΟΟΣΑ).

Η πρόσφατη πτώση τιμών που σημειώθηκε στις αγορές πετρελαίου, μετά από την επιβράδυνση της ζήτησης και την σημαντική αύξηση της παραγωγής από τον ΟΠΕΚ, κρατά προς το παρόν την τιμή του

πετρελαίου χαμηλότερα και σε απόσταση από τα υψηλά επίπεδα των περασμένων μηνών. Αυτό όμως δε σημαίνει πως τα ζητήματα στενότητας από την πλευρά της προσφοράς έχουν αντιμετωπιστεί. Η παγκόσμια παραγωγική ικανότητα υπολείπεται της αύξησης της παγκόσμιας ζήτησης, ενώ αντιμετωπίζει σαφείς δυσκολίες προσαρμογής, που οφείλονται στα αυξημένα κόστη των αναγκών εκτεταμένων επενδύσεων σε εξόρυξη και μεταφορά, καθώς και σε γεωπολιτικούς και τεχνολογικούς περιορισμούς. Εξάλλου, βραχυχρόνια, η στροφή του ενδιαφέροντος των επενδυτών στο πετρέλαιο και τα εμπορεύματα ως εναλλακτικές επενδύσεις, εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ενδέχεται να αυξήσει εκ νέου τις τιμές τους.

Οι τιμές των βασικότερων κατηγοριών εμπορευμάτων (μετάλλων, τροφίμων, αγροτικών πρώτων υλών) συνεχίζουν να βρίσκονται σε ανοδική τροχιά. Η ζήτηση τους, πρωτίστως από τις αγορές των αναπτυσσόμενων χωρών, παραμένει υψηλή, σε μια περίοδο που παρατηρούνται δυσχέρειες στην παραγωγή, διανομή και μεταφορά τους. Ειδικότερα για τα τρόφιμα και τις αγροτικές πρώτες ύλες, το ύψος των αποθεμάτων έχει περιοριστεί σημαντικά, μετά τις χαμηλές σοδειές των δύο προηγούμενων ετών και τη διοχέτευση σημαντικού μέρους της παραγωγής αγροτικών προϊόντων ευρείας κατανάλωσης στην ανερχόμενη παραγωγή βιοκαυσίμων. Οι εξαγωγικοί περιορισμοί που έχουν επιβληθεί από ορισμένες χώρες-παραγωγούς, ούτως ώστε να υποχωρήσουν οι τιμές στο εσωτερικό τους, εντείνουν την ανεπάρκεια των διαθέσιμων ποσοτήτων. Οι παραπάνω αιτίες, σε συνδυασμό με το διογκωμένο

κόστος μεταφοράς ως επακόλουθο της υψηλής τιμής του πετρελαίου, που επιβαρύνει όλα τα εμπορεύματα, έχουν οδηγήσει σε αύξηση των τιμών των τροφίμων κατά περίπου 90% και των αγροτικών πρώτων υλών κατά 45% από τις αρχές του 2005. Η εντατική χρήση μετάλλων και μεταλλευμάτων στην πρωτοφανή αναπτυξιακή κατασκευαστική δραστηριότητα των αναδυόμενων χωρών αποτελεί το βασικό λόγο του υπερδιπλασιασμού των τιμών τους (+110%) στο ίδιο διάστημα.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, στο σύνολο των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών ο πληθωρισμός θα υπερβεί το 9% το 2008 κα το 7,4% το 2009, σύμφωνα με επικαιροποιημένες εκτιμήσεις του ΔΝΤ, 1,7% υψηλότερα από τα επίπεδα που προβλέπονταν στις αρχές του χρόνου (6,4% το 2007). Σε 32 αναπτυσσόμενες (κατά το ΔΝΤ) χώρες θα κυμανθεί στο 3,4%, αντί του αρχικά αναμενόμενου 2,6% (2,2% πέρυσι).

Μεταξύ των επτά πλέον αναπτυσσόμενων χωρών του κόσμου, η Ιταλία προβλέπεται ότι θα παρουσιάσει τη μεγαλύτερη επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης το 2008, από 1,5% το προηγούμενο έτος σε 0,5% φέτος, ακολουθούμενη, με μικρή διαφορά, από τον Καναδά (1% έναντι 2,7% το 2007). Τρίτη ως προς το βαθμό υποχώρησης της αναπτυξιακής της δυναμικής εμφανίζεται η οικονομία των ΗΠΑ, με 1,3% από 2,2% πέρυσι.

Η πρόβλεψη για σημαντική πτώση του ρυθμού ανάπτυξης των **ΗΠΑ** στο τρέχον έτος αμβλύνεται, μετά από την καλή πορεία της αμερικάνικης οικονομίας το β' τρίμηνο του 2008, όπως αυτή αντανakλά-

ται στην αύξηση του ΑΕΠ κατά 3,3% από την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Το επίπεδο του πληθωρισμού, αν και υψηλό (4,5%), δεν παρουσιάζει ενδείξεις συνέχισης της ανόδου του. Από την άλλη πλευρά, η συνεχιζόμενη καθοδική πορεία των τιμών των κατοικιών και οι επιπτώσεις της στις χρηματοπιστωτικές αγορές, σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα για τη διάρκεια των θετικών επιπτώσεων από την επεκτατική οικονομική κυβερνητική πολιτική, δεν επιτρέπουν την επικράτηση κλίματος αισιοδοξίας για τους επόμενους μήνες. Επιπρόσθετες παρεμβάσεις, όπως η μείωση του φόρου εισοδήματος, καθώς και πιθανές εξελίξεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, όπως η αύξηση των εξαγωγών και η επιβράδυνση των εισαγωγών λόγω της χαμηλής ισοτιμίας του δολαρίου έναντι του ευρώ, πιθανότατα θα βελτιώσουν τις προοπτικές της αμερικάνικης οικονομίας.

Οι σχετικά καλές προοπτικές της **Ιαπωνικής** οικονομίας, όπως αυτές είχαν διαφανεί από τις αρχές του έτους, με την ανάκαμψη των επενδύσεων σε ιδιωτικές κατοικίες, προς το παρόν επιβεβαιώνονται. Η άνοδος του ΑΕΠ υπολογίζεται ότι θα περιοριστεί στο 1,5% το 2008 από 2,1% το 2007, σύμφωνα με το ΔΝΤ, επιβράδυνση που είναι η δεύτερη μικρότερη μεταξύ των επτά περισσότερο αναπτυσσόμενων κρατών, μετά από εκείνη της Γερμανίας. Αυτή η εκτίμηση βρίσκεται ελάχιστες μονάδες υψηλότερα από την αντίστοιχη του ίδιου οργανισμού τρεις μήνες νωρίτερα και 0,3 εκατοστιαίες μονάδες πάνω από την πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ίδια περίοδο. Επομένως, οι συνέπειες της μείωσης των επιχειρηματικών επενδύσεων το α' τρίμηνο του 2008 και της επιβρά-

δυνσης του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών ήταν τελικά ελαφρώς ηπιότερες από τις εκτιμώμενες. Ωστόσο, για το 2009 δεν αναμένεται μεγαλύτερη επιτάχυνση της ιαπωνικής οικονομίας.

Οι ρυθμοί ανάπτυξης της **Κίνας** παραμένουν ιδιαίτερα υψηλοί και το 2008, στο 9,7%, αν και υπολείπονται εκείνων των δύο προηγούμενων ετών (πάνω από 11,5%). Η αποτελεσματικότητα της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής της κεντρικής τράπεζας της Κίνας μετά τη ραγδαία άνοδο του πληθωρισμού το 2007 (7%), που συνίσταται στην αύξηση των επιτοκίων και των απαιτούμενων συναλλαγματικών αποθεματικών των εμπορικών τραπεζών, φαίνεται να επεκτείνεται και στο 2009: οι προβλέψεις για το ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ φθάνουν το 9,8%.

Η **Ινδία** αναμένεται να απωλέσει μέρος της αναπτυξιακής δυναμικής της το 2008, με το ρυθμό μεγέθυνσης του προϊόντος της να μη καταφέρνει να διατηρηθεί στο 9,3% του 2007 και να μειώνεται στο 8,0%, επίπεδο από το οποίο δεν αναμένεται να ανακάμψει το 2009. Η περιοριστική νομισματική πολιτική και η υψηλή τιμή του πετρελαίου έχουν οδηγήσει σε στασιμότητα την εγχώρια κατανάλωση. Παράλληλα, η ανατίμηση του εθνικού νομίσματος έναντι του δολαρίου υποσκάπτει τη ζήτηση από το εξωτερικό.

Η αναταραχή στον Καύκασο θα έχει οπωσδήποτε αρνητικές συνέπειες για τις οικονομίες των χωρών-μελών της Κοινοπολιτείας των Ανεξάρτητων Κρατών, οι οποίες προς τα παρόν δεν είναι δυνατόν να υπολογιστούν, καθώς η κατάσταση στην περιοχή παραμένει τεταμένη. Μέχρι

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2007	2008	2009
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	2,2	1,3	0,8
Ιαπωνία	2,1	1,5	1,5
Αναπτυσσόμενη Ασία	10,0	8,4	8,4
Κίνα	11,9	9,7	9,8
ASEAN5	6,3	5,6	5,9
Ευρωζώνη	2,6	1,7	1,2
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	8,6	7,8	7,2
εκ των οποίων Ρωσία	8,1	7,7	7,3
Μέση Ανατολή	5,9	6,2	6,0
Αφρική	6,5	6,4	6,4
Υποσαχάρια Αφρική	6,5	6,7	6,1
Παγκόσμια οικονομία	5,0	4,1	3,9

Αναπτυσσόμενη Ασία: Ινδία, Ινδονησία, Φιλιππίνες, Κίνα κτλ.

ASEAN5: Ινδονησία, Μαλαισία, Φιλιππίνες, Ταϊλάνδη, Βιετνάμ.

Μέση Ανατολή: Αίγυπτος, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Συρία, Υεμένη.

Υποσαχάρια Αφρική: Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία.

Πηγή: International Monetary Fund, World Economic Outlook Update, July 2008.

και πριν από την αρχή της κρίσης, σημειωνόταν ομοφωνία μεταξύ των διεθνών οργανισμών για ρυθμό μεγέθυνσης σε αυτή τη γεωγραφική ζώνη της τάξης 7,8% το τρέχον έτος, χαμηλότερο του 8,5% που επιτεύχθηκε το 2007. Στα ίδια επίπεδα κινούνταν και οι εκτιμήσεις για τη **Ρωσική** οικονομία, με το ΑΕΠ να υπολογίζεται ότι θα ανέλθει το 2008 κατά 7,3%. Πλέον, κρίνεται αμφίβολο το κατά πόσο η τόνωση της εγχώριας ζήτησης από την αυξημένη ιδιωτική κατανάλωση και την άνθηση της επενδυτικής δραστηριότητας, που παρατηρήθηκαν από το 2007, μπορούν να απορροφήσουν τα επακόλουθα των πρόσφατων εξελίξεων στην περιοχή.

Η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τις εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία, καθώς και το υποτονικό κλίμα λόγω τις ιδιαίτερα προβληματικής συγκυρίας σε ορισμένες περιοχές του πλανήτη, αποτυπώνονται και στα στοιχεία από τους δείκτες οικονομικού κλίματος "World Economic Survey"

του IFO της Γερμανίας, η οποία διεξάγεται σε τριμηνιαία βάση σε 91 χώρες (Πίνακες 2.2 και 2.3).

Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην παγκόσμια οικονομία κλείνει ένα έτος συνεχούς πτώσης, διαμορφώνοντας νέα χαμηλότερα επίπεδα της τελευταίας εξαετίας (73,4 μονάδες). Οι δυσμενείς εκτιμήσεις για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση είναι ο βασικός προσδιοριστικός παράγοντας της νέας υποχώρησης, ενώ και οι προσδοκίες για τους επόμενους έξι μήνες παρουσίασαν σαφή επιδείνωση το γ' τρίμηνο του 2008. Η επιδείνωση του κλίματος χαρακτηρίζει τις γεωγραφικές ζώνες της Δυτικής Ευρώπης και της Ασίας, όχι όμως και των ΗΠΑ. Διαφοροποίηση παρατηρείται και ως προς τις αιτίες της σε κάθε περιοχή, με την επίδραση των αρνητικών προσδοκιών να είναι περισσότερο σημαντική στη Δ. Ευρώπη από ότι στην Ασία.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/06	IV/06	I/07	II/07	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08
Οικονομικό Κλίμα	105,6	104,7	106,5	106,5	113,6	99,3	90,4	81,4	73,4
Παρούσα Κατάσταση	115,1	120,5	122,4	120,5	127,9	118,7	109,6	96,8	85,8
Προσδοκίες	96,5	89,5	91,2	93,0	100,0	80,7	71,9	66,7	61,4

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 8/2008.

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/06	IV/06	I/07	II/07	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08
Βόρεια Αμερική	98,0	96,2	101,5	92,7	108,6	85,7	72,4	60,9	62,7
Δυτική Ευρώπη	104,9	99,8	102,3	106,6	110,9	93,0	81,9	75,9	63,1
Ασία	102,8	109,3	113,0	104,6	115,7	105,6	100,9	88,0	75,9

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 8/2008.

Αναλυτικότερα, στις **ΗΠΑ**, για πρώτη φορά μετά από το γ' τρίμηνο του 2007, το οικονομικό κλίμα βελτιώνεται οριακά, καθώς οι εκτιμήσεις για το κοντινό μέλλον είναι λιγότερο απαισιόδοξες από ότι στις αρχές του έτους, εξέλιξη εν μέρει οφειλόμενη στις προσδοκίες που δημιουργούν οι επερχόμενες προεδρικές εκλογές. Υπενθυμίζεται πάντως ότι οι προβλέψεις αυτές έχουν διατυπωθεί πριν από την πρόσφατη έξαρση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στις ΗΠΑ. Στις χώρες της **Δυτικής Ευρώπης**, παρότι η πτώση των προσδοκιών για το προσεχές εξάμηνο είναι καθολική, η οικονομική συγκυρία κρίνεται ευνοϊκή σε αρκετές από αυτές. Η Φινλανδία, η Αυστρία, η Γερμανία και η Ολλανδία είναι οι πλέον αισιόδοξες, ενώ στον αντίποδα κινούνται Ιταλία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο. Στην **Ασία** ο δείκτης οικονομικού κλίματος υποχώρησε και μάλιστα με ταχύτερο ρυθμό από κάθε άλλο τρίμηνο τον τελευταίο χρόνο. Η Ινδία, η Μαλαισία, η Ταϊβάν, η Ταϊλάνδη και η Νότια Κορέα είναι οι χώρες-οδηγοί σε αυτή την ιδιαίτερα δυσμενή πορεία. Στην Ιαπωνία, την πλέον αναπτυγμένη οικονομία σε αυτή την περιφέρεια, η υποχώρηση ήταν οριακή, ωστόσο ο σχετικός δείκτης κινείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Ραγδαία επιδείνωση σημειώνεται στις προσδοκίες για τον πληθωρισμό το 2008, προϋδεάζοντας για το αναμενόμενο μέγεθος του αντίκτυπου του στην παγκόσμια οικονομία. Στις ΗΠΑ εκτιμάται ότι θα φτάσει το 3,8% (από 2,8% το 2007) και στη Δυτική Ευρώπη το 3,5% (2,1% πέρυσι). Στις Ασιατικές χώρες η άνοδος του πληθωρισμού αναμένεται αλματώδης, καθώς

εκτιμάται υπερδιπλασιασμός του (5,3% από 2,4%).

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Οι οικονομίες της ΕΕ-27 και της Ευρωζώνης υφίστανται τις επιδράσεις των συνεχιζόμενων διεθνών οικονομικών διαταραχών, δηλαδή της κρίσης στην αγορά ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων και στην αγορά κατοικιών, της αυξημένης τιμής του πετρελαίου αλλά και των βασικών κατηγοριών εμπορευμάτων και των τροφίμων. Οι αναμενόμενες συνέπειες των παραπάνω το δεύτερο έτος μετά την εκδήλωσή τους, είναι πλέον εμφανείς. Οι χορηγήσεις από τα τραπεζικά ιδρύματα της Ευρωζώνης από τα μέσα του προηγούμενου έτους και κυρίως από τις αρχές του 2008 δυσχεραίνονται. Η κατακόρυφη πτώση των κατασκευαστικών αδειών είναι ιδιαίτερα αισθητή στις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές οικονομίες, όπως και η σημαντική επιβράδυνση ή ακόμα και υποχώρηση των τιμών των κατοικιών. Ο πληθωρισμός έχει σταθεροποιηθεί σε ιστορικά υψηλά επίπεδα μετά την εφαρμογή του ευρώ. Η επικρατούσα αβεβαιότητα στην οικονομία και οι προβλέψεις για επιβράδυνση ενισχύονται από τις τελευταίες εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών για την ανάπτυξη στην ΕΕ-27 και στην Ευρωζώνη, όπως και στις ισχυρότερες οικονομίες της.

Η κρίση στην αγορά κατοικιών που ξεκίνησε στις ΗΠΑ έχει επεκταθεί και στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη. Στη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ισπανία και την Ιρλανδία οι τιμές τους υποχωρούν, ενώ στη Γαλλία, την Ιταλία και τη Φινλανδία έχουν «παγώσει». Η έντονη πτώση της ζήτησης για κατοικίες αντανakλάται και

στη σημαντική μείωση του αριθμού των κατασκευαστικών αδειών τους τελευταίους μήνες. Το διάστημα Μαρτίου-Ιουλίου 2008 μειώθηκαν κατά 21% στην Ευρωζώνη (-16% στη Γαλλία, -25% στο Ηνωμένο Βασίλειο, -5% στη Γερμανία).

Στον αντίκτυπο της κρίσης στις αγορές δευτερογενών ομολόγων και στεγαστικών δανείων, η ευκολία απόκτησης πιστώσεων από τις τράπεζες στην Ευρωζώνη, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, μικρών και μεγάλων, όσο και από νοικοκυριά περιορίζεται συνεχώς τον τελευταίο χρόνο. Το ποσοστό των τραπεζών που έχουν αναθεωρήσει επί το αυστηρότερο την πολιτική χορήγησης δανείων σε αυτό το διάστημα είναι το υψηλότερο την τελευταία πενταετία, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΚΤ³. Η πιστωτική στενότητα κατά κύριο λόγο, και η συρρίκνωση της κατασκευαστικής δραστηριότητας σε μικρότερο βαθμό θεωρείται βέβαιο ότι θα επηρεάσουν αρνητικά τις επενδύσεις, επιβεβαιώνοντας τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για αύξησή τους με ρυθμούς 2,8% και 2,0% το 2008 στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη αντίστοιχα, σαφώς χαμηλότερους του 2007 (5,4% και 4,3%).

Ο πληθωρισμός έχει ανέλθει στο 4% στην Ευρωζώνη, 0,8 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από το προβλεπόμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή επίπεδό του για φέτος και διπλάσιος της μέσης τιμής του το 2007 (2,1%). Η ΕΚΤ⁴ αναθεώρησε πρόσφατα τις εκτιμήσεις της για τον πληθωρισμό στο 3,4%-3,6%. Η σημαντική αποκλιμάκωση

των τιμών του αργού πετρελαίου (από 147\$ σε 100\$ το βαρέλι περίπου) έχει αναστρέψει την ανοδική τους πορεία, μια μόνιμη μείωσή τους όμως δεν αναμένεται σύντομα. Η μέχρι τώρα άνοδος των τιμών του πετρελαίου, σε συνδυασμό με τον περιορισμό του δανεισμού στα νοικοκυριά, πλήττει την τελική ζήτηση και κυρίως την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία αναμένεται ότι το 2008 θα αυξηθεί με ρυθμούς χαμηλότερους τόσο του 1,5% (2007), καθώς και του 1,4% που έχει προβλεφθεί για φέτος. Ήδη το β' τρίμηνο του 2008 η κατανάλωση των νοικοκυριών μειώθηκε σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο κατά 0,1% στην ΕΕ-27 και κατά 0,2% στην Ευρωζώνη⁵.

Οι εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών για την επιβράδυνση στην οικονομία της Ευρωζώνης παρουσιάζουν, όπως και εκείνες για τις ΗΠΑ, διάσταση μεταξύ τους, αντανακλώντας με τη σειρά τους την αβεβαιότητα για τις εξελίξεις στο άμεσο μέλλον και τη σύγχυση σχετικά με τις επιπτώσεις και την έκτασή τους. Πρόσφατα ο ΟΟΣΑ αναθεώρησε προς τα κάτω τις προβλέψεις του για το ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ της Ευρωζώνης το 2008, από 1,7% σε 1,3%. Αντίθετη κατεύθυνση ακολουθεί ο σχετικός δείκτης που υπολογίζει το ΔΝΤ, από 1,4% στην εαρινή έκθεση του οργανισμού σε 1,7% στην τελευταία επικαιροποίησή του. Εντούτοις, και το ΔΝΤ συγκλίνει στην πρόβλεψη για επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ευρωζώνη το β' εξάμηνο του 2008, η οποία θα είναι ακόμα μεγαλύτερη το 2009, με το ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ να μην ξεπερνά το 1,2%. Σε κάθε περίπτωση, η υποχώρηση από το

³ The Euro Area Bank Lending Survey, ECB, 01/2008

⁴ ECB Staff Macroeconomic Projections For The Euro Area, ECB, September 2008

⁵ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 03/09/08

ρυθμό του 2,6% που σημειώθηκε συνολικά το 2007 είναι σημαντική.

Το ενδεχόμενο σοβαρότερων απωλειών στην ανάπτυξη της ΕΕ-27 και της Ευρωζώνης ενισχύουν τα στοιχεία της Eurostat για την πορεία του ΑΕΠ το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Σε σχέση με το α' τρίμηνο μειώθηκε και στις δύο οικονομικές ζώνες, κατά 0,1% και 0,2% αντίστοιχα, για πρώτη φορά στη δεκαετία.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο χωρών, η Ιταλία, που υφίσταται τις μεγαλύτερες απώλειες στη δυναμική της οικονομίας της (0,5% το 2008 από 1,5% πέρυσι), ακολουθείται από το Ηνωμένο Βασίλειο (1,8% έναντι 3,1%) και η Γαλλία (1,6% από 2,2%). Σχετικά περιορισμένη είναι η εκτιμώμενη πτώση του ρυθμού μεγέθυνσης της Γερμανίας, από 2,5% το 2007 στο 2,0% φέτος, εξαιτίας της έντονης οικονομικής δραστηριότητας που σημειώθηκε στη χώρα το α' τρίμηνο του έτους.

Η μεγαλύτερη από την αρχικά προβλεπόμενη μείωση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, περιορίζει και τα περιθώρια μείωσης της ανεργίας. Δεδομένου ότι η υποχώρησή της, σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που δημοσιεύτηκε νωρίτερα φέτος, θα ήταν οριακή το 2008,

στο 7,2% από 7,4%, το ενδεχόμενο να παραμείνει αμετάβλητη είναι ιδιαίτερα πιθανό. Υποβοηθητικά στην υποχώρηση της ανεργίας μπορεί να λειτουργήσει η μικρή αύξηση των πραγματικών μισθών, εξαιτίας της ραγδαίας και μη προεξοφλημένης ανόδου του πληθωρισμού.

Η δυσμενής κατάσταση στην οποία βρίσκεται η οικονομία στην Ευρωζώνη αποτυπώνεται στην εξέλιξη του πρόδρομου δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN, που δημοσιεύεται από το Center of Economic Policy Research⁶ (CEPR) και την Τράπεζα της Ιταλίας. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση πλήθους διαφορετικών οικονομικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Σύμφωνα με τα τελευταία αποτελέσματα (Αύγουστος 2008) ο δείκτης παρέμεινε σε πτωτική τροχιά, σημειώνοντας ελάχιστο πενταετίας, από τα μέσα του 2003. Καθοριστικός παράγοντας της υποχώρησής του ήταν η εκτίμηση της μείωσης του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη κατά 0,2% το β' τρίμηνο του 2008, σε σύγκριση με το ίδιο εξάμηνο το 2007, ενώ σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλε και η κάμψη της επιχειρηματικής εμπιστοσύνης.

⁶ Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Πίνακας 2.4

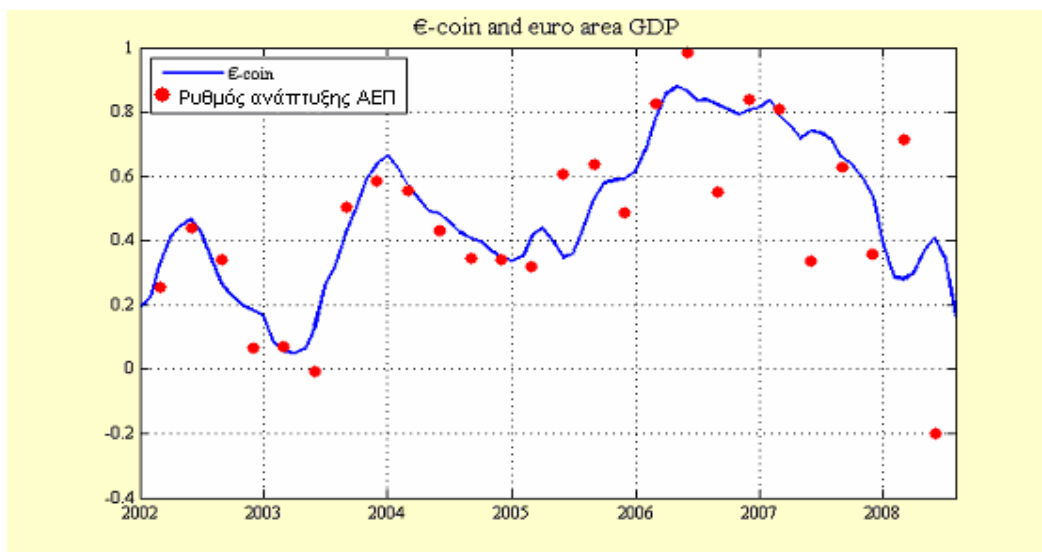
Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
ΑΕΠ	2,8	2,0	1,8	2,6	1,7	1,5
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,1	1,6	1,6	1,5	1,4	1,5
Δημόσια Κατανάλωση	2,0	1,9	1,7	2,3	1,9	1,7
Τελική Ζήτηση	3,5	2,8	2,6	3,4	2,6	2,2
Επενδύσεις	5,4	2,8	2,0	4,3	2,0	1,2
Απασχόληση	1,7	0,8	0,5	1,6	0,9	0,5
Ανεργία	7,1	6,8	6,8	7,4	7,2	7,3
Πληθωρισμός	2,4	3,6	2,4	2,1	3,2	2,2
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	5,1	4,9	4,7	6,1	4,4	4,0
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	4,9	4,8	4,5	5,2	4,3	3,9
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (%ΑΕΠ)	-0,9	-1,2	-1,3	-0,6	-1,0	-1,1
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (%ΑΕΠ)	58,7	58,9	58,4	66,4	65,2	64,3
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών	-0,9	-0,9	-0,9	0,0	-0,1	-0,1

Πηγή: European Commission, Economic Forecast, Spring 2008

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

IFO – Εκτιμήσεις για την Ευρωζώνη(Δείκτες, 1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	III/06	IV/06	I/07	II/07	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08
Οικονομικό Κλίμα	101,7	97,5	100,0	106,8	111,9	90,7	81,4	76,3	76,3
Παρούσα Κατάσταση	108,4	152,2	129,0	130,8	138,3	123,4	112,1	100,9	100,9
Προσδοκίες	96,1	74,4	76,0	86,8	89,9	63,6	55,8	55,8	55,8

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 8/2008

Σε ότι αφορά το οικονομικό κλίμα, και αυτό συμβαδίζει με τους υπόλοιπους δείκτες, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της έρευνας "World Economic Survey in the Euro Area" του IFO. Στην πλέον πρόσφατη έκθεση, που καλύπτει την περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 2008, αποτυπώνεται η περαιτέρω επιδείνωση του οικονομικού κλίματος, με ταχύτερους ρυθμούς από ότι τα δύο πρώτα τρίμηνα του έτους, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα την υποχώρηση του δείκτη στη χαμηλότερη τιμή του από το 1994. Το μέγεθος της πτώσης του σχετικού δείκτη αποτελεί συνδυασμένο αποτέλεσμα της χειροτέρευσης τόσο των αξιολογήσεων για την τρέχουσα συγκυρία, καθώς και των εκτιμήσεων για το επόμενο εξάμηνο, με τη δεύτερη επίδραση να είναι σαφώς ισχυρότερη.

Πιο συγκεκριμένα, σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες εντείνεται το κλίμα απαισιοδοξίας για τους προσεχείς μήνες. Διάσταση μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης εμφανίζεται ως προς την αποτίμηση της τρέχουσας οικονομικής κατάστασης. Οι πιο ευνοϊκές κρίσεις για τις παρούσες οικονομικές συνθήκες προέρχονται από τη Φινλανδία, την Αυστρία, τη Γερμανία και την Ισπανία, ενώ στις Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία και Βέλγιο η συγκυρία θεωρείται ιδιαίτερα αρνητική. Από την πλευρά τους, οι αναλυτές του IFO, διαβλέπουν συνέχιση της επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας τους ερχόμενους έξι μήνες. Στο πεδίο του πληθωρισμού, οι εκτιμήσεις αναθεωρούνται προς τα επάνω: Από 2,5% το α' τρίμηνο του 2008 και 2,9% το προηγούμενο, ανήλθαν στην τελευταία έκθεση στο 3,6%. Αντιστρέφονται ωστόσο οι προβλέψεις για την πορεία των επιτοκίων και τις ισοτιμίες του δολαρίου έναντι του

ευρώ. Πλέον αναμένεται άνοδος των βασικών επιτοκίων δανεισμού και μικρή ενίσχυση του δολαρίου κατά το εξάμηνο που ακολουθεί. Παρόμοια εξέλιξη προβλέπεται και για τις ισοτιμίες του γεν και της βρετανικής λίρας έναντι του ευρώ.

2.2 Το Οικονομικό Περιβάλλον στην Ελλάδα

A) Οικονομικό κλίμα

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το πρώτο οκτάμηνο του 2008 κινείται κατά μέσο όρο κάτω από το μακροχρόνιο επίπεδό του, στις 98,1 μονάδες και αρκετά χαμηλότερα από το επίπεδο της αντίστοιχης περιόδου του 2007 (104 μονάδες). Η μεγαλύτερη μάλιστα πτώση κατά το διάστημα αυτό σημειώθηκε τον Αύγουστο όπου ο δείκτης επιδεινώνεται περαιτέρω, με τιμή η οποία συνιστά τη χαμηλότερη επίδοση των τελευταίων 3 ετών (90,2 μονάδες). Συνολικά, το πρώτο οκτάμηνο του 2008, οι προσδοκίες σε όλους τους επιμέρους τομείς υποχωρούν, με μόνη εξαίρεση τις Κατασκευές, όπου σημειώνεται σχετική ανάκαμψη από τα χαμηλά επίπεδα του 2007. Στους τομείς της Βιομηχανίας, του Λιανικού Εμπορίου, των Υπηρεσιών, αλλά και στην καταναλωτική εμπιστοσύνη, καταγράφεται διολίσθηση των προσδοκιών σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2007, με κοινό χαρακτηριστικό σε όλους τους τομείς την ενίσχυση των πληθωριστικών προσδοκιών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η επιδείνωση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα συμβαδίζει με ανάλογη εξέλιξη του σχετικού δείκτη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο οποίος και εκεί προσεγγίζει το χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων ετών. Είναι προφανές ότι οι προσδοκίες και το κλίμα σε όλες τις

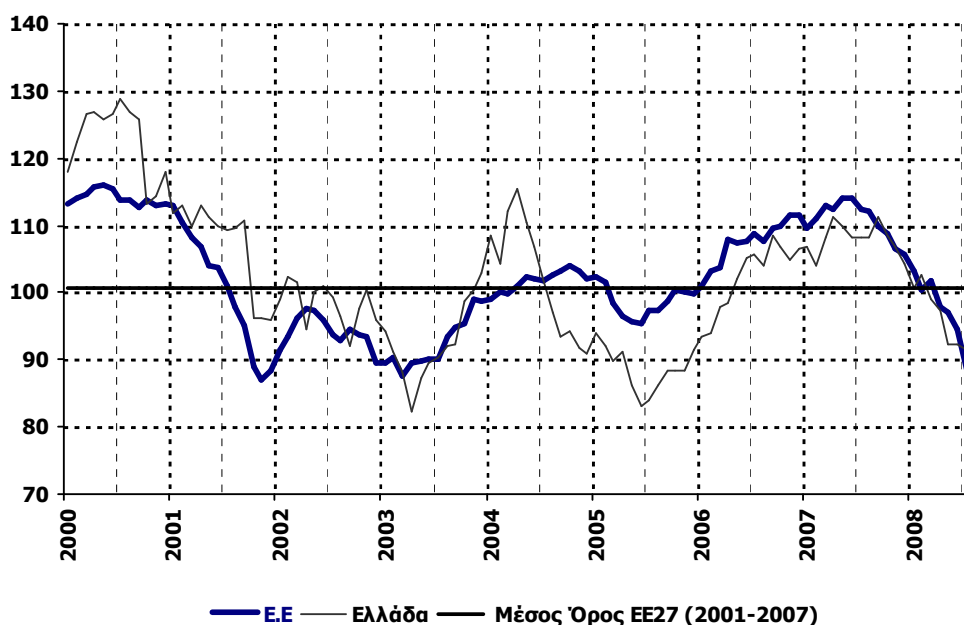
χώρες έχουν επηρεασθεί εντονότερα από τη διεθνή κρίση, η οποία δημιουργεί αυξημένες αβεβαιότητες για το μέλλον, και λιγότερο από την επιδείνωση των πραγματικών μεγεθών, η οποία, όπως αναφέρεται σε άλλα σημεία αυτής της έκθεσης, εμφανίζεται ηπιότερη. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί στην εκτίμηση ότι προς το παρόν τουλάχιστον η κύρια, καθοριστική επίπτωση της κρίσης είναι η αύξηση της αβεβαιότητας τόσο για τα νοικοκυριά, όσο και για τις επιχειρήσεις.

Η εξέλιξη του **Δείκτη Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** είναι σχετικά σταθερή τους τελευταίους μήνες, παραμένοντας ωστόσο σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα μετά τη βαθιά πτώση του Μαΐου, αλλά και πολύ χαμηλότερα των αντίστοιχων ευρωπαϊκών μέσων όρων. Εξάλλου, σε σχέση με την

αντίστοιχη περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου του 2007, ο δείκτης καταγράφει πτώση κατά 11 μονάδες, γεγονός το οποίο υποδηλώνει με σαφήνεια τη δυσαρέσκεια των καταναλωτών το τελευταίο αυτό διάστημα. Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι η επιδείνωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης είναι διάχυτη στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, με τον αντίστοιχο μέσο ευρωπαϊκό δείκτη να υποχωρεί σημαντικά σε σχέση με πέρυσι. Ελαφρά βελτίωση ωστόσο αποτυπώνεται στις εκτιμήσεις των καταναλωτών τον Ιούλιο σχετικά με την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους στο επόμενο 12-μηνο, την πρόθεσή τους για αποταμίευση, αλλά και την πορεία των τιμών, εξελίξεις οι οποίες δεν αντισταθμίζουν όμως την γενικευμένη απαισιοδοξία αυτής της περιόδου.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990-2006=100, εποχικά εξομαλυσμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm

Πίνακας 2.6
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹			Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
<i>Ε.Ε-27</i>	<i>Ελλάδα</i>		<i>Βιομηχανία</i>	<i>Κατασκευές</i>	<i>Λιαν. Εμπόριο</i>	<i>Υπηρεσίες</i>	
2001	101,0	107,6	101,9	114,0	92,2	105,8	-26
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
Ιαν-07	109,7	106,9	101,3	91,4	117,1	109,5	-31
Φεβ-07	111,0	104,1	100,9	90,7	122,0	104,2	-30
Μαρτ-07	112,9	108,3	105,1	104,9	118,5	106,5	-29
Απρίλ-07	112,5	111,2	109,5	103,7	119,7	106,9	-32
Μάιος-07	114,1	109,9	106,6	106,2	124,3	112,4	-28
Ιούν-07	114,1	108,1	103,1	102,1	122,7	110,3	-28
Ιούλ-07	112,3	108,2	101,6	87,7	123,8	104,6	-29
Αυγ-07	112,2	108,3	102,4	89,4	123,5	103,5	-30
Σεπτ-07	109,8	111,2	104,9	81,5	123,6	106,2	-26
Οκτ-07	108,8	108,6	100,1	83,7	121,0	104,7	-22
Νοεμ-07	106,6	106,8	100,5	86,9	116,5	105,6	-29
Δεκ-07	105,8	104,3	97,5	81,5	116,6	105,1	-29
Ιαν-08	103,3	100,6	99,2	84,2	117,0	106,4	-40
Φεβ-08	100,3	102,7	97,8	98,1	120,8	111,8	-34
Μαρτ-08	101,9	98,9	99,4	99,7	118,5	110,0	-39
Απρίλ-08	98,0	97,4	101,4	110,5	119,7	105,2	-39
Μάιος-08	96,7	92,3	99,2	105,4	118,1	102,2	-44
Ιούν-08	94,5	92,2	96,0	97,0	110,6	103,0	-45
Ιούλ-08	88,7	91,6	93,7	105,2	101,3	99,4	-46
Αυγ-08	86,9	90,2	93,9	110,5	96,9	96,2	-46

Πηγή: 1. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfin, 2. IOBE

Στη **Βιομηχανία**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών κινείται το πρώτο οκτάμηνο του 2008 κατά έξι μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, ενώ ταυτόχρονα βρίσκεται κάτω από το μακροχρόνιο μέσο όρο του. Η επιδείνωση αυτή αποδίδεται κυρίως στα πολύ χαμηλά επίπεδα της ζήτησης και των παραγγελιών, τόσο εγχωρίως, όσο και από την αγορά του εξωτερικού, αλλά και στις πολύ ήπιες προβλέψεις για την παραγωγή τους προσεχείς μήνες, και λιγότερο στην

ελαφρά διόγκωση του επιπέδου των αποθεμάτων των επιχειρήσεων. Ωστόσο, παρά την επικρατούσα απαισιοδοξία, εξαίρεση αποτελούν οι εκτιμήσεις για την παραγωγή των τελευταίων μηνών, οι οποίες δεν έχουν επηρεαστεί ιδιαίτερα και καταγράφουν σχετική βελτίωση, εξέλιξη η οποία άλλωστε αντανακλάται και στις πωλήσεις. Τα επίπεδα χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού (76,3%) δε διαφέρουν σημαντικά σε σχέση με το αντίστοιχο οκτάμηνο του 2007, ενώ οι προβλέψεις για

το επίπεδο των τιμών είναι σημαντικά υψηλότερες (κατά δέκα μονάδες) έναντι της περυσινής επίδοσης, γεγονός το οποίο άλλωστε αντανακλά και τις έντονα πληθωριστικές πιέσεις που δέχεται η οικονομία το τελευταίο διάστημα.

Στις **Κατασκευές**, οι προσδοκίες των επιχειρήσεων το πρώτο οκτάμηνο παραμένουν σε επίπεδα υψηλότερα της αντίστοιχης περιόδου του 2007, παρόλο που δεν λείπουν οι διακυμάνσεις το τελευταίο τετράμηνο. Παρόλα αυτά, οι προσδοκίες στον κατασκευαστικό τομέα βρίσκονται πάνω από το μακροχρόνιο μέσο όρο τους, εξέλιξη η οποία τροφοδοτείται κυρίως από τις θετικές προσδοκίες για την εξέλιξη της απασχόλησης. Ταυτόχρονα, οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας δε μεταβάλλονται σημαντικά σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο και παραμένουν περί τους δεκαεπτά. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους, σε σύγκριση με το ίδιο οκτάμηνο του 2007, δεν καταγράφουν σημαντική μεταβολή, ωστόσο μόλις το 17,2% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι δεν αντιμετωπίζει σοβαρά προσκόμματα στην διεξαγωγή της παραγωγικής του δραστηριότητας. Οι περισσότερες επιχειρήσεις δηλώνουν ότι η χαμηλή ζήτηση και οι γραφειοκρατικοί παράγοντες αποτελούν τα βασικότερα προσκόμματα, ενώ με μικρή διαφορά ακολουθεί η έλλειψη χρηματοδότησης.

Στο **Λιανικό Εμπόριο**, το πρώτο οκτάμηνο του 2008 καταγράφεται πτώση των προσδοκιών σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, γεγονός ενδεικτικό της τάσης αποδυνάμωσης της αντίστοιχης ζήτησης, μετά την έντονα ανοδική του πορεία τα προηγούμενα χρόνια.

Παρόλα αυτά, ο σχετικός δείκτης υπερτερεί σημαντικά του μακροχρόνιου μέσου όρου του, υποδηλώνοντας έτσι μία σχετική σταθερότητα στην καλή πορεία του τομέα, παρά τις πτωτικές τάσεις. Στην πτώση του δείκτη φέτος καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η υποχώρηση των προβλέψεων για τις παραγγελίες και τη ζήτηση, καθώς και η συνακόλουθη μείωση των πωλήσεων. Το αποτέλεσμα αυτό αντισταθμίζεται ωστόσο από την εμφανή άνοδο στις προσδοκίες για την απασχόληση του τομέα στην υπό εξέταση περίοδο, αλλά και την ελαφρώς ενισχυμένη ρευστοποίηση των αποθεμάτων κατά το ίδιο οκτάμηνο, με επτά στις δέκα επιχειρήσεις να δηλώνουν σταθερότητα στα αποθέματά τους. Τέλος, η άνοδος του επιπέδου των τιμών επηρεάζει τις προβλέψεις για τις τιμές και στις εμπορικές επιχειρήσεις, όπου το 26% αναμένει άνοδο, όταν πέρυσι, για το ίδιο διάστημα το ποσοστό αυτό ήταν μόλις 18%.

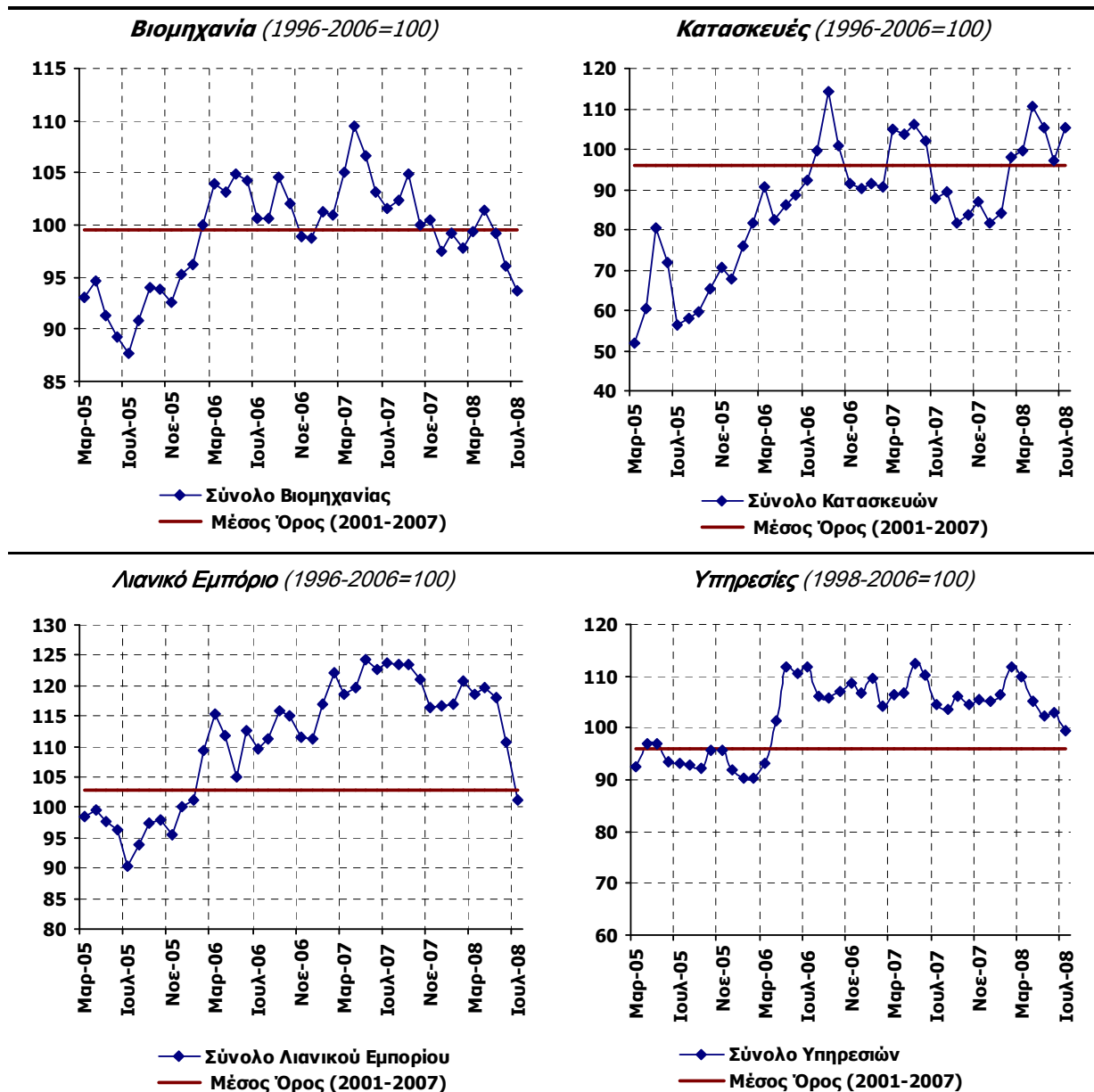
Τέλος, στις **Υπηρεσίες**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών εμφανίζεται ελαφρώς χαμηλότερος το πρώτο οκτάμηνο του 2008 σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί συνέπεια της υποχώρησης των θετικών εκτιμήσεων για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων από το 45% των ερωτηθέντων (επιχειρήσεων) για το πρώτο οκτάμηνο του 2007, στο 36% το 2008, αλλά και του σχετικού περιορισμού της ζήτησης. Παρόλα αυτά, οι προβλέψεις για την πορεία της ζήτησης μελλοντικά επιδρούν θετικά στις προσδοκίες του τομέα, εξέλιξη η οποία συνοδεύεται και από θετικότερες εκτιμήσεις για την απασχόληση, με το 75% των επιχειρήσεων να μην αναμένει ωστόσο σημαντικές μεταβολές. Σχε-

τικά με το επίπεδο των τιμών, και ο τομέας των Υπηρεσιών συμβάλλει στις πληθωριστικές προσδοκίες, αφού το 22% των επιχειρήσεων αναμένει άνοδο, ποσοστό διπλάσιο της αντίστοιχης περιόδου του 2007. Στο σύνολο των επιχειρήσεων του

τομέα, πάνω από τις μισές κρίνουν ότι η παραγωγική τους δραστηριότητα διεξάγεται απρόσκοπτα, ενώ από εκείνες που έχουν αντίθετη άποψη, η πλειονότητα αναφέρει ως βασικότερο εμπόδιο την ανεπάρκεια της ζήτησης.

Διάγραμμα 2.3

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

1. Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται πλέον περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών.

Πηγή: IOBE

Β) Η οικονομική πολιτική

Τα προβλήματα που αναδείχθηκαν με οξύτητα την τελευταία περίοδο εντοπίζονται κυρίως στο χώρο της δημοσιονομικής διαχείρισης και ιδιαίτερα στις σημαντικές αποκλίσεις του ρυθμού αύξησης των φορολογικών εσόδων και των πρωτογενών δαπανών από τους αρχικούς στόχους του Προϋπολογισμού.

Η επιδείνωση των δημοσιονομικών συνθηκών οδήγησε στη λήψη έκτακτων μέτρων, κυρίως φορολογικού χαρακτήρα, σε μια περίοδο που η διεθνής οικονομική κρίση βρίσκεται στην κορύφωσή της, και το φάσμα της ύφεσης αγγίζει την Ευρωζώνη. Τα μέτρα αυτά υπαγορεύθηκαν μεν από τις δημοσιονομικές αναγκαιότητες, είναι όμως πιθανόν να επηρεάσουν συσταλτικά την οικονομική δραστηριότητα βραχυπρόθεσμα, σε μια περίοδο μάλιστα που το ενδεχόμενο βραδύτερης ανάπτυξης είναι πλέον ορατό. Το συσταλτικό αυτό αποτέλεσμα μπορεί βεβαίως να αντισταθμιστεί από μείωση των εγχώριων τιμών του πετρελαίου και των άλλων πρώτων υλών, καθώς και από μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα που θα ενίσχυαν την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών.

Οι δημοσιονομικές αναγκαιότητες είναι όμως αδήριτες: Η Ελλάδα χρειάζεται δημοσιονομική προσαρμογή, όχι μόνο διότι κινδυνεύει να παραβιάσει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, αλλά κυρίως επειδή το έλλειμμα του δημόσιου τομέα συμβάλλει στη μείωση των εθνικών αποταμιεύσεων, που είναι ήδη χαμηλές και επομένως, στη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η

συμμετοχή μας στην Ευρωζώνη προστατεύει βεβαίως την εγχώρια οικονομία από σημαντικούς συναλλαγματικούς και νομισματικούς κλυδωνισμούς, που τόσο συχνά συνέβαιναν κατά το παρελθόν με πολύ μικρότερα ελλείμματα του ισοζυγίου από το σημερινό. Δεν εμποδίζει όμως την ραγδαία χειροτέρευση της καθαρής διεθνούς επενδυτικής θέσης της, με τους οικονομικούς κινδύνους που αυτό συνεπάγεται μακροπρόθεσμα για την οικονομική ανάπτυξη.

Τα παραπάνω ζητήματα αναδεικνύουν ορισμένα από τα διλήμματα της οικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα, τα οποία πρέπει μάλιστα να αντιμετωπιστούν εν μέσω μιας σημαντικής διεθνούς οικονομικής κρίσης που επηρεάζει αρνητικά την εγχώρια οικονομία. Επίσης, πρέπει να αντιμετωπιστούν σε μια περίοδο που οι εξελίξεις θέτουν υπό αμφισβήτηση το τρέχον πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, αναδεικνύοντας παράλληλα τις αντιφάσεις αυτού του προτύπου.

Όπως έχει επανειλημμένα τονισθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, η δημοσιονομική προσαρμογή δεν προωθείται αποτελεσματικά με μέτρα προσωρινού χαρακτήρα. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο στην παρούσα φάση, όταν η δημοσιονομική επιδείνωση απαιτεί μονιμότερες δημοσιονομικές λύσεις από αυτή που η τρέχουσα συγκυρία επέβαλε:

Από την πλευρά των τρεχουσών δαπανών, απαιτεί αξιολόγηση, προτεραιότητες και επιλογές προτεραιοτήτων σε μεσομακροπρόθεσμη βάση, καθώς και επαναξιολόγηση ειδικών δαπανών, όπως οι αμυντικές.

Από την πλευρά των εσόδων, απαιτεί την αξιολόγηση και ενδεχομένως τον επανασχεδιασμό του φορολογικού συστήματος από μηδενική βάση, λαμβάνοντας υπ' όψη τις αντίστοιχες εξελίξεις στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ. Το φορολογικό σύστημα σήμερα παραμένει πολύπλοκο, ασαφές και κοστοβόρο, ενώ οι κανόνες του, που αλλάζουν συχνά, βρίθουν από απαλλαγές, εξαιρέσεις και ειδικές ρυθμίσεις, με αποτέλεσμα να προσφεύγει συχνά είτε σε έκτακτες λύσεις όπως ρυθμίσεις ή φορολογικές αμνηστίες, είτε σε αυστηρότερους-αναποτελεσματικούς- ελέγχους.

Η σημαντικότερη πάντως πρόκληση για την ελληνική οικονομία παραμένει η εφαρμογή μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα, τα οποία θα βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα των εγχωρίως παραγομένων αγαθών και υπηρεσιών. Η ανταγωνιστικότητα υποχωρεί διότι υστερεί το εκπαιδευτικό μας σύστημα, δεν καινοτομούμε, δεν βελτιώνουμε επαρκώς τις υποδομές μας, η δημόσια διοίκηση δεν εκσυγχρονίζεται, το θεσμικό πλαίσιο παραμένει αναχρονιστικό και αδύναμο να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες εξελίξεις. Επιπλέον, παρά τις βελτιώσεις, οι αγορές εξακολουθούν να εμπεριέχουν στρεβλώσεις που νοθεύουν τον ανταγωνισμό. Η απονομή της δικαιοσύνης καθυστερεί, η πολυνομία και η πολυπλοκότητα των νόμων αποτρέπουν την υγιή επιχειρηματικότητα και δε συμβάλλουν στην επιτυχή αντιμετώπιση της διαφθοράς. Η οικονομία παραμένει εσωστρεφής, πολλά επαγγέλματα διατηρούνται κλειστά, ο κοινωνικός διάλογος για τα μείζονα προβλήματα της οικονομίας και της κοινωνίας είναι περιορισμένος. Παρ' όλα αυτά οι εκάστοτε κυβερνήσεις διστάζουν να λάβουν

τα απαραίτητα μέτρα ακόμα και στην αρχή της θητείας τους υπό την πίεση του πολιτικού κόστους.

Οι αδυναμίες της οικονομικής πολιτικής εντοπίζονται στην αντίφαση ανάμεσα στις μακροπρόθεσμες ανάγκες της ελληνικής οικονομίας και στις επιλογές που σε μεγάλο βαθμό επιβάλλονται απλώς από την συγκυρία. Έτσι, τα μέτρα που λαμβάνονται, αν κριθούν μεμονωμένα θα μπορούσαν να θεωρηθούν αναγκαία ή αναπόφευκτα, δεν εντάσσονται όμως σε μια γενικότερη αντίληψη που προωθεί συντονισμένα μια νέα προοπτική ανάπτυξης.

Β) Η δημοσιονομική πολιτική

Η επιδείνωση της δημοσιονομικής κατάστασης οδήγησε την Κυβέρνηση στη λήψη δέσμης μέτρων, τα περισσότερα από τα οποία εντάχθηκαν στο φορολογικό νομοσχέδιο που ψηφίστηκε στις 11 Σεπτεμβρίου. Την ώρα που συντάσσεται η παρούσα έκθεση δεν έχουν ακόμη παρουσιασθεί τα μέτρα που αφορούν στην επαναφορά των τεκμηρίων στη φορολογία εισοδήματος.

Η εξαγγελία των νέων μέτρων γίνεται σε μια εποχή που είναι εμφανές ότι η εκτέλεση του Προϋπολογισμού του 2008 αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, τόσο στο σκέλος των δαπανών, αλλά κυρίως στο σκέλος των εσόδων. Το IOBE, αξιολογώντας τον Προϋπολογισμό του 2008, είχε τονίσει ότι ήταν φιλόδοξος, όπως ίσως θα έπρεπε να είναι, αλλά η φιλοδοξία του βασιζόταν τόσο σε αισιόδοξες προβλέψεις των μακροοικονομικών μεγεθών, όσο και σε μεγάλη αισιοδοξία για περιορισμό της φοροδιαφυγής. Τόνιζε μάλιστα το IOBE ότι χωρίς τη λήψη πρόσθετων φορολογι-

κών μέτρων η υλοποίηση του Προϋπολογισμού θα ήταν ανέφικτη. Αυτό εξάλλου ήταν ιδιαίτερα εμφανές για τα έσοδα από το ΦΠΑ, όπου η προβλεπόμενη τότε αύξηση ήταν διπλάσια της τάσης που είχε επικρατήσει τα τελευταία χρόνια. Γι' αυτό και η αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ, τους πρώτους μήνες του 2008, εθεωρείτο μάλλον βέβαιη. Οι εξελίξεις όμως στις αγορές του πετρελαίου και η διαμόρφωση του πληθωρισμού σε επίπεδα σχεδόν διπλάσια του προβλεπόμενου, έκαναν την όποια αύξηση των έμμεσων φόρων πολιτικά ανέφικτη.

Τα διαθέσιμα στοιχεία για την εκτέλεση του Προϋπολογισμού είναι εκείνα του πρώτου εξαμήνου του 2008. Από τα στοιχεία αυτά είναι εμφανές ότι υπάρχει μεγάλη υστέρηση στα έσοδα έναντι των προβλέψεων του Προϋπολογισμού. Ο ρυθμός αύξησης είναι κάτω από το μισό του προβλεπόμενου ετήσιου ρυθμού και από την άλλη πλευρά οι πρωτογενείς δαπάνες αυξήθηκαν με ρυθμό 11,6%, έναντι πρόβλεψης 8,3% σε ετήσια βάση. Αν και αναμένεται να υπάρξει βελτίωση μέχρι το τέλος του έτους, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στο τέλος θα υπάρξει σημαντική απόκλιση από τους στόχους. Οι δυσμενείς αυτές εξελίξεις οδήγησαν την κυβέρνηση στη λήψη των πρόσφατων φορολογικών μέτρων. Αν και τα μέτρα αυτά θα αποδώσουν κυρίως το 2009, θα επηρεάσουν και τα έσοδα του 2008 και η προσδοκία είναι ότι το έλλειμμα θα συγκρατηθεί αρκετά κάτω από το 3% του ΑΕΠ. Με δεδομένο ότι τα στοιχεία για το έλλειμμα του 2007 δεν έχουν οριστικοποιηθεί ακόμη από την Eurostat, είναι επιβεβλημένο να συγκρατηθεί φέτος το έλλειμμα αρκετά κάτω από το όριο του 3%

του ΑΕΠ, ώστε να μη διατρέξει η οικονομία τον κίνδυνο να υπαχθεί σε καθεστώς επιτήρησης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Τα μέτρα που έχουν ήδη θεσμοθετηθεί θα μπορούσαν να διακριθούν σε δυο κατηγορίες:

Πρώτον, μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα που θα έχουν μακροχρόνια θετική επίπτωση στον εκσυγχρονισμό της δημοσιονομικής διαχείρισης. Στην κατεύθυνση αυτή οι σημαντικότερες πρόσφατες αποφάσεις αφορούν την κατάργηση των ειδικών λογαριασμών και τον έλεγχο της διαφάνειας των οικονομικών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης. Οι ρυθμίσεις αυτές εντάσσονται στην πρωτοβουλία που έχει αναλάβει το ΥΠΟΙΟ για την αλλαγή του τρόπου κατάρτισης, εκτέλεσης και παρακολούθησης του Προϋπολογισμού. Η πρωτοβουλία αυτή έχει αρχίσει με την κατάθεση του Προϋπολογισμού του 2008, όταν εισήχθη για πρώτη φορά η έννοια του προϋπολογισμού προγραμμάτων. Το IOBE είχε εκτιμήσει τότε ότι το μέτρο αυτό αποτελεί σημαντική καινοτομία, η οποία θα πρέπει να προχωρήσει όσο γίνεται πιο γρήγορα. Κρίνεται συνεπώς ως ιδιαίτερα θετικό ότι διαμορφώνεται ήδη ένα Εθνικό Σχέδιο Προγραμμάτων 2009, το οποίο θα συνοδεύει τον Προϋπολογισμό του 2009. Στην ίδια λογική σχεδιάζεται ακόμη η μεταρρύθμιση και του λογιστικού συστήματος που εφαρμόζεται από την Κεντρική Διοίκηση. Τέλος, στις προθέσεις του ΥΠΟΙΟ είναι, σ' ένα επόμενο στάδιο, να επεκταθεί η εφαρμογή του προϋπολογισμού προγραμμάτων και στα ΝΠΔΔ.

Η *δεύτερη* κατηγορία μέτρων που εξαγγέλθηκαν, κυρίως φορολογικά, φαίνεται ότι υπαγορεύονται από τις ανάγκες της συγκυρίας και στη φάση αυτή θεωρούνται απαραίτητα. Δεν πρέπει ωστόσο να παραβλέπεται το γεγονός ότι ορισμένες από τις ρυθμίσεις που προβλέπονται είναι πιθανόν να έχουν σημαντικές παρενέργειες, οι οποίες, πέραν των γενικότερων επιπτώσεων, ενδέχεται να περιορίσουν και την εισηρακτική τους αποτελεσματικότητα.

Αναλυτικά:

1. Η κατάργηση των ειδικών λογαριασμών

Οι ειδικοί λογαριασμοί εκτός προϋπολογισμού συστήθηκαν σε υπουργεία και νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, για την εξυπηρέτηση ειδικών σκοπών ή δράσεων. Τα έσοδα των λογαριασμών είναι νομοθετημένα, το σημαντικότερο μέρος αυτών προέρχεται από εκτός προϋπολογισμού πηγές και το λοιπό μέρος από τον κρατικό προϋπολογισμό, είτε με τη μορφή άμεσων ενισχύσεων, είτε με μορφή κρατήσεων επί των εσόδων ή εξόδων του προϋπολογισμού. Σκοπός της δημιουργίας αυτών των λογαριασμών ήταν, αρχικά, η ταχύτερη και αποτελεσματικότερη διεκπεραίωση κάποιων εργασιών. Σταδιακά όμως, οι περισσότεροι απ' αυτούς έγιναν οχήματα χορήγησης κρυφών επιδομάτων σε υπαλλήλους και επιδοτήσεων.

Το διαφορετικό νομικό πλαίσιο που διέπει αυτούς τους λογαριασμούς δεν εμποδίζει σε τίποτα την καταγραφή τους και τον υπολογισμό τους στο δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος. Με το νόμο που ψηφίσθηκε από τη Βουλή, προβλέπε-

ται η ενσωμάτωση όλων αυτών των λογαριασμών στους προϋπολογισμούς των Υπουργείων ή φορέων που ανήκουν και θα διέπονται πλέον από τις αρχές του Δημόσιου Λογιστικού, πράγμα που σημαίνει ότι η διαχείριση τους θα υπόκειται στους κανόνες που υπάγονται και οι άλλες δαπάνες.

Η κατεύθυνση του νόμου είναι αναμφισβήτητα θετική και βελτιώνει τη διαφάνεια τόσο των εσόδων όσο και των δαπανών των λογαριασμών αυτών, που μέχρι τώρα περνούσαν σχεδόν απαρατήρητοι. Από την άλλη πλευρά θα προκληθούν κάποιες δυσλειτουργίες, αφού οι κανόνες του Δημόσιου Λογιστικού είναι πολύ πιο δύσκαμπτοι και πολύπλοκοι. Από την κατάργηση εξαιρούνται κάποιες κατηγορίες λογαριασμών, όπως αυτοί που αφορούν χρηματοδότηση έργων από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή προβλέπονται από κανόνες Κοινοτικού Δικαίου, Διεθνείς Συμβάσεις ή Συμφωνίες, οι λογαριασμοί που εξυπηρετούν αποκλειστικά κονδύλια έρευνας, ή που χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από τις συνδρομές των δικαιούχων τους κ.α. Οι πιο πάνω εξαιρέσεις είναι γενικά σωστές, κυρίως για τις τρεις πρώτες περιπτώσεις, η ένταξη των οποίων στον Προϋπολογισμό θα δημιουργούσε ανυπέρβλητα προβλήματα και θα οδηγούσε πρακτικά στην κατάργηση τους.

2. Η ενίσχυση της διαφάνειας των οικονομικών φορέων γενικής κυβέρνησης

Για τη μεγαλύτερη διαφάνεια και αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων από φορείς του Δημόσιου Τομέα, όπως Νοσηλευτικά Ιδρύματα, οι οργανισμοί Κοινωνικής

Ασφάλισης και Πρόνοιας, καθώς και οι οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, καθιερώνονται μια σειρά μέτρα, όπως: οι φορείς αυτοί υποχρεώνονται να καταρτίζουν επιχειρησιακά σχέδια, να τηρούν τα βιβλία τους με διπλογραφικό σύστημα, να συντάσσουν προϋπολογισμούς και απολογισμούς και γενικά να εκσυγχρονίσουν τα πληροφοριακά και λογιστικά τους συστήματα. Την εποπτεία υλοποίησης όλων αυτών θα έχει ειδική Διυπουργική Επιτροπή.

Όλα αυτά τα μέτρα είναι αναμφίβολα στη σωστή κατεύθυνση και θα έπρεπε να έχουν εισαχθεί εδώ και πολλά χρόνια. Το πρόβλημα είναι το κατά πόσο θα υλοποιηθούν, αφού και στο παρελθόν είχαν ψηφιστεί ανάλογα σημαντικά μέτρα (π.χ. Νόμος για τις ΔΕΚΟ), τα οποία όμως απέδωσαν στην πράξη λιγότερα από τα αναμενόμενα.

3. Τα φορολογικά μέτρα

Με τα φορολογικά μέτρα που θεσπίστηκαν επιδιώκεται:

α) Συνέχιση της πορείας μείωσης των φορολογικών συντελεστών για τα μη διανεμόμενα κέρδη των επιχειρήσεων, η οποία όμως συνοδεύεται από αύξηση της φορολογίας των διανεμομένων κερδών.

β) Διεύρυνση της φορολογικής βάσης κυρίως με την πρόσθετη φορολόγηση των ελευθέρων επαγγελματιών.

γ) Αύξηση των εμμέσων φόρων (τέλη κυκλοφορίας).

δ) Αύξηση των φορολογικών εσόδων με μια ακόμη φορολογική αμνηστία.

Αναλυτικότερα:

- Μειώνεται σταδιακά μια μονάδα τον χρόνο από 25%, στο 20% την πενταετία 2010 -2014 ο συντελεστής φορολόγησης των ανωνύμων εταιρειών, Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης, συνεταιρισμών, δημοσίων, δημοτικών επιχειρήσεων και αλλοδαπών επιχειρήσεων. Παράλληλα, μειώνεται με τον ίδιο ρυθμό και ο κεντρικός συντελεστής φορολογίας φυσικών προσώπων για τα εισοδήματα μέχρι 30.000 ευρώ.

Η μείωση των συντελεστών είναι αναμφισβήτητα θετική εξέλιξη με πιθανές μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις στη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος. Όμως, η σταδιακή εφαρμογή της μείωσης αποδυναμώνει το μήνυμα που θα έπρεπε να είναι σαφέστερο και άμεσο για να επηρεάσει θετικά το επενδυτικό κλίμα.

Αντιθέτως, η αύξηση της φορολογίας των μερισμάτων είναι σαφής και άμεση: Φορολογούνται αυτοτελώς με 10% τα μερίσματα από τις μετοχές ημεδαπών εταιρειών, που εγκρίνουν οι γενικές συνελεύσεις από 1η Ιανουαρίου 2008. Στο ίδιο πλαίσιο φορολογούνται αυτοτελώς με συντελεστή 10% τα κέρδη που διανέμουν οι Α.Ε. με τη μορφή μερισμάτων, προμερισμάτων, αμοιβών και διευθυντών, καθώς και τα μπόνους στο προσωπικό. Επίσης, αυξάνεται στο 35% από 25% ο συντελεστής φορολόγησης των αμοιβών μελών διοικητικού συμβουλίου των ανωνύμων εταιρειών.

Η φορολογία των μερισμάτων και οι συναφείς αποφάσεις υπακούουν στη λογική ένταξης των εισοδημάτων φυσικών προσώπων απ' όλες τις πηγές σε ενιαία κλίμα-

κα. Η προσπάθεια όμως αυτή θα έπρεπε να αποτελεί μέρος ενός συνολικού σχεδίου επαναξιολόγησης και αναμόρφωσης του φορολογικού συστήματος. Αυτό όμως δεν συμβαίνει και το μέτρο αντιμετωπίζεται ως εισηπρακτικό, παρά το γεγονός ότι η απόδοση του δεν αναμένεται να υπερβεί τα 250 εκ.ευρώ. Τέλος, η χρονική στιγμή που εισάγεται η ρύθμιση αυτή δεν είναι ίσως ενδεδειγμένη, καθώς η χρηματιστηριακή κρίση βρίσκεται στην κορύφωσή της.

Στην ίδια λογική θα πρέπει να ενταχθεί και η αυτοτελής φορολόγηση με 10% της υπεραξίας που προκύπτει από την πώληση εισηγμένων μετοχών που αγοράζονται από την 1^η Ιανουαρίου 2009 και μετά, ενώ παράλληλα καταργείται σταδιακά ο φόρος 0,15% που επιβάλλεται σήμερα επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών. Το μέτρο αυτό μπορεί να θεωρηθεί σωστό, ως θέμα αρχής. Η εφαρμογή του όμως είναι δύσκολη και μπορεί να δημιουργηθούν σημαντικά προβλήματα, που να το ακυρώσουν στην πράξη.

- Για τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης καταργείται το αφορολόγητο για τις ατομικές εμπορικές επιχειρήσεις και τους ελεύθερους επαγγελματίες και επιβάλλεται φόρος 10% για το πρώτο κλιμάκιο που αφορά εισόδημα έως 10.050 ευρώ. Η απόφαση αυτή στηρίζεται σε κάποιες γενικεύσεις που προκύπτουν από συνολικά μεγέθη για την έκταση της φοροδιαφυγής. Η επίκληση όμως αυτών των γενικών διαπιστώσεων συνιστά ομολογία ότι το κράτος δε μπορεί να ελέγξει την φοροδιαφυγή και καταφεύγει

σε ρυθμίσεις που πλήττουν και τους συνεπείς φορολογούμενους. Αυτό δημιουργεί προβλήματα για την αξιοπιστία του συστήματος, τροφοδοτεί αντιδράσεις και είναι ενδεχόμενο να εντείνει, αντί να περιορίσει την παραοικονομία και τη φοροδιαφυγή, με αποτέλεσμα να μην πραγματοποιηθεί ο στόχος της αύξησης των εσόδων κατά 600 εκ. Ευρώ, όπως προσδοκάται.

- Αυξάνονται κατά 20% τα τέλη κυκλοφορίας αυτοκινήτων του 2009, τα οποία θα πληρωθούν φέτος. Ταυτόχρονα, αυξάνεται στο 90% από 50% το ποσό των τελών κυκλοφορίας που θα αποδίδει το Δημόσιο στους ΟΤΑ. Με τη ρύθμιση αυτή προσδοκάται ότι θα εισπραχθούν άμεσα περί τα 180 εκατ. Ευρώ. Ανάλογα έσοδα όμως θα μπορούσαν να εισπραχθούν με τη θεσμοθέτηση ενός περιβαλλοντικού φόρου που θα συνδεόταν με τα επίπεδα εκπομπών ρύπων των αυτοκινήτων. Με τη γενικευμένη αύξηση των τελών κυκλοφορίας περιορίζονται οι δυνατότητες της Κυβέρνησης να παρέμβει αποτελεσματικά, καθιερώνοντας φορολογικά κίνητρα και αντικίνητρα που θα συνέβαλαν στον εκσυγχρονισμό του γηραιού στόλου των αυτοκινήτων. Ο Υπουργός Οικονομικών ανακοίνωσε ότι σχεδιάζεται για το 2010 η σύνδεση των τελών κυκλοφορίας με την περιβαλλοντική πολιτική. Τα περιθώρια όμως αυτής της σύνδεσης είναι τώρα πιο περιορισμένα.

- Για εισπρακτικούς λόγους εξάλλου αυξάνεται από το 2009 στο 80% από 65% η προκαταβολή φόρου εισοδήματος για τις Α.Ε., τις ΕΠΕ και άλλα νομικά πρόσωπα. Το μέτρο αυτό μεταθέτει απλώς χρονικά την είσπραξη εσόδων. Αυτό στην παρούσα φάση είναι ενδεχόμενο να δημιουργεί προβλήματα ρευστότητας στις επιχειρήσεις. Η εκτίμηση εξάλλου για είσπραξη επιπλέον εσόδων 560 εκατ. Ευρώ που αναμένει το Υπουργείο Οικονομικών είναι μάλλον υπερβολική, αφού τα κέρδη των επιχειρήσεων το 2008 είναι μικρότερα απ' ό τι προβλέπει ο Προϋπολογισμός του 2008.
- Με το νέο νόμο παρέχεται δυνατότητα κλεισίματος των εκκρεμών φορολογικών δηλώσεων της περιόδου 2002-2006. Ακόμη ρυθμίζονται, έως 24 μηνιαίες δόσεις και με έκπτωση έως 100% στις προσαυξήσεις ληξιπρόθεσμα χρέη προς το Δημόσιο.

Ρυθμίσεις αυτού του είδους, στις οποίες καταφεύγουν όλες οι κυβερνήσεις των τελευταίων ετών, όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα στα έσοδα, υποσκάπτουν την αξιοπιστία της δημοσιονομικής πολιτικής. Οι συνεπείς φορολογούμενοι βλέπουν για άλλη μια φορά να τιμωρούνται και οι φοροφυγάδες να επιβραβεύονται. Το Υπουργείο θεωρεί ότι θα εισπράξει περί τα €1 δις. Ίσως η εκτίμηση αυτή να είναι αισιόδοξη, αφού στην πράξη πολλές από τις επιχειρήσεις που έχουν ανέλεγκτες δηλώσεις μπορεί να έχουν κλείσει ή να μην έχουν την οικονομική δυνατότητα να ανταποκριθούν στις προϋποθέσεις της ρύθμι-

σης. Το ίδιο ισχύει και για τη ρύθμιση ληξιπροθέσμων οφειλών, από τις οποίες η κυβέρνηση ευελπιστεί να εισπράξει περί το €1,5 δις.

4. Τα τεκμήρια

Πέρα όμως από τα μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί, η κυβέρνηση έχει ανακοινώσει ότι θα επαναφέρει το σύστημα των τεκμηρίων. Η επιστροφή σε μέτρα που είχαν ληφθεί πριν 30 χρόνια είναι ένας χαρακτηριστικός δείκτης αποτυχίας της πολιτικής όλων αυτών των ετών για περιορισμό της φοροδιαφυγής.

Σε άλλες χώρες, τα περιουσιακά στοιχεία χρησιμοποιούνται για να εντοπιστεί αν ένας φορολογούμενος απόκτησε αυτά τα στοιχεία από εισοδήματα που δεν τα έχει δηλώσει στην Εφορία. Το να θεωρείται όμως ότι η κατοχή κάποιων περιουσιακών στοιχείων, όπως αυτοκίνητα ή κτίρια, αυτόματα δημιουργεί εισοδήματα, ή ότι κάποιες δαπάνες οι οποίες μπορεί να προέρχονται από δανεισμό ή συσσωρευμένες αποταμιεύσεις είναι εισόδημα, αυτό αντικρούει την οικονομική λογική και δημιουργεί πολλαπλάσια προβλήματα απ' όσα επιχειρεί να λύσει.

Τα προβλήματα δεν αφορούν μόνο την κοινωνική ή οικονομική δικαιοσύνη, αλλά τις λειτουργίες των αγορών. Με την εισαγωγή των τεκμηρίων θα δημιουργηθούν πολλές στρεβλώσεις στις αγορές αυτοκινήτων, ακινήτων και θα δημιουργηθούν πρόσθετα κίνητρα για φοροδιαφυγή. Οι επιλογές των καταναλωτών για κατοικία και αυτοκίνητα θα αλλάξουν, με σημαντικές επιπτώσεις στις αγορές αυτές και επιπλέον θα προκληθούν σημαντικά προβλή-

ματα σε κατόχους τέτοιων περιουσιακών στοιχείων αφού δε θα τους είναι εύκολο και χωρίς κόστος, να αλλάξουν τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου τους. Με τον τρόπο αυτό η προσπάθεια πάταξης της φοροδιαφυγής υποσκάπτεται από τα ίδια τα μέτρα.

Ένα δεύτερο, αλλά εξίσου σημαντικό ζήτημα είναι ο τρόπος με τον οποίο αναγγέλλεται η επαναφορά των κριτηρίων, δηλαδή η γενικόλογη αναφορά σε αυτά, η οποία αφήνει περιθώρια για παρερμηνείες, υπερβολές και άστοχους σχολιασμούς. Με τον τρόπο αυτό τροφοδοτούνται αντιδράσεις στις αγορές, οι οποίες συνεπάγονται υψηλό κόστος, ακόμη και αν τα τεκμήρια που θα αποφασισθούν τελικώς απέχουν πολύ από αυτά που εμφανίζονται στα ΜΜΕ.

Η φορολόγηση με βάση το τεκμαρτό εισόδημα σε καμία περίπτωση δεν συμβάλλει στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Αυτό έχει αποδειχθεί περίτρανα την περίοδο που εφαρμόστηκε. Η φοροδιαφυγή όντως αποτελεί μείζον πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας και πρέπει να αντιμετωπισθεί ριζικά. Αυτό όμως απαιτεί ένα συγκροτημένο σχέδιο της φορολογικής πολιτικής με βάση τους ακόλουθους άξονες:

- Μεταρρύθμιση, απλοποίηση και κωδικοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας, ώστε να εκλείψουν οι υφιστάμενες αβεβαιότητες και αμφισημίες, οι οποίες, όπως λειτουργούν σήμερα, αποτελούν κίνητρο για την παραοικονομία και τη φοροδιαφυγή.
- Μεταρρύθμιση της φορολογικής διοίκησης, με εκσυγχρονισμό των μηχανισμών συλλογής των φόρων και περιορισμό του κόστους τους.
- Εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης και συνέπειας απέναντι στο φορολογικό σύστημα με την κατάργηση των φορολογικών αμνησιών.

Τα παραπάνω έχουν επισημανθεί εδώ και πολλά χρόνια τόσο από διεθνείς οργανισμούς (ΟΟΣΑ, Ευρωπαϊκή Ένωση, ΔΝΤ) όσο και από μελετητές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Βλ. π.χ. «Εκθεση για την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος», της Επιτροπής Γεωργακόπουλου). Παρ' όλα αυτά δεν εφαρμόζονται, με αποτέλεσμα κάθε φορά που δημιουργούνται προβλήματα υστέρησης των εσόδων, οι Κυβερνήσεις να καταφεύγουν στα ίδια μέτρα, πιθανώς άμεσης απόδοσης για 1-2 χρόνια, αφήνοντας άθικτα τα προβλήματα που τροφοδοτούν και συντηρούν τη φοροδιαφυγή.

Πίνακας 2.7
Εκτέλεση κρατικού προϋπολογισμού

Ιανουάριος-Απρίλιος 2008						
	2007	2008	Μεταβολή	2007	2008	Ετήσια
	6/μηνο	6/μηνο	6/μήνου	Ετήσιες	Στόχοι	μεταβολή
	(1)	(2)	08/07	πραγμ/σεις	προϋ/σμού	08/07
			(3=2:1)	(4)	(5)	(6=5:4)
<i>Τακτικός Προϋ/σμός</i>						
1. Καθαρά έσοδα(α-β)	21.994	22.949	4,3%	49.152	55.520	13,0%
α. Έσοδα προ επιστροφών φόρων	23.471	24.806	5,7%	51.775	58.070	12,2%
β. Επιστροφές φόρων	1.477	1.857	25,7%	2.623	2.550	-2,8%
2. Δαπάνες (α+β)	27.836	29.696	6,7%	54.634	59.058	8,1%
α. Πρωτογενείς δαπάνες	21.077	23.519	11,6%	44.843	48.558	8,3%
β. Τόκοι	6.759	6.177	-8,6%	9.791	10.500	7,2%
<i>Π.Δ.Ε.</i>						
3. Έσοδα	2.680	2.354	-12,1%	4.872	4.532	-7,0%
4. Δαπάνες	3.230	4.232	31,0%	8.803	9.300	5,6%
5. Έλλειμμα ΚΠ (1-2+3-4)	6.392	8.624	34,9%	9.413	8.306	-11,8%

Ποσά σε εκατ. € - Προσωρινά στοιχεία – (Ταμειακή βάση)

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Πορεία Εκτέλεσης, Αριθμός Δελτίου 4 Ιούνιος 2008

Γ) Το «επιχειρείν» στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τη νέα έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας η οποία εκδόθηκε πρόσφατα (Doing Business 2009), η Ελλάδα εμφανίζει βελτίωση ως προς τις διαδικασίες του «επιχειρείν», τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο διεξάγεται η επιχειρηματική δραστηριότητα στη χώρα. Υπενθυμίζεται ότι η Παγκόσμια Τράπεζα δημοσιεύει σε ετήσια βάση την έκθεση αυτή, στοχεύοντας στη μέτρηση της ευκολίας ή δυσκολίας άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας σε ένα ευρύ σύνολο από χώρες. Η έκθεση προσπαθεί να συγκρίνει τις διάφορες οικονομίες μέσω αντικειμενικών ποσοτικών δεικτών για την επιχειρηματική λειτουργία, δίνοντας έμφαση στα ρυθμιστικά κόστη και τις ενέργειες συμμόρφωσης των επιχειρήσεων με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (διοικητικές προσαρμογές). Με αυτόν τον τρόπο επισημαίνονται τα σημαντικότερα

προσκόμματα που δρουν ανασταλτικά στην επιχειρηματική λειτουργία και περιοριστικά σε όρους επενδύσεων, παραγωγικότητας και ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, η δημόσια πολιτική τροφοδοτείται με χρησιμη πληροφόρηση, αφού εντοπίζονται οι τομείς και οι διαδικασίες όπου υστερεί μια χώρα και όπου χρειάζεται περισσότερη προσπάθεια και αποτελεσματικότητα. Έτσι, υιοθετώντας τα κατάλληλα μέτρα είναι δυνατή η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, παράγοντας καθοριστικός ειδικά στον τομέα προσέλκυσης επενδύσεων⁷.

⁷ Η έκθεση καλύπτει 10 περιοχές μέτρησης, οι επιδόσεις στις οποίες οδηγούν σε έναν σύνθετο δείκτη «ευκολίας στο επιχειρείν». Οι περιοχές αυτές, οι οποίες ουσιαστικά αντιστοιχούν σε 10 φάσεις του κύκλου ζωής της επιχείρησης περιλαμβάνουν μια σειρά κριτηρίων αφορούν συνήθως στον αριθμό των διαδικασιών που πρέπει να πραγματοποιηθούν, καθώς και στο αντίστοιχο κόστος τους. Οι επιδόσεις κάθε χώρας στις 10 αυτές περιοχές επιτρέπουν αντιστοιχεί 10 κατατάξεις ανά περιοχή, που τελικά οδηγούν συνθετικά και στην τελική κατάταξη της

Σύμφωνα λοιπόν με τα αποτελέσματα της τελευταίας έκθεσης (Πίνακας 2.9, κατάταξη ανά κατηγορία δεικτών) η Ελλάδα κατατάσσεται **στην 96^η θέση** (181 χώρες συνολικά), **δέκα θέσεις υψηλότερα** σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Η άνοδος αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στον παράγοντα *Πληρωμή φόρων*, που λαμβάνει υπόψη το ύψος των φόρων και την ευχέρεια στην πληρωμή τους, όπου καταγράφεται άνοδος 32 θέσεων. Αξιοσημείωτη όμως είναι και η άνοδος 17 θέσεων στον παράγοντα της *Έναρξης επιχείρησης*, στην *Προστασία επενδυτών* (11 θέσεις) καθώς και στις *Προσλήψεις / απολύσεις προσωπικού* (10 θέσεις). Η βελτίωση στον παράγοντα *Αδειοδότησης κατασκευής εγκαταστάσεων* είναι οριακή και δεν αντανακλά κάποια συγκεκριμένη μεταβολή σε αυτόν τον τομέα. Στις τρεις πρώτες θέσεις της κατάταξης παγκοσμίως βρίσκονται η Σιγκαπούρη, η Νέα Ζηλανδία και οι ΗΠΑ, ενώ σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα το Αζερμπαϊτζάν και η Αλβανία είναι οι χώρες με τις περισσότερες και πιο επιτυχημένες μεταρρυθμίσεις προς όφελος της επιχειρηματικότητας την προηγούμενη χρονιά.

Είναι φανερό από τον πίνακα ότι η εικόνα σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες δεν είναι καλή. Από τις 25 συνολικά χώρες της ΕΕ που συμμετέχουν στην ανάλυση, η Ελλάδα με την επίδοση της ως προς τον σύνθετο δείκτη κατατάσσεται στην τελευταία θέση, απέχοντας μάλιστα κατά 20 θέσεις από την προτελευταία χώρα (Πολωνία, 76^η θέση). Η Ελλάδα όμως

υστερεί στη σχετική κατάταξη ακόμα και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες μη-μέλη της ΕΕ, όπως τις περισσότερες Βαλκανικές, αλλά ακόμα και από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ. Μόνο σε Κροατία, Βοσνία και Ρωσία φαίνεται να είναι δυσκολότερο το «επιχειρείν» σε σχέση με την Ελλάδα, ενώ ελκυστικότερες από αυτή δείχνουν επίσης αρκετές Μεσογειακές και Αραβικές χώρες, καθώς και χώρες που σε προηγούμενες κατατάξεις βρίσκονταν χαμηλότερα από την Ελλάδα (όπως, για παράδειγμα, η Αλβανία). Συνεπώς, η επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα, υπάρχουσα ή/και επίδοξη, δείχνει να συναντά δυσκολίες και να ενέχει σημαντικά κόστη, γεγονός που καθιστά τη χώρα ενδεχομένως μη ελκυστική ως επενδυτικό προορισμό.

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Παγκόσμιας Τράπεζας, κατά τον τελευταίο χρόνο, η Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει μεταρρυθμίσεις σε τέσσερις τομείς, κάτι που εξηγεί άλλωστε και την άνοδό της στις αντίστοιχες επιμέρους κατατάξεις, καθώς και στη γενική κατάταξη. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα μείωσε το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο για έναρξη επιχείρησης κατά 80%, μείωσε τους φόρους κεφαλαίου, επέτρεψε τις ηλεκτρονικές πληρωμές των φόρων, ενώ επίσης θέσπισε και ένα νέο πτωχευτικό νόμο ο οποίος διευκολύνει επιχειρήσεις που βρίσκονται σε κρίση. Τέλος, η Ελλάδα ενίσχυσε την υποχρέωση λογοδοσίας των CEOs μέσα στις επιχειρήσεις, διευκολύνοντας τις διαδικασίες στην περίπτωση που οι μέτοχοι προτίθενται να μηνύσουν τους διευθυντές για ζημιές.

Ωστόσο παρά τη θετική επίδραση αυτών των μεταρρυθμίσεων, η Ελλάδα εξακο-

χώρας ως προς το γενικό δείκτη (Ease of doing business). Αναλυτικότερα στοιχεία για τη μεθοδολογία μπορούν να αντληθούν από τον ιστότοπο www.doingbusiness.org

λουθεί να εμφανίζει χαμηλές επιδόσεις σε κρίσιμους παράγοντες για τη συνολική της κατάταξη όπως στους παράγοντες *Έναρξη επιχείρησης, Προσλήψεις / απολύσεις προσωπικού και Προστασία επενδυτών*. Πιο συγκεκριμένα, για την έναρξη μιας νέας επιχείρησης απαιτούνται 15 διαδικασίες και κατά μέσο όρο 19 ημέρες, ενώ στις χώρες του ΟΟΣΑ ο μέσος αριθμός διαδικασιών ανέρχεται σε 5,8 και η ολοκλήρωσή τους απαιτεί κατά μέσο όρο 13,4 ημέρες. Πάντως, η Ελλάδα καταγράφει συγκριτικά ικανοποιητικές επιδόσεις σε ό,τι αφορά την *Αδειοδότηση κατασκευής εγκαταστάσεων*, καθώς ο αριθμός των σχετικών διαδικασιών και το κόστος τους είναι χαμηλότερα από το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, ενώ ο χρόνος που απαιτείται για τη λήψη των αδειών είναι μόνο οριακά μεγαλύτερος.

Στα εργασιακά θέματα, η Ελλάδα σημειώνει ιδιαίτερα χαμηλή επίδοση στο κριτήριο που μετρά την ευελιξία του ωραρίου, ενώ υπολείπεται από τις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ και στους δείκτες που εκτιμούν τη δυσκολία των προσλήψεων, τη δυσκολία των απολύσεων και τη δυσκαμψία γενικά της αγοράς εργασίας. Έτσι, παρά τη βελτίωση σε αυτόν τον τομέα κατά 10 θέσεις σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, περαιτέρω μεταρρυθμίσεις στο πεδίο αυτό κρίνονται απαραίτητες. Το ίδιο συμπέρασμα ισχύει και για τον παράγοντα *Προστασία Επενδυτών*, όπου, αν και η χώρα σημείωσε αξιοσημείωτη βελτίωση σε σύγκριση με πέρυσι (κατά 11 θέσεις), εξακολουθεί να καταγράφει από τις χαμηλότερες επιδόσεις διεθνώς.

Συνολικά, από την έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας φαίνεται ότι η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα συναντά πολλά προσκόμματα, γεγονός που πλήττει την ανταγωνιστικότητά της. Η γραφειοκρατία, το δύσκαμπτο θεσμικό πλαίσιο και τα υψηλά κόστη των επιχειρηματικών διαδικασιών συνιστούν τα βασικότερα προβλήματα που καθιστούν την Ελλάδα λιγότερο ελκυστικό επιχειρηματικό προορισμό από άλλες χώρες. Στα θετικά σημειώνεται το γεγονός ότι οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν τον τελευταίο χρόνο έχουν επιφέρει σχετική βελτίωση στη θέση της χώρας, ιδιαίτερα στους τομείς με τις χαμηλότερες επιδόσεις.

Επιπροσθέτως στις θετικές εξελίξεις για τη χρονιά που έρχεται πρέπει να αναφερθεί και το νέο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Ανάπτυξης το οποίο στοχεύει στη ριζική απλοποίηση και στη μείωση του κόστους των διαδικασιών σύστασης μιας ΕΠΕ. Στο σχέδιο νόμου προβλέπεται η κατάργηση τουλάχιστον των μισών διαδικασιών που απαιτούνται σήμερα για την έναρξη επιχείρησης, ενώ σχεδιάζεται όλες οι διαδικασίες να μπορούν να ολοκληρωθούν αυθημερόν και με σημαντικά μειωμένες δαπάνες. Αυτή η μεταρρύθμιση αναμένεται να βελτιώσει τη θέση της Ελλάδας στον τομέα *Έναρξη Επιχείρησης* στην επόμενη κατάταξη. Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε αυτό το πεδίο (όπως και στον παράγοντα *Πληρωμή φόρων*) σημειώνονται κάθε χρόνο οι περισσότερες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες παγκοσμίως, γεγονός που σημαίνει ότι βελτιώνουν τις επιδόσεις τους αρκετές ακόμα χώρες και η άνοδος θα μετριάσει. Αυτό τελικά σημαίνει ότι για να βελτιώνεται η θέση της χώρας σε αυτές τις συγκριτικές αξιολογήσεις, πρέπει να «τρέχουμε»

γρηγορότερα και από τις άλλες χώρες, οι οποίες επίσης προωθούν μεταρρυθμίσεις. Επομένως – και σε συνδυασμό με το ότι η κατάταξη σε αυτούς τους παράγοντες συνεχίζει να είναι χαμηλή - επιπρόσθετες αλλαγές κρίνονται αναγκαίες. Μόνο εφόσον, οι αλλαγές αυτές συνδυαστούν και με θετικές μεταρρυθμίσεις και σε άλλους τομείς, η Ελλάδα μπορεί τελικά να βελτιώσει τη θέση της στην παγκόσμια κατάταξη.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί – όπως άλλωστε αναγνωρίζει και η έκθεση – ότι υπάρχουν ευρύτερα ζητήματα ανταγωνιστικότητας που επηρεάζουν τη διεξαγωγή του επιχειρείν σε μια χώρα και δεν καλύπτονται στην έρευνα, όπως π.χ. η εγγύτητά της σε μεγάλες γεωγραφικές αγορές, η ποιότητα των υποδομών, το θεσμικό πλαίσιο, η μακροοικονομική σταθερότητα κτλ. Έτσι, το γεγονός ότι μια χώρα κατατάσσεται στη σχετική λίστα υψηλότερα από κάποια άλλη, ενδεχομένως να μην την καθιστά ελκυστικότερο τόπο για την υλοποίηση επενδύσεων. Αυτό όμως που σε κάθε περίπτωση εκφράζει αυτή η σχετική θέση,

είναι ότι οι δημόσιες πολιτικές που έχουν εφαρμοστεί στην πρώτη έχουν δημιουργήσει ένα ρυθμιστικό περιβάλλον που προάγει την επιχειρηματικότητα, αντανακλώντας θετικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις από την πλευρά της κυβέρνησης. Άλλωστε αυτό το οποίο ενδιαφέρει σε όλες τις αντίστοιχες μεθοδολογίες προσπάθειες είναι αφενός μεν η συγκριτική αξιολόγηση (benchmarking) των διαφόρων χωρών, έτσι ώστε κάθε μία να αξιολογεί τη θέση της ως προς τους βασικότερους ανταγωνιστές της, αφετέρου δε και ίσως το σημαντικότερο, να μπορεί μια χώρα να «μάθει» από τα εφαρμοζόμενα μέτρα πολιτικής και να τα προσαρμόσει στο δικό της περιβάλλον, με κατάλληλη μάλιστα προτεραιοποίηση. Όπως επισημαίνει η έκθεση, η δημοσίευση αυτών των συγκριτικών κατατάξεων συνήθως «εμπνέει» τις κυβερνήσεις να κινηθούν στην κατεύθυνση της άρσης των εμποδίων που εντοπίζονται, αναλαμβάνοντας έτσι εντονότερες μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες και με αυτό το σκεπτικό πρέπει τελικά να αξιοποιούνται.

Χώρες	Πίνακας 2.8: Κατάταξη κάθε χώρας ως προς την ευκολία στην...										
	Επιχειρηματική Λειτουργία	Έναρξη επι- χείρησης	Αδειοδότηση κατασκευής ε- γκαταστάσεων	Προσλήψ../εις / απολύσεις προσωπικού	Διαχείριση ιδιοκτησίας	Πρόσβαση σε χρημ./δότηση / πίστωση	Προστασία επενδυτών	Πληρωμή φόρων	Διασυν/κές συναλλαγές	Εφαρμογή συμβολαίων	Κλείσιμο επιχείρησης
Δανία	5	16	7	10	43	12	24	13	3	29	7
Ην. Βασίλειο	6	8	61	28	22	2	9	16	28	24	9
Ιρλανδία	7	5	30	38	82	12	5	6	18	39	6
Φινλανδία	14	18	43	129	21	28	53	97	4	5	5
Βέλγιο	19	20	44	37	168	43	15	64	43	22	8
Εσθονία	22	23	19	163	24	43	53	34	5	30	58
Γερμανία	25	102	15	142	52	12	88	80	11	9	33
Ολλανδία	26	51	94	98	23	43	104	30	13	34	10
Αυστρία	27	104	46	50	36	12	126	93	19	13	20
Λιθουανία	28	74	63	131	4	43	88	57	26	16	34
Λετονία	29	35	78	103	77	12	53	36	25	4	86
Γαλλία	31	14	18	148	166	43	70	66	22	10	40
Σλοβακία	36	48	53	83	7	12	104	126	116	47	37
Βουλγαρία	45	81	117	60	59	5	38	94	102	86	75
Ρουμανία	47	26	88	143	114	12	38	146	40	31	85
Πορτογαλία	48	34	128	164	79	109	38	73	33	34	21
Ισπανία	49	140	51	160	46	43	88	84	52	54	19
Σλοβενία	54	41	69	158	104	84	18	78	78	79	38
Τουρκία	59	43	131	138	34	68	53	68	59	27	118
Ιταλία	65	53	83	75	58	84	53	128	60	156	27
ΠΓΔΜ	71	12	152	125	88	43	88	27	64	70	129
Τσεχία	75	86	86	59	65	43	88	118	49	95	113
Πολωνία	76	145	158	82	84	28	38	142	41	68	82
Σερβία	94	106	171	91	97	28	70	126	62	96	99
Ελλάδα	96	133	45	133	101	109	150	62	70	85	41
Κροατία	106	117	163	146	109	68	126	33	97	44	79
Βοσνία – Ερζεγ.	119	161	137	117	144	59	88	154	55	123	60
Ρωσία	120	65	180	101	49	109	88	134	161	18	89
Ελλάδα 2007	106	150	46	143	96	102	161	94	66	84	41

Πηγή: World Bank, Doing Business 2009, Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Οικονομική Δραστηριότητα το 2007

Ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας υποχώρησε το δεύτερο τρίμηνο του 2008 στο 3,5%, έναντι 4,1% που είχε επιτευχθεί το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της ΕΣΥΕ (Σεπτέμβριος 2008). Έτσι, στο πρώτο εξάμηνο του 2008, η απώλεια μέρους της αναπτυξιακής δυναμικής της χώρας εδραιώνεται και σταθεροποιείται σε αυτά τα επίπεδα, μετά και την εξασθένηση της ανόδου του ΑΕΠ στο 3,6% το α τρίμηνο, από 4,4% πέρυσι. Οι ρυθμοί αυτοί κινούνται στα πλαίσια των προβλέψεων των διεθνών οργανισμών (ΟΟΣΑ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή), υπολείπονται ωστόσο 0,4-0,5 εκατοστιαίες μονάδες των εκτιμήσεων του Υπουργείου Οικονομίας στο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2007-2010.

Σε ότι αφορά τα συστατικά στοιχεία της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, η τελική κατανάλωση και οι επενδύσεις παραμένουν οι βασικοί τροφοδότες της, αποδυναμωμένοι ωστόσο σε σύγκριση με το πρόσφατο παρελθόν. Αναλυτικότερα, η τελική κατανάλωση παρουσίασε στο α' εξάμηνο του τρέχοντος έτους άνοδο της τάξης του 2,4%, ρυθμός αρκετά μικρότερος του 4,4% που σημειώθηκε το ίδιο διάστημα το 2007. Η πορεία της μπορεί να αποδοθεί στην ανάλογη εξέλιξη της ιδιωτι-

κής κατανάλωσης, που το πρώτο εξάμηνο φέτος ανέρχεται κατά 2,3%, από 3,2% πέρυσι.

Οι επενδύσεις παρουσιάζουν οξύτερες μεταβολές. Αυξάνονταν με ρυθμό 8,3% το α' εξάμηνο του 2007, όταν στο ίδιο εξάμηνο φέτος υποχωρούν κατά 4,7%, πτώση που επιβράδυνε μια εκατοστιαία μονάδα την αύξηση της τελικής ζήτησης της οικονομίας. Η αρνητική εξέλιξή τους, από τις αρχές του 2008, αποτελεί σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα στην επίτευξη του στόχου που έχει θέσει το Υπουργείο Οικονομίας για επιτάχυνση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου αυτό το χρόνο.

Εξασθενημένος εμφανίζεται και ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας: οι εξαγωγές παρουσίασαν ετήσια αύξηση 4,3% το α' εξάμηνο του 2008, ενώ το β' εξάμηνο του 2007 αυξάνονταν με ρυθμό 6,9%. Ωστόσο, η επιβράδυνση των εξαγωγών συμβαίνει μέσα σε μια παρατεταμένη περίοδο κάμψης των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης διεθνώς καθώς και υψηλών ισοτιμιών ευρώ / δολαρίου, που πλήττουν την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων εκτός ΕΕ-27 και επομένως τη ζήτησή τους.

Από την άλλη πλευρά, οι εισαγωγές κινούνται πτωτικά, σε αντίθεση με πέρυσι. Ενώ το α' εξάμηνο του 2007 αυξάνονταν με ρυθμό 8,8% σε ετήσια βάση, φέτος, την αντίστοιχη περίοδο, μειώθηκαν κατά 5,9%. Η σημαντική μεταστροφή της πορείας τους

αντανακλάται στη βελτίωση του εξωτερικού τομέα συνολικά: Από τη σύγκριση της διαφοράς εξαγωγών-εισαγωγών το πρώτο εξάμηνο του 2008 με αυτή το ίδιο εξάμηνο του 2007, προκύπτει περιορισμός του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου (όπως μετράται από την ΕΣΥΕ) κατά 19,5%. Η μείωση των εισαγωγών παρέχει ένδειξη της κάμψης ορισμένων στοιχείων της τελικής ζήτησης στο πρώτο εξάμηνο του έτους, λαμβάνοντας υπ' όψη την ανατίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Στην αγορά εργασίας, η ανεργία κυμάνθηκε στο 7,2% το δεύτερο τρίμηνο του 2008, έναντι αντίστοιχης τιμής 8,1% το 2007. Η μείωσή της συνοδεύτηκε από μικρή υποχώρηση του ποσοστού αύξησης της απασχόλησης, στο 1,3% από 1,5%. Ο πληθωρισμός υποχώρησε στο 4,7% τον Αύγουστο, από 4,9% το τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου, επίπεδα που είναι τα υψηλότερα από την καθιέρωση του ευρώ, κυρίως λόγω των επιπτώσεων της ανόδου στις τιμές του πετρελαίου και των εμπορευμάτων (βλ. κεφάλαιο 3.5).

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί
(προσωρινά αποτελέσματα, σταθερές τιμές 2000)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	Εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)
2001	142402	4,5%	127439	3,7%	31267	-1,6%	32965	-2,7%	49269	-5,8%
2002*	147961	3,9%	133530	4,8%	33252	6,3%	30434	-7,7%	49183	-0,2%
2003*	155412	5,0%	138552	3,8%	39289	18,2%	31184	2,5%	53442	8,7%
2004*	162526	4,6%	144563	4,3%	42061	7,1%	35123	12,6%	59167	10,7%
α' 2005	41566	3,9%	36977	3,9%	10424	1,1%	8901	6,7%	15114	5,4%
β' 2005	41987	3,9%	37269	3,6%	10346	-2,0%	9005	2,2%	14211	-3,3%
γ' 2005	42386	3,8%	37607	3,4%	10759	2,4%	9046	0,7%	14859	-0,8%
δ' 2005	42818	3,8%	37949	3,5%	10919	2,2%	9114	1,5%	15250	0,7%
2005*	168757	3,8%	149801	3,6%	42447	0,9%	36066	2,7%	59435	0,5%
α' 2006	43238	4,0%	38263	3,5%	11310	8,5%	9099	2,2%	15495	2,5%
β' 2006	43722	4,1%	38567	3,5%	12032	16,3%	9269	2,9%	16083	13,2%
γ' 2006	44225	4,3%	38816	3,2%	12093	12,4%	9715	7,4%	16291	9,6%
δ' 2006	44651	4,3%	39098	3,0%	12479	14,3%	9832	7,9%	16734	9,7%
2006*	175836	4,2%	154744	3,3%	47915	12,9%	37915	5,1%	64603	8,7%
α' 2007	45138	4,4%	39960	4,4%	12656	11,9%	9822	7,9%	17323	11,8%
β' 2007	45536	4,1%	40281	4,4%	12623	4,9%	9903	6,8%	17298	7,6%
γ' 2007	45939	3,9%	40617	4,6%	12946	7,1%	9887	1,8%	17621	8,2%
δ' 2007	46261	3,6%	40891	4,6%	11890	-4,7%	10531	7,1%	16854	0,7%
2007*	182874	4,0%	161749	4,5%	50115	4,6%	40143	5,9%	69096	7,0%
α' 2008	46776	3,6%	40895	2,3%	11797	-6,8%	10223	4,1%	15966	-7,8%
β' 2008	47140	3,5%	41278	2,5%	12282	-2,7%	10361	4,6%	16615	-3,9%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ, αναθεωρημένα στοιχεία ΑΕΠ

Συμπερασματικά, μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι παρότι η ελληνική οικονομία επηρεάστηκε αρνητικά από τη διεθνή οικονομική κρίση, δεν υφίσταται, προς το παρόν, σημαντική μείωση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Το γεγονός μπορεί να εξηγηθεί, ως ένα βαθμό, από τη σχετικά χαμηλή εξάρτηση του ΑΕΠ από την εκτός

συνόρων ζήτηση, καθώς οι εξαγωγές ανέρχονται μόλις στο 20% του ΑΕΠ, στην περιορισμένη συμμετοχή των ελληνικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε διεθνή επενδυτικά προϊόντα που αποδείχτηκαν επισφαλής, καθώς και στη σχετική σταθερότητα των τιμών των ακινήτων, σε αντίθεση με ότι συνέβη σε αυτόν τον τομέα σε άλλες χώρες-μέλη της ΕΕ.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 1995)

	2006	2007	2008	2009
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	4,2	4,0	3,4	3,3
Ιδιωτική Κατανάλωση	4,2	3,4	3,1	3,0
Δημόσια Κατανάλωση	-0,7	7,4	3,6	3,3
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	14,8	5,9	5,8	5,5
Εξοπλισμός	6,5	9,4	8,6	7,6
Τελική Ζήτηση	5,4	4,8	4,1	4,0
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	5,1	5,9	5,5	5,4
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	8,7	7,0	6,1	5,7
Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα	4,4	3,4	3,8	3,4
Απασχόληση	2,5	1,2	1,1	1,1
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	6,3	7,2	7,4	6,8
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	1,1	1,2	1,5	0,9
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	3,4	3,1	3,5	3,6
Αποπληθωριστής Ιδιωτικής Κατανάλωσης	3,5	3,1	3,7	3,6
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	3,3	3,0	3,7	3,6
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Εγχώρια Ζήτηση	6,4	5,2	4,4	4,3
Καθαρές Εξαγωγές	-1,8	-1,3	-1,1	-1,0
Αποθέματα σε κατοικίες	-0,4	0,1	0,0	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Εμπορικό Ισοζύγιο	-18,8	-19,0	-19,3	-19,5
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-2,6	-2,8	-2,0	-2,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-14,4	-16,2	-16,2	-16,2
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	95,3	94,5	92,4	90,2
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	8,9	8,3	8,3	8,0
Ρυθμός Αποταμίευσης Νοικοκυριών (ακαθάριστη αποταμίευση προς ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα)	1,2	1,4	0,9	0,5

Πηγή: European Commission, Economic Forecasts, Spring 2008

Πίνακας 3.3

Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2007- 2009
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 1995, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΟ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
ΑΕΠ	4,1	4,0	4,0	4,0	3,4	3,3	4,0	3,5	3,4	4,0	3,7	3,5
Τελική Ζήτηση	:	:	:	4,8	4,1	4,0	4,4	3,5	3,4	4,9	4,4	3,9
Ιδιωτ. Κατανάλωση	3,2	3,5	3,4	3,4	3,1	3,0	3,2	2,8	2,8	:	:	:
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κε- φαλαίου	8,9	10,5	7,3	5,9	5,8	5,5	4,4	5,8	6,1	:	:	:
Ανεργία (%)	7,6	6,8	6,3	8,3	8,3	8,0	8,0	7,7	7,7	7,8	7,0	6,7
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	3,0	2,8	2,8	3,1	3,5	3,6	2,9	4,0	3,1	3,0	4,2	3,2
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρ- νησης (% ΑΕΠ)	-2,7	-1,6	-0,8	-2,8	-2,0	-2,0	-3,1	-2,1	-2,1	:	:	:
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	93,4	91,0	87,3	94,5	92,4	90,2	:	:	:	:	:	:

Πηγή: Επικαιροποιημένο πρόγραμμα σταθερότητας & ανάπτυξης 2007-2010, ΥΠΟΙΟ, Δεκέμβριος 2007, European Commission, Economic forecasts, Spring 2008, OECD Economic Outlook No 83 Preliminary edition, June 2008, IMF Country report 08/147 May 2008.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η ελληνική οικονομία δεν πλήττεται σε σημαντικό βαθμό, προς το παρόν τουλάχιστον, από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση και την επιβράδυνση στους ρυθμούς ανάπτυξης των χωρών μελών του ΟΟΣΑ. Η νέα διαταραχή που εκδηλώθηκε στον χρηματοπιστωτικό κλάδο στις ΗΠΑ και έλαβε γρήγορα παγκόσμιες διαστάσεις επαλήθευσε ότι το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα δεν απειλείται άμεσα από παρόμοιες εξελίξεις, καθώς οι κλυδωνισμοί στις αντίστοιχες αγορές στην Ελλάδα ήταν περιορισμένοι. Η αποφυγή από την πλευρά των ελληνικών τραπεζών εκτεταμένης τοποθέτησης σε επισφαλή τραπεζικά προϊόντα λειτούργησε προστατευτικά για τις ίδιες αλλά και για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Ωστόσο οι εξελίξεις στο πεδίο των δημοσίων οικονομικών είναι λιγότερο ενθαρρυντικές: ο ρυθμός αύξησης των

καθαρών εσόδων του προϋπολογισμού το 1^ο εξάμηνο του έτους είναι πολύ χαμηλότερος από τον προβλεπόμενο και σε συνδυασμό με τη σημαντική άνοδο των πρωτογενών δαπανών οξύνει το πρόβλημα του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης.

Από την πλευρά της προσφοράς σχεδόν όλοι οι σχετικοί δείκτες επιβραδύνονται και σε ορισμένες περιπτώσεις υποχωρούν, ενώ οι προσδοκίες για τους προσεχείς μήνες είναι ακόμα πιο δυσοίωνες σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας. Με χαμηλότερους ρυθμούς κινείται και η εγχώρια ζήτηση, υπό την επίδραση των διεθνών τάσεων. Σε ότι αφορά την προερχόμενη από το εξωτερικό ζήτηση, η ισχυροποίηση του ευρώ σε σχέση με το δολάριο μειώνει την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών, τα οποία δέχονται πιέσεις και λόγω της εξασθένησης του ρυθμού οικονομικής ανά-

πτυξης στην ΕΕ-27 αλλά και στις γειτονικές χώρες, στις κύριες δηλαδή κατευθύνσεις των ελληνικών εξαγωγών.

Συναφής με τη δυσμενή οικονομική συγκυρία και τη διάχυτη αβεβαιότητα που επικρατεί στο ελληνικό – αλλά και το διεθνές – περιβάλλον είναι η πορεία του εγχώριου Δείκτη Οικονομικού Κλίματος που υπολογίζει το IOBE. Ο δείκτης, που βρίσκεται σε συνεχή πτώση από τον Οκτώβριο του 2007, διαμορφώθηκε τον Ιούλιο στις 91,6 μονάδες, από τις 108,2 μονάδες που βρισκόταν ένα χρόνο νωρίτερα, επίδοση που αποτελεί τη χαμηλότερη των τελευταίων 2,5 ετών ενώ υστερεί και του μακροχρόνιου μέσου όρου του. Περαιτέρω υποχώρηση εμφανίζει και ο Δείκτης Εμπιστοσύνης Καταναλωτή, ο οποίος μειώθηκε στις -46 μονάδες από -45 τον Ιούνιο, καθώς οι καταναλωτές δηλώνουν εντονότερα δυσαρεστημένοι για την οικονομική κατάσταση και αναμένουν αύξηση της ανεργίας το προσεχές έτος.

Υπό την επίδραση των παραπάνω συνθηκών, η διαφορά του ρυθμού μεγέθυνσης της εγχώριας οικονομίας το 2008 από το περυσινό επίπεδο του 4,0% φαίνεται να διευρύνεται. Αυτό ταυτόχρονα σημαίνει ότι η ικανοποίηση των στόχου για το ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ φέτος που έχει τεθεί στο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2007-2010 (επίσης 4,0%) φαίνεται να μην είναι εφικτή. Εντούτοις, οι εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών (Ε. Επιτροπή, ΟΟΣΑ) συγκλίνουν στην πρόβλεψη ότι η ανάπτυξη στην Ελλάδα θα κινηθεί και το 2008 αρκετά ταχύτερα σε σχέση με το μέσο όρο της Ευρωζώνης, όπως συμβαίνει τα τελευταία χρόνια.

Στο διαμορφωμένο και από τα πρόσφατα γεγονότα οικονομικό κλίμα, η εκτίμηση για ρυθμό ανάπτυξης οριακά μικρότερο του 3,5%, που έχει διατυπωθεί από το IOBE στην προηγούμενη έκθεσή του, εξακολουθεί να ισχύει. Η δυναμική της εγχώριας ζήτησης, παρότι εξασθενημένη, θα αποτελέσει και φέτος το βασικό μέσο ώθησης της ελληνικής οικονομίας. Η μικρή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού έως το τέλος του έτους, που ξεκίνησε ήδη από τον Αύγουστο, αναμένεται να τονώσει την κατανάλωση, γεγονός που θα αναπληρώσει μέρος της περιορισμένης ανόδου της το α' εξάμηνο το 2008, αποτρέποντας ταυτόχρονα μεγαλύτερη επιβράδυνση του ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ.

Ωστόσο, ο μέσος ρυθμός μεταβολής των τιμών από τις αρχές του τρέχοντος έτους παραμένει στα υψηλότερα επίπεδα μετά την ένταξη στην Ευρωζώνη και θα επηρεαστεί ελάχιστα από τον πρόσφατο περιορισμό των πιέσεων από τις τιμές καυσίμων και τροφίμων. Επιπλέον, το IOBE εκτιμά ότι η επιτάχυνση του κόστους εργασίας ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος θα συντηρήσει τη διαφορά του εγχώριου πληθωρισμού από αυτόν στην ΕΕ-27, επιφέροντας αρνητικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής οικονομίας.

Σχετικά με τις επενδυτικές προοπτικές, οι συνολικές επενδύσεις παρουσιάζουν σε ετήσια βάση πτώση 4,7% το α' εξάμηνο του 2008, όταν το ίδιο εξάμηνο του 2007 μεγεθύνονταν με ρυθμό 8,3%, όπως προκύπτει από τα σχετικά στοιχεία της ΕΣΥΕ. Το δυσοίωνα επενδυτικό κλίμα αποτυπώνεται και στα τελευταία αποτελέσματα της Έρευνας Επενδύσεων στη Βιομηχανία (Ι-

ούλιος 2008) που πραγματοποιεί το IOBE, καθώς οι προβλέψεις για τις επενδυτικές δαπάνες καθ' όλο το έτος αναθεωρήθηκαν σημαντικά προς τα κάτω έναντι εκείνων στα τέλη του 2007. Οι παραπάνω αρνητικές επιδόσεις απομακρύνουν το ενδεχόμενο αύξησης των ακαθ. επενδύσεων παγίου κεφαλαίου κατά 10,5% το 2008 που επιδίωκε το ΥΠΟΙΟ, θέτοντας υπό αμφισβήτηση και τις προβλέψεις των διεθνών οργανισμών για ρυθμό 5,8%. Παρότι η εκτίμηση του IOBE ήδη από το προηγούμενο τρίμηνο κινείται χαμηλότερα του 5,0%, μια πιθανή παράταση της τρέχουσας πτωτικής πορείας δημιουργεί περιθώρια για πολύ χαμηλότερα επίπεδα.

Βελτίωση παρουσιάζεται στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, μετά τη μεγαλύτερη επιβράδυνση των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές κυρίως κατά το πρώτο τρίμηνο του 2008. Το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους οι συν. εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 4,6% και οι συν. εισαγωγές μειώθηκαν 3,9%, έναντι ανόδου 6,8% και 7,6% αντίστοιχα το ίδιο διάστημα του 2007. Ωστόσο η διατήρηση της καλύτερης εικόνας και για το υπόλοιπο του έτους δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη, καθώς το διεθνές εμπόριο δέχεται εναλλασσόμενες αρνητικές και θετικές επιδράσεις από τις αναταράξεις στην παγκόσμια οικονομία. Εξάλλου οι όποιες θετικές εξελίξεις στον εξωτερικό τομέα, όπως προκύπτουν από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, δεν φαίνεται να είναι αποτέλεσμα ευνοϊκότερης αντιμετώπισης των ζητημάτων ανταγωνιστικότητας και γενικότερα των διαρθρωτικών προβλημάτων των ελληνικών εξαγωγών, αλλά ότι προήλθαν από τη μείωση της εγχώριας ζήτησης.

Η ανεργία διαμορφώνεται στο 7,2% το δεύτερο τρίμηνο του 2008 από 8,1% ένα χρόνο νωρίτερα. Υπολείπεται σημαντικά έναντι και του προηγούμενου τριμήνου (8,3%), εντούτοις η εξέλιξη αυτή θεωρείται αναμενόμενη λόγω της θερινής περιόδου και δεν επηρεάζει την πρόβλεψη του IOBE για διαμόρφωση του μέσου ετήσιου ποσοστού ανεργίας στο 8% για φέτος. Στο εύρος των εκτιμήσεων των διεθνών οργανισμών για αύξηση της απασχόλησης με ρυθμό 1,1% τα έτη 2008-2009 βρίσκεται η θετική μεταβολή της κατά 1,3% το β' τρίμηνο από 1,5% πέρυσι.

Στο σκέλος των δημόσιων οικονομικών, τα στοιχεία για την πορεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού το α' εξάμηνο είναι ενδεικτικά της διαγραφόμενης απόκλισής του από τους στόχους για το 2008: Τα καθαρά έσοδα αυξήθηκαν κατά 4,3%, από 2,3% πέρυσι, έναντι όμως πρόβλεψης για άνοδο κατά 13%, ενώ η συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών ήταν περιορισμένη. Ως αποτέλεσμα το έλλειμμα διευρύνεται, απομακρύνοντας το ενδεχόμενο επίτευξης του προβλεπόμενου στόχου στο πρόγραμμα σύγκλισης. Επιπλέον, σε έκθεσή του για τις δημοσιονομικές εξελίξεις στα κράτη-μέλη της ΕΕ κατά τη διετία 2006-2007 που δημοσίευσε στα τέλη Ιουλίου ο διεθνής οίκος πιστοληπτικής διαβάθμισης S&P, αναφέρει σχετικά με την ελληνική οικονομία ότι η πολύ καλή πορεία των εσόδων αποτέλεσε τον καθοριστικό παράγοντα στη μείωση του ελλείμματος κατά την προηγούμενη διετία, ενώ τα αποτελέσματα στον τομέα των δαπανών δεν ήταν ενθαρρυντικά, αφού παρατηρήθηκαν υπερβάσεις από τους στόχους του προϋπολογισμού. Στην ίδια έκθεση, ο διεθνής οίκος προχώρησε σε προβλέψεις για το 2008 και το 2009, εκτι-

μώντας ότι η μείωση των ελλειμμάτων, ακριβώς επειδή οφείλεται αποκλειστικά στα έσοδα, δεν είναι διατηρήσιμη και δε θα συνεχιστεί με τον ίδιο ρυθμό τα επόμενα δύο χρόνια, λόγω της ύπαρξης μη ευνοϊκών, για το στόχο αυτό, συνθηκών.

Οι επισημάνσεις της S&P για τις επιλογές της οικονομικής πολιτικής στο ιδιαίτερα κρίσιμο θέμα του ελλείμματος του δημοσίου τομέα σχετίζονται άμεσα με τις βασικές κατευθύνσεις του αναπτυξιακού υποδείγματος στην Ελλάδα. Η εγχώρια κατανάλωση κατά κύριο λόγο και σε μικρότερο βαθμό οι επενδύσεις έχουν αποτελέσει, και εξακολουθούν να λειτουργούν ως οι κινητήριες δυνάμεις της ελληνικής οικονομίας για την επίτευξη και τη διατήρηση της συγκλίσης με την ΕΕ. Ταυτόχρονα, το σύνολο της ιδιωτικής ζήτησης αποτέλεσε βασική πηγή κρατικών εσόδων στην προσπάθεια περιορισμού του δημόσιου ελλείμματος. Ωστόσο τα παραπάνω χαρακτηριστικά της ανάπτυξης της προσέδωσαν μεγάλο βαθμό εσωστρέφειας και επομένως δημιουργούν ερωτηματικά ως προς τη διατηρησιμότητα των υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπ' όψη το μικρό μέγεθος της εγχώριας αγοράς.

Καθίσταται επομένως ιδιαίτερα εμφανής σε αυτή την περίπτωση η ανάγκη προσδιορισμού νέων κατευθύνσεων στην αναπτυξιακή στρατηγική: από τη μια πλευρά, υποκατάσταση μέρους της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης από εξαγωγές προκειμένου να αυξηθεί η εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας. Από την άλλη πλευρά, αύξηση των εθνικών αποταμιεύσεων και επομένως των εγχώριων πόρων που είναι διαθέσιμοι για επενδύσεις, περιορίζοντας έτσι το μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχού-

σών συναλλαγών. Κλειδί για την επίτευξη αυτής της μεταστροφής του αναπτυξιακού προτύπου αποτελεί αφενός η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με μέτρα και πολιτικές που ενισχύουν την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών και υπηρεσιών και αφετέρου ο περιορισμός του ελλείμματος του δημοσίου τομέα.

3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΣΥΕ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων σε κλάδους των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας, τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα για πάνω από 20 χρόνια. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μία ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας με σαφήνεια την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Η βιομηχανική παραγωγή σημείωσε πτώση 1,4% το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2008 σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, όπου είχε επιτευχθεί αύξηση 3,9% έναντι του 2006. Και αυτό παρά την ασυνήθιστη, για περίοδο θερινών διακοπών, άνοδο του βιομηχανικού προϊόντος το δίμηνο Ιουνίου-Ιουλίου, στα υψηλότερα επίπεδα αυτούς τους μήνες από το 2000 και 1999 αντίστοιχα. Σε τριμηνιαία

βάση, ο δείκτης το β' τρίμηνο βρίσκεται 3,9% χαμηλότερα από το επίπεδο του το 2007, όταν το α' τρίμηνο η αντίστοιχη διαφορά ήταν στο -3,5%. Συνεπώς, επιτείνεται η εξασθένιση της βιομηχανικής παραγωγής, που ξεκίνησε με τη σταδιακή επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της από το δ' τρίμηνο του 2006, και εξελίχθηκε σε μείωση από το τελευταίο τρίμηνο του 2007.

Οι δείκτες των επιμέρους βιομηχανικών τομέων ακολουθούν την κατεύθυνση του γενικού δείκτη, με σημαντικές ωστόσο διαφοροποιήσεις ως προς το ρυθμό υποχώρησης: ο δείκτης παραγωγής των Ορυχείων-Λατομείων μειώθηκε κατά 5,7%, αρκετά ταχύτερα από εκείνους των τομέων της Μεταποίησης (2,3%) και του Ηλεκτρισμού-Φυσικού Αερίου-Νερού (0,2%).

Σε ότι αφορά τους κλάδους της **Μεταποίησης**, σε 12 κλάδους η παραγωγή ενισχύθηκε, ενώ σε 11 το προϊόν περιορίστηκε. Από την άλλη πλευρά, τα ποσοστά ανόδου της παραγωγής σε κλαδικό επίπεδο υπολείπονται σημαντικά, κατά μέσο όρο, των ποσοστών πτώσης. Αναλυτικότερα, η αύξηση του δείκτη παραγωγής στις βιομηχανίες τροφίμων-ποτών έφτασε το 3,0% σε σχέση με τους μήνες Ιανουάριο-Ιούλιο 2007. Λίγο χαμηλότερα από αυτό το επίπεδο βρέθηκε ο κλάδος ηλεκτρικών μηχανών-συσκευών, με 2,7%, ενώ πιο περιορισμένη ήταν η άνοδος στις εκτυπώσεις-εκδόσεις και τα μηχανήματα-είδη εξοπλισμού, της τάξης του 2,0% και 1,9% αντίστοιχα. Σε ότι αφορά τους κλάδους με τη μεγαλύτερη υποχώρηση, αυτός των κλωστοϋφαντουργικών υλών παρουσιάζει κάμψη παραγωγής σε ποσοστό 20,4% το πρώτο επτάμηνο, σε αντίθεση με την άνο-

δο 6,4% μεταξύ των ετών 2006-2007. Πτώση 9,4%, σε συνέχεια της περυσινής κατά 8,5%, σημειώνεται το ίδιο διάστημα στην κατασκευή τελικών προϊόντων εκ μετάλλου, ενώ αντιστροφή της τάσης εμφανίζουν τα μεταφορικά μέσα, από θετική το 2007 (+21,3%) σε αρνητική το 2008 (-6,9%).

Η επιδείνωση στον τομέα **Ηλεκτρισμού - Φυσικού Αερίου - Νερού** οφείλεται εξολοκλήρου στη μείωση της παραγωγής στον κλάδο παραγωγής και διανομής ηλεκτρικού ρεύματος. Αντίθετα, τόσο την παραγωγή και διανομή φυσικού αερίου όσο και στη συλλογή-καθαρισμό-διανομή νερού οι δείκτες παραγωγής ξεπέρασαν τα επίπεδα του 2007 κατά 13,0% και 2,0% αντίστοιχα.

Στην υποχώρηση του Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής στα **Ορυχεία - Λατομεία** έχουν συμβάλει όλοι οι κλάδοι που τον συγκροτούν. Οι αρνητικές επιδράσεις των κλάδων άντλησης αργού πετρελαίου-φυσικού αερίου (-16,4%) και λοιπών εξορυκτικών δραστηριοτήτων (-12,3%) είναι με διαφορά οι μεγαλύτερες, ακολουθούνται από εκείνες στην εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων (-1,5%) και στην εξόρυξη άνθρακα-λιγνίτη (-1,2%).

Τέλος, η προσέγγιση της βιομηχανικής παραγωγής από τη σκοπιά των βασικών κατηγοριών αγαθών, φανερώνει τη συμμετοχή όλων στην υποχώρηση του Γενικού Δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής, με εξαίρεση τα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά. Η πτώση των σχετικών δεικτών κυμάνθηκε από -1,6%, που ήταν η επίδοση στα ενεργειακά προϊόντα, μέχρι 5,4% στα ενδιάμεσα αγαθά. Ο Δείκτης Παραγωγής Μη Διαρ-

κών Καταναλωτικών Αγαθών, που κινήθηκε αντίθετα από τους υπόλοιπους, αυξήθηκε κατά 1,3%.

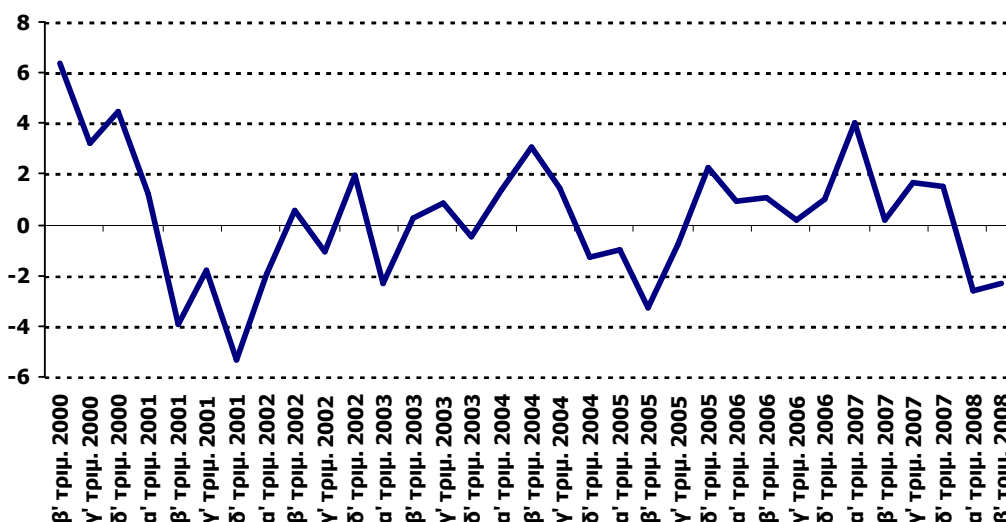
Κατασκευές

Η άνοδος του γενικού δείκτη παραγωγής του τομέα των Κατασκευών επιταχύνεται το δεύτερο τρίμηνο του 2008 σε σχέση με τους πρώτους μήνες του έτους, καθώς αυξήθηκε με ρυθμό 8,2% έναντι 5,4%. Παρατηρείται ωστόσο σημαντική απόκλιση αυτού του ρυθμού από τον αντίστοιχο του 2007 (24,0%), έτος στο οποίο σημειώθηκε η μεγαλύτερη επέκταση της κατασκευαστικής δραστηριότητας την τελευταία πενταετία.

Γενικότερα, ο κλάδος από τις αρχές του 2008 διανύει μια περίοδο στην οποία επιχειρείται η αφομοίωση των περυσινών ιδιαίτερα θετικών εξελίξεων, διαδικασία προσαρμογής αναμενόμενη και στην οποία ανταποκρίνεται επιτυχώς, με περαιτέρω διεύρυνση του όγκου παραγωγής του. Επιπλέον, η αναμονή εκκίνησης των εγγραφών των ακινήτων στο Κτηματολόγιο εκτιμάται ότι οδήγησε σε αναβολή οικοδομικών-κατασκευαστικών εργασιών, ενώ δεν αποκλείονται και οι αρνητικές επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης στην αγορά κατοικιών, μέσω της ανόδου των επιτοκίων. Σε κάθε περίπτωση, η μικρή ενίσχυση του ρυθμού ανάπτυξης στον τομέα των Κατασκευών είχε διαφανεί από την άνοδο του Δείκτη Επιπέδου Εργασιών, που προκύπτει από τα αποτελέσματα των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας.

Διάγραμμα 3.1

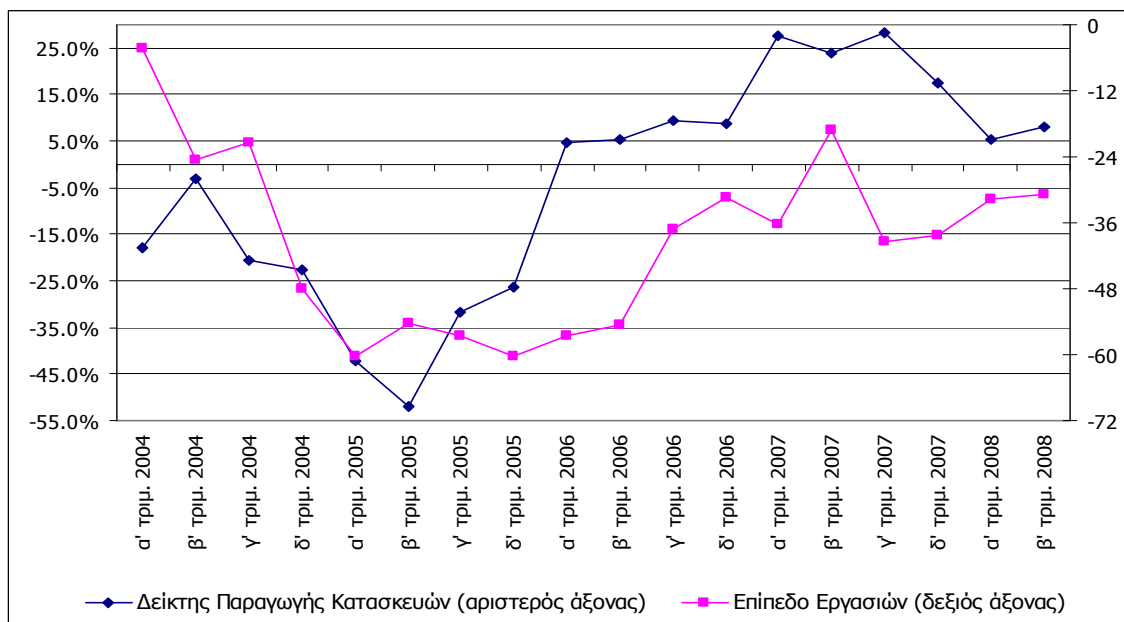
Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στη Μεταποίηση
(% μεταβολή με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές (ετήσιες μεταβολές) και Δείκτης Επίπεδου Εργασιών (διαφορά σταθμισμένων ποσοστών απαντήσεων για υψηλότερο – χαμηλότερο του κανονικού επιπέδου εργασιών)

Πηγή: ΕΣΥΕ – IOBE

Πιο συγκεκριμένα, βελτίωση των προβλέψεων για το επίπεδο εργασιών την προσεχή περίοδο είχε καταγραφεί το δ' τρίμηνο του 2007 και το α' τρίμηνο του 2008. Τα τελευταία στοιχεία από την Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας, που καλύπτουν το β' τρίμηνο του 2008, υποδεικνύουν περαιτέρω ανάκαμψη της παραγωγής στο διάστημα που ακολουθεί.

Λιανικό Εμπόριο

Ο Δείκτης Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο (κύκλος εργασιών σε σταθερές τιμές) κινείται ανοδικά το β' τρίμηνο του 2008, μετά την πρόσκαιρη πτώση του το πρώτο τρίμηνο του έτους. Συνολικά κατά το πρώτο εξάμηνο του 2008 κινείται 0,6% ψηλότερα από τη μέση τιμή του το ίδιο διάστημα πέρυσι, όμως η άνοδος του το 2007 σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2006

έφτανε το 3,2%. Η κάμψη του κύκλου εργασιών το δίμηνο Φεβρουαρίου-Μαρτίου, σε σύγκριση με το 2007, οδήγησε στην επιβράδυνση του σχετικού δείκτη. Τους υπόλοιπους μήνες, ο κύκλος εργασιών κινήθηκε σε επίπεδα υψηλότερα εκείνων πριν ένα χρόνο, εξέλιξη που δεν αντιστάθμισε την προηγούμενη μείωση.

Η οριακή αύξηση των πωλήσεων του τομέα προέκυψε από την υπερίσχυση της ανόδου των κλαδικών δεικτών στα φαρμακευτικά-καλλυντικά (κατά 3,0%), στα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (2,6%) και στα πολυκαταστήματα (1,6%) έναντι της υποχώρησης στα καταστήματα τροφίμων-ποτών-καπνού (-4,7%), ένδυσης-υπόδησης (-2,3%) και επίπλων-ηλεκτρικών ειδών-οικιακού εξοπλισμού (-1,0%). Αντιθέτως, η ανοδική πορεία στην οποία βρισκόταν ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο

Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων και Μοτοσυκλετών - Λιανικό Εμπόριο Καυσίμων και Λιπαντικών μετά τα μέσα του 2007 ανακόπτεται το β' τρίμηνο του 2008. Η τιμή του δείκτη βρέθηκε 1,2% χαμηλότερα από το β' τρίμηνο του 2007, εξέλιξη που οφείλεται αποκλειστικά στον υποκλάδο εμπορίας αυτοκινήτων, ο οποίος ήταν και ο μοναδικός που κινήθηκε πτωτικά, κατά 4,9%, ενώ βελτιώθηκαν τα αποτελέσματα και στο Λιανικό Εμπόριο Καυσίμων και Λιπαντικών (+8,3%) και στη Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων (+10,5%)

Η συνέχιση της επιβράδυνσης στον κύκλο εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο στο εγγύς

μέλλον διαφαίνεται από το Δείκτη Επιχειρηματικών Προσδοκιών που καταρτίζει για τον τομέα το IOBE. Την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου η τιμή του δείκτη ήταν κατά μέσο όρο 5% χαμηλότερη από την αντίστοιχη προ ενός έτους. Η πτώση του προήλθε από τις μετριοπαθέστερες προβλέψεις σε όλες τις κατηγορίες επιχειρήσεων εκτός των πολυκαταστημάτων, όπου σημειώθηκε μικρή βελτίωση των προσδοκιών, της τάξης του 1,3%. Η σημαντικότερη επιδείνωση εκτιμήσεων για τους προσεχείς μήνες παρουσιάζεται στα καταστήματα υφασμάτων-ένδυσης-υπόδησης (-12,2%), ειδών οικιακού εξοπλισμού (-9,1%) και στα οχήματα-ανταλλακτικά (-6,3%).

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων Λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2000=100,0)				Ετήσια Μεταβολή (07/06)
	Ιαν.-Ιούν. 2008	Ιαν.-Ιούν. 2007	Ιαν.-Ιούν. 2006	Ετήσια Μεταβολή (08/07)	
Γενικός Δείκτης	132,1	131,3	127,4	0,6%	3,2%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	152,2	148,5	146,4	2,6%	1,5%
Πολυκαταστήματα	149,5	147,1	142,6	1,6%	3,1%
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	102,0	107,0	107,4	-4,7%	-0,4%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	143,0	138,9	138,9	3,0%	-0,1%
Ένδυση-Υπόδηση	103,8	106,3	102,3	-2,3%	3,9%
Επιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλ.	141,8	143,2	127,8	-1,0%	12,0%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	134,7	129,2	121,8	3,8%	6,4%

Πηγή: ΕΣΥΕ

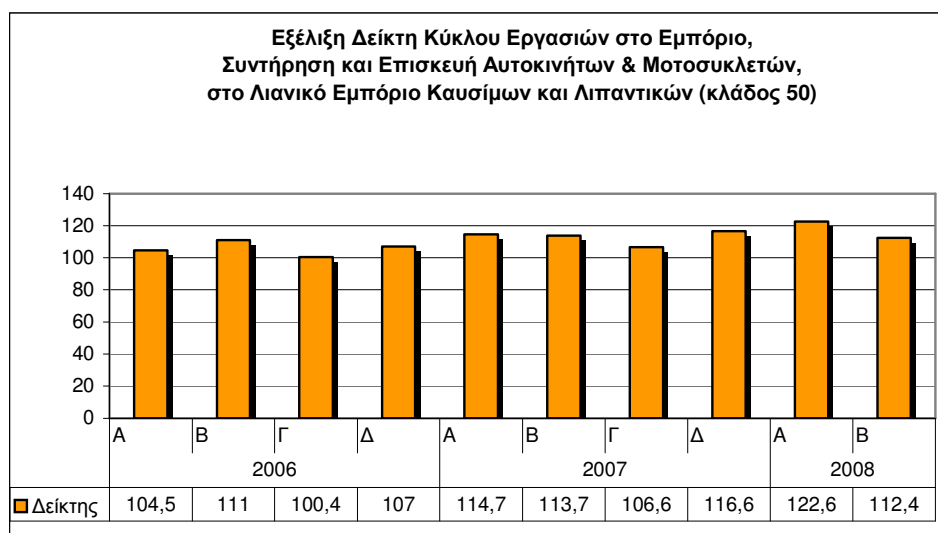
Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν.-Ιουλ. 2007	Ιαν.-Ιουλ. 2008	Ποσοστιαία μεταβολή
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	121,0	118,4	-2,2
Υφάσματα -Ένδυση – Υπόδηση	137,6	120,8	-12,2
Είδη Οικιακού εξοπλισμού	129,3	117,5	-9,1
Οχήματα – Ανταλλακτικά	118,9	111,3	-6,3
Πολυκαταστήματα	116,8	118,3	1,3
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	121,1	115,1	-5,0

Πηγή: IOBE

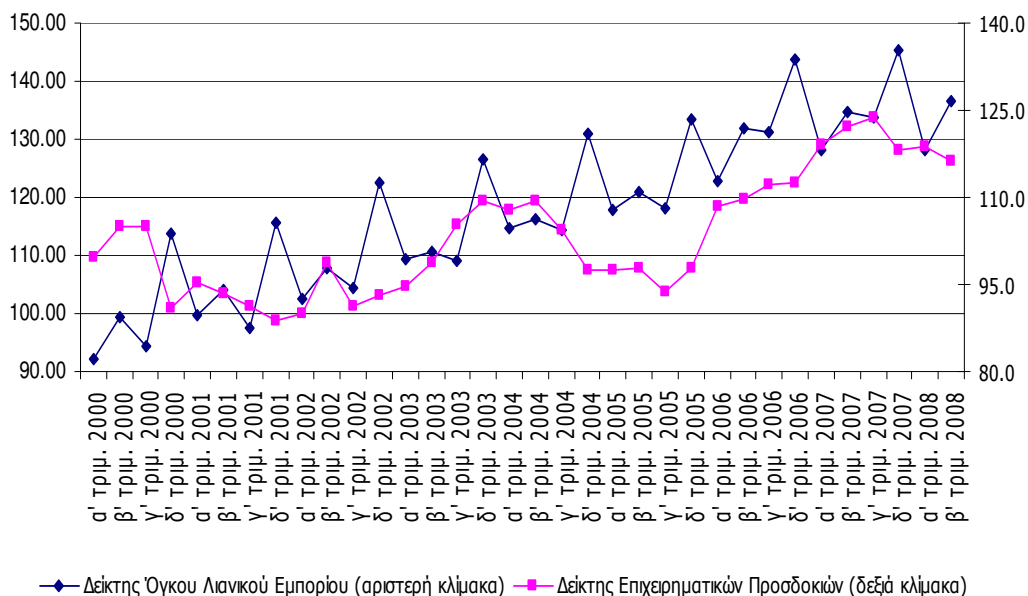
Διάγραμμα 3.3

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.4

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2000=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ-ΙΟΒΕ

Χονδρικό Εμπόριο

Ο Δείκτης κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο παρουσίασε αύξηση 11,2% το β' τρίμηνο του 2008 σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι, όταν η αντίστοιχη αύξηση το 2007 έφθανε το 13,0%. Ωστόσο, σε

σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, αυξήθηκε κατά 15,5%, έναντι 11,1% που ήταν η μεταβολή του από το πρώτο στο δεύτερο τρίμηνο του 2007. Υψηλοί ρυθμοί αύξησης του κύκλου εργασιών σημειώνονται κάθε χρόνο το β' τρίμηνο, καθώς πλησιάζουν οι θερινές εκπτώ-

σεις, συνεπώς η εξέλιξη είναι σε μεγάλο βαθμό εποχική. Η παρατηρούμενη επιβράδυνση μπορεί να αποδοθεί στη φετινή συγκυρία, με την αρρυθμία στα λιμάνια της χώρας, αν και το σχετικά μικρό μέγεθος της δείχνει πως οι εισαγωγικές δυσχέρειες από τις αρχές του χρόνου αντιμετωπίστηκαν προοδευτικά, σε κάποιο βαθμό, μέσω εναλλακτικών μεταφορικών επιλογών.

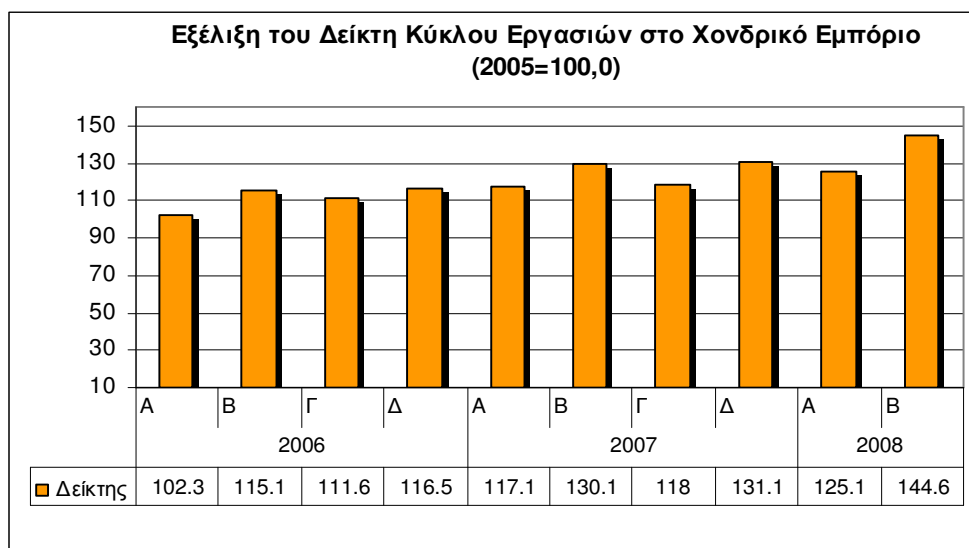
Υπηρεσίες

Ο κύκλος εργασιών στους δύο από τρεις κλάδους των υπηρεσιών για τους οποίους υπολογίζει το σχετικό δείκτη η ΕΣΥΕ, κινείται εντός των πλαισίων επιβράδυνσης που παρατηρούνται στους τομείς της οικονομίας γενικότερα. Ο κλάδος των Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων είναι ο μοναδικός που αναπτύσσεται με επιταχυνόμενους ρυθμούς σε σχέση με το 2007. Αναλυτικότερα, ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (κλάδος NACE 64) είναι κατά 4,2%

μεγαλύτερος το β' τρίμηνο του 2008 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο το 2007, οπότε και σημειώνει αύξηση κατά 1,5%. Η πορεία του συγκεκριμένου δείκτη οφείλεται στον υποκλάδο των τηλεπικοινωνιών, εξαιτίας των σημαντικών εξελίξεων και του έντονου ανταγωνισμού που σημειώνονται σε αυτόν την τελευταία διετία.

Πιο συγκεκριμένα, η έντονη προσπάθεια από την πλευρά των επιχειρήσεων τηλεπικοινωνιών διείσδυσης στο καταναλωτικό κοινό της ευρυζωνικότητας και των ενοποιημένων υπηρεσιών που παρέχουν (double play, triple play κτλ), αποτελεί τον κορμό της αναπτυξιακής τους στρατηγικής. Μια άλλη πτυχή του κορυφούμενου ανταγωνισμού είναι η μείωση των τιμών, με άμεση -πτωτική- επίδραση στο δείκτη τιμών καταναλωτή στις Επικοινωνίες. Η συνισταμένη των παραπάνω εξελίξεων οδηγεί τελικά σε επιτάχυνση της ανόδου του δείκτη κύκλου εργασιών σε επικοινωνίες-ταχυδρομεία.

Διάγραμμα 3.5

Πηγή: ΕΣΥΕ

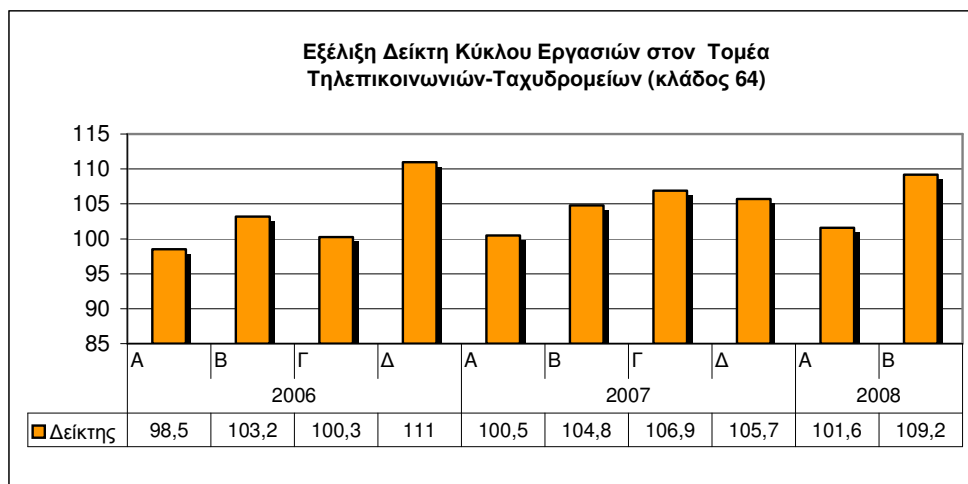
Σε ότι αφορά τους άλλους δυο κλάδους των υπηρεσιών, σε αυτόν των Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος NACE 72), ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών κινήθηκε ανοδικά το β' τρίμηνο του 2008 κατά 7,2% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007. Εντούτοις, ο κλάδος βρίσκεται σε φάση επιβράδυνσης για δεύτερο συνεχή χρόνο, καθώς το ίδιο διάστημα πέρυσι η αύξηση έφθανε το 17,4% και το 2006 το 36,4%. Υψηλότεροι ρυθμοί αναμένεται να επιτευχθούν το δ' τρίμηνο του έτους, όπως και τις δύο προηγούμενες χρονιές, αλλά το πιθανότερο είναι ότι και αυτοί θα υπολείπονται εκείνων στο παρελθόν.

Στον κλάδο των Άλλων Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (NACE 74), ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών παρουσίασε θεαματική βελτίωση το β' τρίμηνο του 2008, καθώς αυξάνεται κατά 17,3% σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι. Και στην περίπτωση αυτή όμως η αντίστοιχη αύξηση το 2007 ήταν μεγαλύτερη, ξεπερνώντας το 25%. Ωστόσο, τα περασμένα χρόνια, η πορεία του δείκτη σε ένα από τα δύο τελευταία τρίμηνα ήταν η πλέον καθοριστική για τη

διαμόρφωση του επιπέδου του στο σύνολο του έτους. Θεωρείται ιδιαίτερα πιθανή επομένως μια απότομη ανοδική κίνησή του μέχρι το τέλος του 2008, ηπιότερη πάντως από ότι παλιότερα.

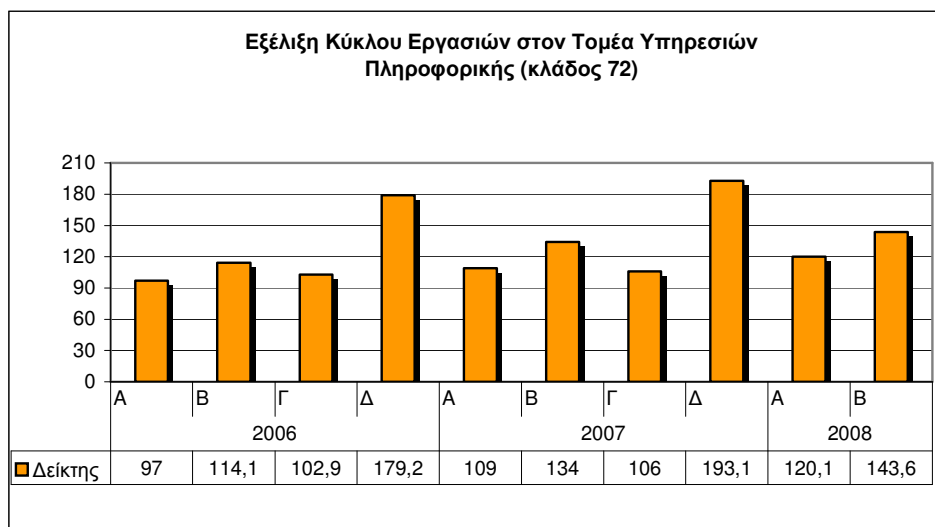
Η απώλεια μέρους της αναπτυξιακής δυναμικής στον τομέα των Υπηρεσιών αποτυπώνεται και στα κλαδικά αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE (Πίνακας 3.6). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών διαμορφώθηκε στις 105,4 μονάδες για το διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου του 2008, 2,2% χαμηλότερα από την αντίστοιχη περίοδο του 2007. Η επιδείνωση των προβλέψεων ήταν εντονότερη στους *Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς* και στα *Ξενοδοχεία-Εστιατόρια*, κατά 17,4% και 17,2% αντίστοιχα, μέγεθος που έφτασε το 9,4% στα *Τουριστικά Γραφεία – Πρακτορεία*. Στον κλάδο των *Διαφόρων Υπηρεσιών προς Επιχειρήσεις*, που είναι και ο μοναδικός όπου οι προσδοκίες είναι καλύτερες από ότι το 2007, ο βαθμός της βελτίωσής τους είναι μικρός σε σύγκριση με την επιδείνωση στους υπόλοιπους κλάδους, μόλις 2,9%.

Διάγραμμα 3.6 (2005 = 100)

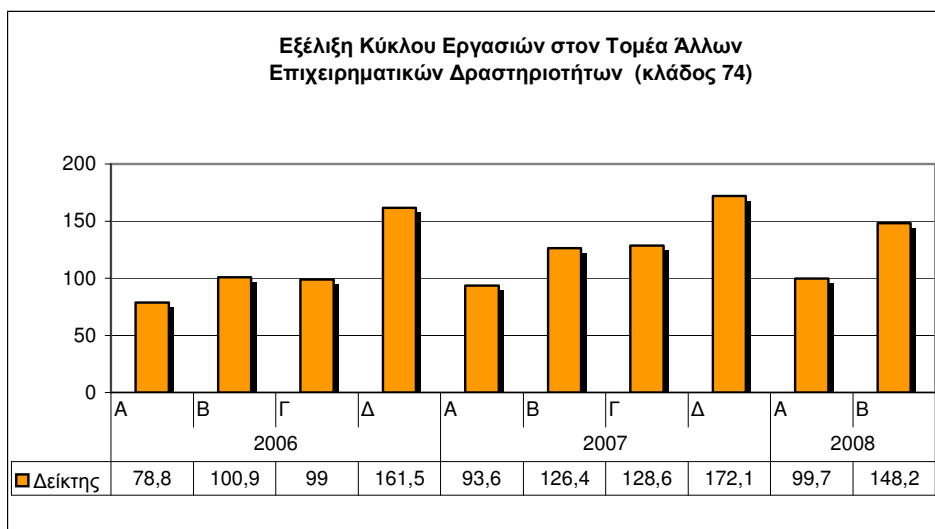
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.7 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.8 (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 3.6

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

	Ιαν.-Ιουλ. 2007	Ιαν.-Ιουλ. 2008	Ποσοστιαία μεταβολή
Ξενοδοχεία – Εστιατόρια	114,8	104,0	-9,4
Τουριστικά Γραφεία – Πρακτορεία	117,2	97,1	-17,2
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	94,5	97,3	2,9
Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	110,0	90,9	-17,4
Σύνολο Υπηρεσιών	107,8	105,4	-2,2

Πηγή: ΙΟΒΕ

Ανακεφαλαιώνοντας, η πλειοψηφία των κλαδικών δεικτών καταδεικνύει επιβράδυνση ή ακόμα και υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας το β' τρίμηνο του 2008. Το αποτέλεσμα αυτό είναι σύμφωνο με την πορεία των οικονομικών δεδομένων σε εθνικό επίπεδο, και πιο συγκεκριμένα με τα αποτελέσματα του ρυθμού μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας το δεύτερο τρίμηνο του 2008, στα οποία επίσης καταγράφεται επιβράδυνση. Εξάλλου, οι πρόδρομοι δείκτες συγκυρίας του IOBE φανερώνουν πως η τάση αυτή, που είχε προβλεφθεί το προηγούμενο τρίμηνο, θα επεκταθεί και στο γ' τρίμηνο του 2008.

3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Η πορεία των εξαγωγών την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 2008 βελτιώνεται ελαφρά σε σχέση με το πρώτο πεντάμηνο πέρυσι, εξακολουθεί ωστόσο να υπολείπεται αρκετά εκείνης στο σύνολο του 2007, ενισχύοντας τις προβλέψεις για εκ νέου επιβράδυνση τους στο σύνολο το 2008. Τα τελευταία στοιχεία (ΕΣΥΕ, ΠΣΕ, ΚΕΕΜ), δείχνουν οριακή αύξηση των εξαγωγών κατά 0,3% σε αυτό διάστημα σε σύγκριση με το αντίστοιχο του 2007. Την ίδια περίοδο οι εισαγωγές μειώθηκαν, κατά 5,6%, οδηγώντας έτσι στον περιορισμό του εμπορικού ελλείμματος. Αναλυτικότερα:

Ο αγροτικός τομέας είναι ο μοναδικός μαζί με αυτόν των βιομηχανικών προϊόντων που οι εξαγωγές του αυξάνονται το 2008, και μάλιστα με ολοένα και ταχύτερους ρυθμούς, από 4,8% στις αρχές του χρόνου σε 10,4% στο πεντάμηνο, πάντα σε σχέση με την ίδια χρονική περίοδο πέρυσι. Αυξάνεται έτσι και το μερίδιό του στο σύνολο

των ελληνικών εξαγωγών, και πλέον ανέρχεται στο 20,7% από το 19,6% το 2007. Το κύριο μέρος της αύξησης των εξαγωγών προέρχεται από την αύξηση της κατηγορίας «τρόφιμα και ζώα ζωντανά», που σημείωσαν άνοδο 15,5%, τη δεύτερη μεγαλύτερη μεταξύ όλων των κατηγοριών των εξαγωγίμων ελληνικών προϊόντων, ενώ και οι υπόλοιπες κατηγορίες («λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης», «ποτά και καπνός») σημείωσαν άνοδο μετά από συνεχή πτώση το 2007 και μέχρι τον Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους.

Μικρή άνοδο παρουσιάζουν οι εξαγωγές των βιομηχανικών προϊόντων, μετά τη στασιμότητα που επέδειξαν στις αρχές του 2008. Κινούνται υψηλότερα κατά 2,3%, αν και αυτός ο ρυθμός υπολείπεται σημαντικά εκείνου στο σύνολο του 2007 (7,1%). Ωστόσο, το γεγονός ότι η αξία των υπόλοιπων κατηγοριών εξαγωγών, εκτός του αγροτικού τομέα, υποχωρεί, επιτρέπει τη διεύρυνση του μεριδίου τους στο 61,6% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών, από 60,9% το αντίστοιχο διάστημα του 2007. Οι εξαγωγές των «ταξινομημένων κατά πρώτη ύλη βιομηχανικών ειδών» αυξήθηκαν κατά 5,6%, περισσότερο από τις υπόλοιπες υποκατηγορίες, ακολουθούμενες από τα «μηχανήματα & υλικά μεταφορών» (5,5%) και τα «διάφορα βιομηχανικά είδη» (3,5%).

Οι εξαγωγές των πρώτων υλών υποχωρούν κατά 9,5%, ποσοστό που είναι πάντως μικρότερο του 11% το 2007. Συνεχή υποχώρηση παρουσιάζουν και οι εξαγωγές των καυσίμων: μειώθηκαν κατά 16,6%, μετά από πτώση 4%. Συνεπακόλουθα περιορίστηκαν και τα σχετικά μερίδια τους επί των συνολικών εγχώριων εξαγωγών.

Στο 4,5% αυτό των εξαγωγών πρώτων υλών, όταν στο τέλος Μαΐου του 2007 έφτανε το 5,0%, και στο 9,9% εκείνο των καυσίμων, από 12%. Έντονα πτωτικές παραμένουν οι εξαγωγές της κατηγορίας «είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες» (-14,5%) και πλέον αντιπροσωπεύουν μόλις το 3,2% του συνόλου.

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές προς την αγορά της ΕΕ-25 ήταν 2,4% υψηλότερες από ότι το διάστημα Ιανουαρίου-Μαΐου 2007 και προς τα Βαλκάνια κατά 13,3%. Προς τις υπόλοιπες βασικές γεωγραφικές ζώνες το ύψος των εξαγωγών μειώθηκε. Οι εξαγωγές στη Λατινική Αμερική υποχώρησαν 8,4%, στη Ν.Α. Ασία 17,2%, στη Β. Αφρική και Μέση Ανατολή 25,8%.

Πιο συγκεκριμένα, οι εξαγωγές προς τον ανεπτυγμένο κόσμο (ΟΟΣΑ), υποχώρησαν κατά 2,8% και αντιπροσωπεύουν το 57,9% των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Η αύξηση των εξαγωγών προς τις χώρες της ΕΕ-25 είναι πολλαπλάσια εκείνης στα 15 παλαιότερα μέλη της, που φθάνει μόλις το 0,3%, εξαιτίας της πτώσης τους στους δύο από τους τρεις βασικότερους εμπορικούς εταίρους στην ΕΕ-15, τη Γερμανία (-4,2%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (-13,4%). Η Ιταλία παραμένει η βασική εξαγωγική αγορά της Ελλάδας, με ενισχυμένο μερίδιο, 12,5% έναντι 11,4%, καθώς αύξησε φέτος την «απορροφητικότητα» της κατά 10,5% σε σύγκριση με το πεντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου 2007. Από τις υπόλοιπες χώρες, αξιοσημείωτη μεταβολή στην εισροή ελληνικών προϊόντων στην αγορά της εμφανίζει η Ολλανδία, +24,5%, και πλέον της αναλογεί το 2,4% των εγχώριων εξαγωγών.

Η εξαγωγική δραστηριότητα προς τις χώρες της διεύρυνσης διατηρεί προς το παρόν τη δυναμική της προηγούμενης χρονιάς, καθώς φαίνεται να ενισχύεται σημαντικά. Καταγράφοντας άνοδο 11,0%, οι εξαγωγές προς τη συγκεκριμένη οικονομική ζώνη ανήλθαν στο 11,6% των συνολικών, από 10,5%. Από τις 10 νεοεισερχόμενες χώρες, η Λετονία, η Εσθονία και η Σλοβακία είναι οι μοναδικές που μείωσαν τις εισαγωγές τους από την Ελλάδα. Στον αντίποδα, Μάλτα, Ουγγαρία και Σλοβενία πέτυχαν τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης ελληνικών εισαγωγών. Σε ότι αφορά τη Βαλκανική αγορά, εδραιώνεται η πρωτεύουσα θέση της μεταξύ των εξαγωγικών προορισμών για τα ελληνικά προϊόντα και το 2008: η άνοδος των εξαγωγών προς τις χώρες της (+13,3%) ενισχύει περαιτέρω το μερίδιό της που υπερσχύει των υπολοίπων, στο 19% από 16,8%. Με εξαίρεση τις Αλβανία και Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο, προς τις οποίες οι εξαγωγές υποχωρούν (κατά 10,3% και 4,2% αντίστοιχα), στις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες οι εξαγωγές βρίσκονται σε ανοδική τροχιά, με ρυθμούς που κυμαίνονται από 5,3% (Κροατία) έως 31,8% (Βουλγαρία).

Αντιθέτως, οι εξαγωγές προς τη Β. Αμερική σημειώνουν ραγδαία υποχώρηση το τρέχον έτος, με το σχετικό ρυθμό να εκτινάσσεται από 4,3% το πρώτο δίμηνο σε 13,9% μέχρι το τέλος Μαΐου. Η πτώση οφείλεται στη μείωση κατά 12,2% των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ, όπου κατευθύνεται το 86,4% των εισαγωγών προς τη συγκεκριμένη περιοχή. Σε χαμηλότερα επίπεδα κινούνται και οι εξαγωγές προς τις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ εκτός Ν. Κορέας (-3,9%), με μικρή ωστόσο επίπτωση στο

Πίνακας 3.7
Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία

Ετησία στοιχεία (2006-2007)						Ιανουάριος – Μαΐος		
Αξία			Μεταβολή (%)	Σύνθεση (%)		Αξία		
	2006	2007	07/06	2006	2007	2007	2008	08/07
Αγροτικά Προϊόντα	3.330,2	3.369,0	1,2	20,2	19,6	1,300.2	1,435.9	10.4%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	2.336,0	2.517,4	7,8	14,2	14,7	932.7	1,078.8	15.7%
Ποτά & Καπνός	508,7	500,9	-1,5	3,1	2,9	198.3	213.3	7.6%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	485,5	350,7	-27,8	2,9	2,0	169.1	143.8	-14.9%
Πρώτες Ύλες	865,3	770,3	-11,0	5,2	4,5	348.3	315.2	-9.5%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	865,3	770,3	-11,0	5,2	4,5	348.3	315.2	-9.5%
Καύσιμα	2.171,0	2.084,0	-4,0	13,2	12,2	827.9	690.8	-16.6%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ,λη,	2.171,0	2.084,0	-4,0	13,2	12,2	827.9	690.8	-16.6%
Βιομηχανικά Προϊόντα	9.668,2	10.350,7	7,1	58,6	60,4	4,182.8	4,278.9	2.3%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ,α,κ,)	2.180,1	2.363,2	8,4	13,2	13,8	1,011.5	946.5	-6.4%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	3.420,5	3.730,9	9,1	20,7	21,8	1,559.0	1,646.0	5.6%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	2.093,3	2.315,0	10,6	12,7	13,5	880.3	929.0	5.5%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.974,3	1.941,6	-1,7	12,0	11,3	731.9	757.3	3.5%
Άλλα	449,9	574,0	27,6	2,7	3,3	260.5	222.8	-14.5%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	449,9	574,0	27,6	2,7	3,3	260.5	222.8	-14.5%
Συνολικές Εξαγωγές	16.484,7	17.148,0	4,0	100,0	100,0	6,919.6	6,943.6	0.3%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία στοιχείων από το ΚΕΕΜ

μερίδιο τους επί των ελληνικών εξαγωγών (4,8% από 5,0%). Στη σημαντικότερη από αυτές, την Τουρκία, που συγκεντρώνει το 3,8% των εξαγωγών, υποχωρούν οριακά, μόλις 0,3%.

Η ελάττωση των εξαγωγών προς τις χώρες της Μ. Ανατολής- Β. Αφρικής κατά 25,8%, όπως και του σχετικού μεριδίου (5,0% έναντι 6,7%), αποτελεί την πλέον αξιοση-

μείωτη μεταβολή στο εξωτερικό εμπόριο την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου. Η Λιβύη κατά κύριο λόγο, και δευτερευόντως η Συρία και το Ομάν, είναι οι χώρες που συντέλεσαν στην πτώση της ζήτησης ελληνικών εισαγωγών. Σε φάση αφομοίωσης της έντονης ανόδου τους το 2007 (+19,8%) βρίσκονται οι εξαγωγές προς την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών, καθώς υποχωρούν 0,3%. Αντιθέτως, οι περυσινές

εξαγωγικές απώλειες προς την Λατινική Αμερική (-11,8%) διευρύνονται κατά 8,5%. Οι εξαγωγές σε όλες ανεξαιρέτως της χώρες της Ν.Α. Ασίας περιορίζονται, ερμηνεύοντας τη συνολική πτώση τους στην περιοχή κατά 17,1%. Εξαίρεση αποτελεί το ταχύτατα αναπτυσσόμενο Χονγκ Κονγκ (+76,1%), ενώ οι εξαγωγές προς τις υπόλοιπες μεγάλες ασιατικές οικονομίες με ισχυρή ανάπτυξη υποχωρούν, -12,1% στην Κίνα, -43,4% στην Ινδία.

Ο συνδυασμός της οριακής αύξησης των εξαγωγών με υποχώρηση των εισαγωγών της τάξης του 5,6% αποτρέπει την επιδείνωση του εμπορικού ελλείμματος. Προσδιοριστικοί παράγοντες της φθίνουσας πορείας των εισαγωγών είναι κατά σειρά μεταβολής αξίας η μείωση των εισαγωγών καυσίμων (-31,3%), των «ειδών / συναλλαγών μη ταξινομημένων κατά κατηγορίες» (-87,1%) και των βιομηχανικών προϊόντων (-1,1%). Αύξηση παρουσιάζουν μόνο οι εισαγωγές σε αγροτικά προϊόντα (+14,2%) και πρώτες ύλες (+1,2%).

Τέλος, σε ότι αφορά την προέλευση των ελληνικών εξαγωγών, λαμβάνοντας υπόψη και το μερίδιο κάθε περιοχής, δείχνει πως η Μ. Ανατολή- Β. Αφρική (-29,4%), η Ν.Α. Ασία (-34,3%) και η Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (-22,0%) αποτελούν τις γεωγραφικές ζώνες στις οποίες οφείλεται η υποχώρηση τους. Σε αυτή συμβάλλει σε μικρότερο βαθμό η μείωση των εισαγωγών από την Β. Αμερική και τις ανεπτυγμένες χώρες του ΟΟΣΑ εκτός των ΕΕ-25-Β. Αμερικής. Από την άλλη πλευρά, σταθερά υψηλή παραμένει η άνοδος των εισαγωγών από τις χώρες της ΕΕ-15 (+3,9%) και τα Βαλκάνια (+32,7%).

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2008, το ποσοστό της ανεργίας περιορίζεται στο 7,2%, όταν το αντίστοιχο διάστημα του 2007 έφθανε το 8,1%. Η εξέλιξη αυτή, σε απόλυτα μεγέθη μεταφράζεται σε μείωση των ανέργων κατά 40.900 άτομα, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007.

Αναλυτικότερα, ο αριθμός των απασχολούμενων κατά μέσο όρο το δεύτερο τρίμηνο του 2008 ανήλθε σε 4,582 εκατ. άτομα, αυξημένος δηλαδή κατά 1,4% σε σχέση με αντίστοιχο τρίμηνο του 2007. Σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2008, παρατηρείται αύξηση στον αριθμό των απασχολούμενων κατά 1,6%, δηλαδή κατά 70.500 άτομα. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η συμμετοχή στην απασχόληση, δηλαδή το ποσοστό του εργατικού δυναμικού (απασχολούμενοι και άνεργοι) στο σύνολο του πληθυσμού ηλικίας 15 ετών και άνω επανέρχεται το δεύτερο τρίμηνο του 2008 στο 53,5%, καταγράφοντας οριακή αύξηση σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2008 όπου το ποσοστό ήταν 53,4%. Ο αριθμός των απασχολούμενων από 15 ετών και άνω παρουσιάζει σταθερή αύξηση από το 2004 μέχρι το 2008, η οποία φθάνει στο 6%, ενώ αντίστοιχα το ποσοστό της ανεργίας καταγράφει υποχώρηση τριών εκατοστιαίων μονάδων σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2004. Εξάλλου, το ποσοστό απασχόλησης στον πληθυσμό που βρίσκεται σε εργάσιμη ηλικία (15-64 ετών) συνεχίζει να καταγράφει ανοδική πορεία, υπερβαίνοντας το 63% για το πρώτο εξάμηνο του 2008 (2007: 61,4%).

Παρά τις θετικές εξελίξεις των τελευταίων ετών, οι οποίες οφείλονται κατά ένα μέρος και στην υιοθέτηση πιο ευέλικτων μορφών απασχόλησης, τα διαρθρωτικά προβλήματα της ανεργίας συνεχίζουν να υφίστανται. Έτσι, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2008 εξακολουθεί να είναι υπερδιπλάσιο των ανδρών (10,9% έναντι 4,7%). Ωστόσο, σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2007, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών υποχωρεί κατά 1,7 εκατοστιαίες μονάδες, όταν η αντίστοιχη μείωση του ποσοστού ανεργίας των αντρών είναι οριακή (0,3 ποσοστιαίες μονάδες).

Αλλά και στα ηλικιακά χαρακτηριστικά της ανεργίας, το υψηλότερο ποσοστό κατά μέσο όρο την περίοδο Απριλίου-Μαΐου του τρέχοντος έτους καταγράφεται σταθερά στους νέους ηλικίας 15-24 ετών (20,4%), το οποίο ωστόσο έχει μειωθεί κατά μιάμιση σχεδόν ποσοστιαία μονάδα σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2007. Μείωση πάντως του ποσοστού ανεργίας παρατηρείται το β' τρίμηνο του 2008 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007 σε όλες τις ηλικιακές ομάδες.

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, το ποσοστό ανεργίας βρίσκεται πάνω από το συνολικό σε όσους δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο (12,3%), στους απόφοιτους ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης (9,6%), καθώς και σε όσους έχουν τελειώσει το τριτάξιο γυμνάσιο (7,8%) και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (7,7%). Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας ωστόσο παρατηρείται στους κατόχους διδακτορικού ή μεταπτυχιακού διπλώματος (5,2%), καθώς και στους πτυχιούχους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (5,3%).

Το 85,9% του συνόλου των ανέργων αναζητά εργασία με πλήρη απασχόληση, εκ των οποίων το 40,1% αναζητά αποκλειστικά πλήρη απασχόληση, ενώ το 45,8% αναζητά πλήρη αλλά είναι διατεθειμένο να εργαστεί και με μερική. Εξάλλου, το 13,4% των ανέργων απέρριψε κάποια πρόταση ανάληψης εργασίας για διάφορους λόγους, κυρίως επειδή δεν εξυπηρετούσε ο τόπος εργασίας (22,7%) και δευτερευόντως επειδή δεν έβρισκε ικανοποιητικές τις αποδοχές ή δεν εξυπηρετούσε το ωράριο (20,8% και 15,0% αντίστοιχα). Το ποσοστό μερικής απασχόλησης παραμένει χαμηλό, στο 5,5%. Το 41,5% των εργαζομένων μερικής απασχόλησης δεν μπόρεσε να βρει πλήρη απασχόληση, ενώ το 10,8% φροντίζει μικρά παιδιά ή εξαρτώμενους ενήλικες.

Επίσης, το ποσοστό των «νέων ανέργων», δηλαδή όσων εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, ανέρχεται στο 36,5% του συνόλου, ενώ οι μακροχρόνια άνεργοι αποτελούν το 51,5% του συνόλου. Το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με ξένη υπηκοότητα είναι μικρότερο από το μέσο εθνικό (6,3% έναντι 7,2%), ενώ το ποσοστό των μισθωτών εκτιμάται σε 64,9%, παραμένοντας χαμηλότερο του μέσου όρου της ΕΕ (83% του συνόλου των απασχολούμενων).

Σε επίπεδο περιφέρειας το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφεται κατά το δεύτερο τρίμηνο στη Δυτική Μακεδονία (12,4% από 11,6%), ενώ ακολουθεί η Δυτική Ελλάδα (9,3% από 9%), η Ήπειρος (9,2% από 10,1%) και τα νησιά του Ιονίου (9,0% από 8,6% το δεύτερο τρίμηνο του 2007). Αντίθετα, το μικρότερο ποσοστό

ανεργίας παρατηρείται στο Βόρειο Αιγαίο (4,2%) και την Κρήτη (5,1%).

Τέλος, μείωση του ποσοστού ανεργίας καταγράφεται στον πρωτογενή τομέα σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο (-0,7%), ενώ ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας, παρουσιάζουν αύξηση (1,0% και 1,9% αντίστοιχα). Από τους κλάδους του τριτογενούς τομέα, εκείνοι που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση είναι ο κλάδος των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών (7,4%) και ο κλάδος των ιδιωτικών νοικοκυριών (7,2%), ενώ μείωση παρουσιάζεται στον κλάδο των δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (-4,1%). Στο δευτερογε-

νή τομέα, τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει ο κλάδος των κατασκευών (1,2%), ενώ μείωση εμφανίζεται στη μεταποίηση (-3,6%).

Πρόσθετα πάντως στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης, προσφέρουν οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE. Από τα στοιχεία των ερευνών προκύπτει σχετική εξασθένιση των προβλέψεων για την απασχόληση την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου του 2008 στη Βιομηχανία σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, αλλά τόνωση της απασχόλησης στους υπόλοιπους τομείς, ιδιαίτερα στο Λιανικό Εμπόριο. Αναλυτικότερα:

Πίνακας 3.8

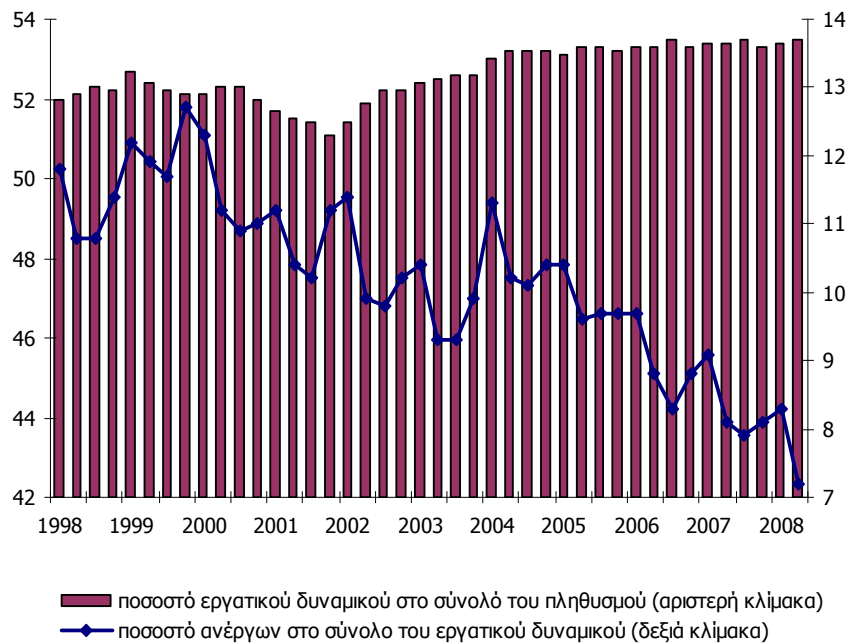
Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (2004-2008 ανά τρίμηνο)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
α' τριμ. 2004	9.044,8	4.792,9	53,0	4.249,1	88,7	543,8	11,3
β' τριμ. 2004	9.056,9	4.823,2	53,2	4.330,5	89,8	492,7	10,2
γ' τριμ. 2004	9.069,9	4.827,5	53,2	4.341,6	89,9	485,9	10,1
δ' τριμ. 2004	9.082,5	4.831,8	53,2	4.331,4	89,6	500,4	10,4
α' τριμ. 2005	9.094,0	4.827,3	53,1	4.324,8	89,6	502,6	10,4
β' τριμ. 2005	9.102,6	4.848,8	53,3	4.381,9	90,4	466,9	9,6
γ' τριμ. 2005	9.112,9	4.855,3	53,3	4.385,6	90,3	469,8	9,7
δ' τριμ. 2005	9.122,3	4.854,3	53,2	4.383,4	90,3	470,9	9,7
α' τριμ. 2006	9.136,0	4.873,1	53,3	4.400,0	90,3	473,1	9,7
β' τριμ. 2006	9.150,1	4.880,2	53,3	4.452,8	91,2	427,4	8,8
γ' τριμ. 2006	9.164,2	4.902,5	53,5	4.494,2	91,7	408,3	8,3
δ' τριμ. 2006	9.179,1	4.891,2	53,3	4.462,1	91,2	429,1	8,8
α' τριμ. 2007	9.195,4	4.906,9	53,4	4.461,2	90,9	445,7	9,1
β' τριμ. 2007	9.206,7	4.917,9	53,4	4.519,9	91,9	398,0	8,1
γ' τριμ. 2007	9.211,3	4.926,8	53,5	4.539,3	92,1	387,5	7,9
δ' τριμ. 2007	9.216,0	4.915,6	53,3	4.519,1	91,9	396,4	8,1
α' τριμ. 2008	9.222,7	4.918,2	53,3	4.511,6	91,7	406,5	8,3
β' τριμ. 2008	9.230,1	4.939,3	53,5	4.582,1	92,8	357,1	7,2

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Διάγραμμα 3.9

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Στη **Βιομηχανία**, οι προβλέψεις για την απασχόληση είναι λιγότερο αισιόδοξες το α' επτάμηνο του 2008 σε σχέση με το αντίστοιχο του 2007, είναι ωστόσο ευνοϊκότερες σε σύγκριση με το τελευταίο τρίμηνο του 2007. Έτσι, κατά μέσο όρο, την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου σημειώνεται στασιμότητα των προσδοκιών για την απασχόληση του κλάδου, σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (+1). Πάντως, ο σχετικός δείκτης φαίνεται να στοιχειοθετεί μία ανοδική τάση η οποία έχει σχεδόν εξισορροπήσει το αρνητικό ισοζύγιο του πρώτου πεντάμηνου του 2008.

Από την άλλη πλευρά, στις **Κατασκευές**, οι προβλέψεις για την απασχόληση σημειώνουν άνοδο τους πρώτους μήνες του 2008, ενώ παρατηρείται σχετική μείωση κατά το δίμηνο Ιουνίου – Ιουλίου 2008.

Τα μηνύματα για την απασχόληση στον κλάδο είναι ωστόσο θετικά το 2008, αφού ακόμα και για τους δύο αυτούς μήνες, οι προβλέψεις ανόδου υπερτερούν των προβλέψεων μείωσης κατά 20 μονάδες (από +9 πέρυσι το αντίστοιχο δίμηνο). Συνολικά άλλωστε, για την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου του τρέχοντος έτους, οι προβλέψεις για την πορεία της απασχόλησης του κλάδου είναι πιο αισιόδοξες (+20) σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007 (+16).

Αλλά και στο **Λιανικό Εμπόριο** συνεχίζεται η σταθερά ανοδική πορεία της απασχόλησης συνολικά για τους 7 πρώτους μήνες του 2008, παρά την οριακή μείωση που παρατηρείται τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο. Έτσι, για την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου, το ισοζύγιο θετικών / αρνητικών προβλέψεων για την απασχόληση του

κλάδου διαμορφώνεται στο +40, ξεπερνώντας το αντίστοιχο περυσινό κατά 22 μονάδες. Ο τομέας του λιανεμπορίου φαίνεται έτσι να προσφέρει σταθερά αυξανόμενο αριθμό θέσεων εργασίας στην ελληνική οικονομία καθόλη σχεδόν τη διάρκεια του πρώτου επταμήνου του 2008, κάτι που αναμένεται να συνεχιστεί και για τους υπόλοιπους μήνες του έτους.

Θετική εξάλλου είναι και η εξέλιξη των προσδοκιών για την απασχόληση στις **Υπηρεσίες**, αφού οι προβλέψεις συνολικά της περιόδου Ιανουαρίου-Ιουλίου είναι σημαντικά ανώτερες των αντίστοιχων περυσινών. Και αυτός ο τομέας, όπως και οι υπόλοιποι εξάλλου, εκτός της Βιομηχανίας, φαίνεται – βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον – να συμβάλλει ευνοϊκά στη συνολική αισιόδοξη για την απασχόληση στο σύνολο της οικονομίας. Έτσι, το ισοζύγιο θετικών / αρνητικών προβλέψεων στο πεντάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου φθάνει τις +22 μονάδες, σημειώνοντας άνοδο 11 μονάδων σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2007.

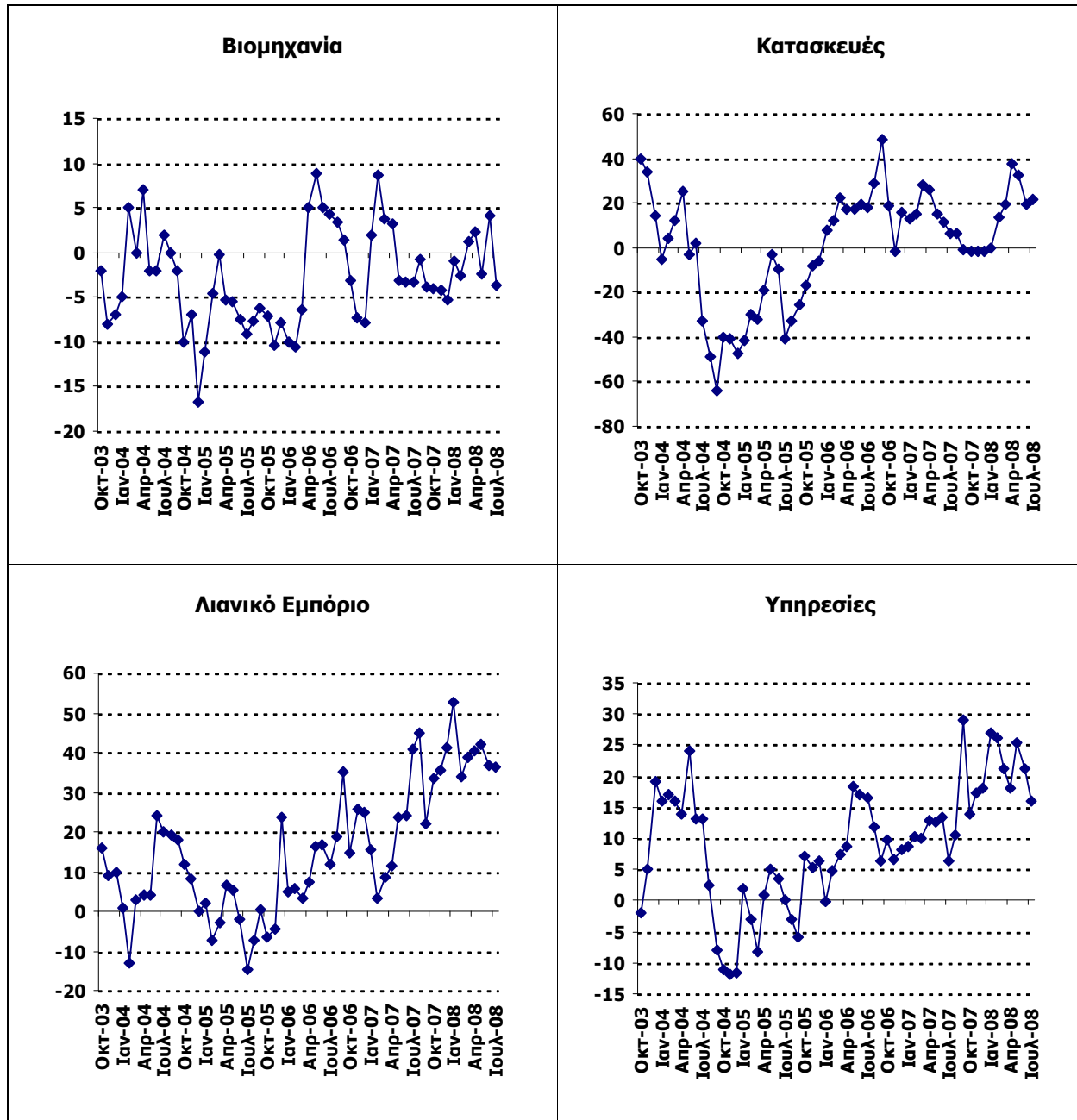
Συνολικά επομένως, το επίπεδο ανεργίας στη χώρα συνεχίζει την πτωτική του πορεία, σημειώνοντας το β' τρίμηνο του 2008 το χαμηλότερο ποσοστό που έχει καταγραφεί μέσα στη δεκαετία. Η πρόβλεψη πάντως για ανεργία στο επίπεδο του 6,8% για το 2008 που περιλαμβανόταν στο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2007-2010 του ΥΠΟΙΟ δεν επαληθεύεται ενώ και η πρόβλεψη για περαιτέρω μείωση στο 6,3% για το 2009, δείχνει εξαιρετικά αισιόδοξη στο διαμορφούμενο περιβάλλον.

Προς το παρόν πάντως, και παρά τις πολυδιάστατες μορφές παρεμβάσεων για ενίσχυση της απασχόλησης, η Ελλάδα εξακολουθεί να εμφανίζει υψηλότερη ανεργία από το μέσο όρο τις ΕΕ-15, αργό ρυθμό αύξησης της απασχόλησης και εκτεταμένη αδήλωτη εργασία. Το περιβάλλον αυτό σημαίνει ότι η αναπτυξιακή δύναμη της ελληνικής οικονομίας, παρόλο που ενισχύει τη ζήτηση εργασίας και συμβάλλει στη μείωση της ανεργίας, διακρίνεται ακόμη από μικρότερη δυνατότητα δημιουργίας θέσεων εργασίας σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρωζώνης. Υπενθυμίζεται εξάλλου η δέσμευση στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας για συμμετοχή στην απασχόληση το 2010 της τάξης του 70% (απασχολούμενοι 15- 64 ετών / πληθυσμός 15- 64 ετών).

Αν και το γεγονός ότι η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας αυξάνεται και το ποσοστό ανεργίας στους νέους μειώνεται, τα διαρθρωτικά προβλήματα της ανεργίας παραμένουν έντονα, κυρίως σε ό,τι αφορά το φύλο και τις ηλικιακές ομάδες. Επομένως, η προσέλκυση στην αγορά εργασίας ομάδων πληθυσμού που έχουν προς το παρόν σχετικά χαμηλή συμμετοχή στην απασχόληση (όπως οι γυναίκες ή οι νέοι ηλικίας 15-24 ετών) φαίνεται να αποτελεί μια από τις σημαντικότερες προτεραιότητες της αναπτυξιακής πολιτικής, προκειμένου η πτωτική τάση του ποσοστού ανεργίας να συνεχιστεί και να αμβλυνθούν τα διαρθρωτικά της προβλήματα.

Διάγραμμα 3.10

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Εξελίξεις το 2008

Ο ρυθμός αύξησης των τιμών παραμένει σε ανοδική τροχιά για τέταρτο συνεχόμενο τρίμηνο. Πιο συγκεκριμένα το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου ο πληθωρισμός

διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στο 4,6%, σύμφωνα με την πορεία του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ), έναντι 2,6% το αντίστοιχο διάστημα του 2007. Παρόμοια εξέλιξη των τιμών είχε σημειωθεί μια δεκαετία νωρίτερα, πριν την ένταξη στην Ευρωζώνη (οκτάμηνο του 1998), οπότε οι τιμές καταναλωτή είχαν αυξηθεί

και πάλι κατά 4,6%. Στα ίδια επίπεδα κυμαίνεται και ο Εναρμονισμένος Δείκτης Πληθωρισμού, όταν πέρυσι δεν ξεπερνούσε το 2,8%. Το τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου ο πληθωρισμός παρέμεινε αμετάβλητος στο 4,9%, παρότι τον Αύγουστο υποχώρησε ελαφρά, στο 4,7%. Η εκδήλωση στην ελληνική αγορά των συνεπειών της διαρκούς ανόδου των τιμών βασικών κατηγοριών εμπορευμάτων συμπεριλαμβανομένων των τροφίμων, και του πετρελαίου αποτελεί τη βασική αιτία σταθεροποίησης του πληθωρισμού σε τόσο υψηλούς ρυθμούς μετά την εφαρμογή του ευρώ. Αυτές οι εξελίξεις οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στις πολύ ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις που υφίσταται η διεθνής οικονομία το 2008.

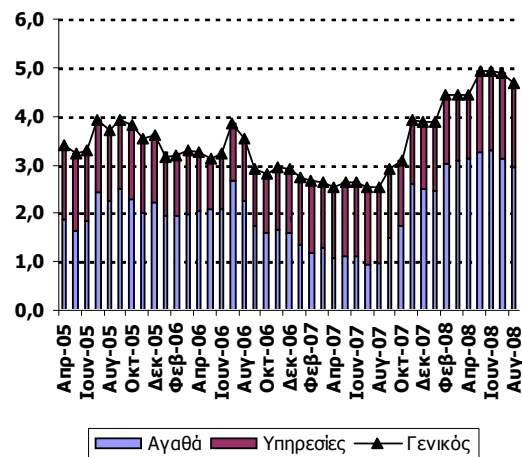
Οι παραπάνω αιτίες της σημαντικής αύξησης του πληθωρισμού επαληθεύονται από την εξέλιξη του δομικού πληθωρισμού (βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη), στον οποίο δε συμπεριλαμβάνονται οι μεταβολές των τιμών στα καύσιμα και τα εποχικά (νωπά) οπωροκηπευτικά. Ο συγκεκριμένος δείκτης αυξάνεται κατά 3,3% από την αρχή του 2008, ρυθμός ελάχιστα μεγαλύτερος από το 3,0% που σημειώθηκε το ίδιο διάστημα του 2007. Καθώς ο δείκτης του δομικού πληθωρισμού αντιπροσωπεύει το Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή σε ποσοστό μεγαλύτερο του 90%, τούτο συνεπάγεται ότι η αναλογικά μεγαλύτερη μεταβολή του τελευταίου οφείλεται κατά κύριο λόγο στις τιμές σε αγαθά και υπηρεσίες που δε συμπεριλαμβάνονται στον πρώτο. Πράγματι, ο δείκτης των καυσίμων παρουσιάζει μέσο ρυθμό ανόδου 23,5% το 2008. Παράλληλα, ο σχετικός ρυθμός στα οπωροκηπευτικά, αν και αυξάνεται με 4,0%, είναι αισθητά χαμηλότερος του αντίστοιχου περυσινού (5,9%). Η επιβράδυνση

αυτή οφείλεται πάντως στην, ασυνήθιστη για θερινούς μήνες, μείωση των τιμών τους το δίμηνο Ιουλίου-Αύγουστου, κατά 2,7%. Μέχρι και τον Ιούνιο ανέρχονταν με ρυθμό 6,1%, όταν το 2007 η αντίστοιχη αύξηση δεν ξεπέρασε το 4,1%.

Σε ότι αφορά τις βασικές κατηγορίες κατανάλωσης, στα αγαθά, η επιπτώση των υψηλών τιμών στα καύσιμα και την ενέργεια οδήγησε το δείκτη τιμών τους σε μέση αύξηση οκταμήνου κατά 5,3%, έναντι μόλις 2,0% το 2007. Σταθερότητα χαρακτηρίζει το ρυθμό αύξησης του δείκτη των υπηρεσιών που διαμορφώνεται, όπως και πέρυσι, στο 3,6%. Η εξανέμιση της επιβράδυνσης που παρουσίαζαν έως τον Ιούνιο οι τιμές στις υπηρεσίες σε σχέση με το 2007, αποτυπώνει και σε αυτή περίπτωση τη σταδιακή επίδραση της «έκρηξης» των τιμών ενέργειας/καυσίμων.

Διάγραμμα 3.11

Εξέλιξη πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

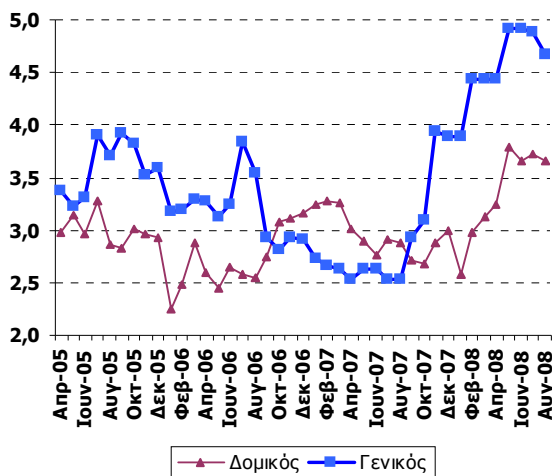
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Η Ελλάδα εξακολουθεί να εμφανίζει έναν από τους υψηλότερους πληθωρισμούς στην Ευρωζώνη καθώς μόνο τα νέα μέλη (Σλοβενία, Κύπρος, Μάλτα) και το Βέλγιο/

Λουξεμβούργο εμφανίζουν υψηλότερους ρυθμούς. Πάντως λόγω της ταυτόχρονης αύξησης του πληθωρισμού στο ευρωπαϊκό περιβάλλον, η απόκλιση από το μέσο πληθωρισμό της Ευρωζώνης διατηρείται στο επίπεδο της μίας εκατοστιαίας μονάδας (4,6% έναντι 3,6%).

Διάγραμμα 3.12

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

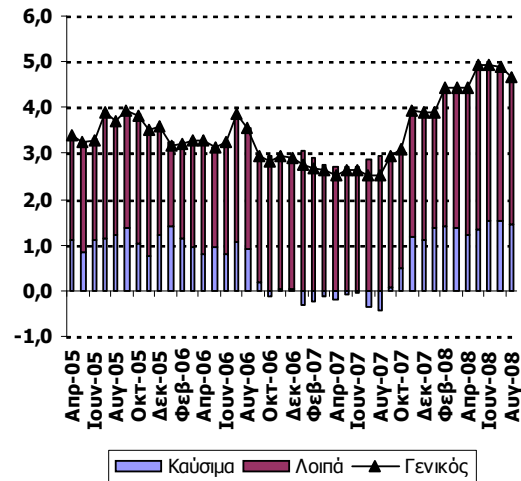
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Η καθοριστική συμβολή της κατακόρυφης ανόδου της τιμής του πετρελαίου στην επιτάχυνση του γενικού επιπέδου τιμών από τα τέλη του 2007 μετριάζεται από τη διατήρηση της ισοτιμίας ευρώ / δολαρίου σε ιστορικά υψηλά επίπεδα και σε πολύ μικρότερο, προς το παρόν, βαθμό από την αποκλιμάκωση των τιμών του πετρελαίου από τα μέσα Ιουλίου, καθώς οι παραγγελίες αυτού του διαστήματος δεν έχουν φτάσει στο μεγαλύτερο μέρος τους στην κατανάλωση. Συνεπώς, εκτός από τις άμεσες επιπτώσεις του πετρελαίου στα σχετιζόμενα με αυτό προϊόντα, παραμένουν ισχυρές και οι δευτερογενείς, που καλύπτουν το σύνολο αγαθών και υπηρεσιών. Σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, αν οι τιμές

των καυσίμων παρέμεναν στα επίπεδα του Αυγούστου του 2007, ο πληθωρισμός τον Αύγουστο του 2008 θα ήταν μόλις 3,3%.

Διάγραμμα 3.13

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

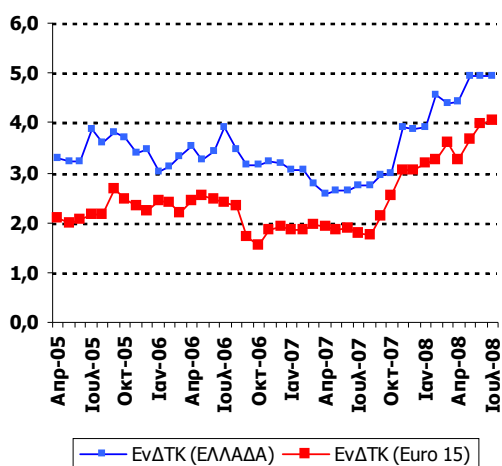
Σε επίπεδο κλάδων, η ταχύτερη άνοδος το 2008 σημειώνεται στη *Στέγαση* (10,4% φέτος έναντι 1,7% πέρυσι σε μέσα επίπεδα) λόγω κυρίως των ενοικίων κατοικιών, των δαπανών επισκευής και συντήρησης, των παροχών ύδρευσης / ρεύματος, των δημοτικών τελών και βεβαίως του πετρελαίου θέρμανσης. Στις περισσότερες άλλωστε κλαδικές κατηγορίες του ΓΔΤΚ η άνοδος τιμών στο οκτάμηνο του 2008 είναι ταχύτερη σε σχέση με το 2007. Επισημαίνεται χαρακτηριστικά η υπερδιπλάσια άνοδος τιμών στη *Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά* (5,9% από 2,7%) και στις *Μεταφορές* (5,5% από 0,7%), η σημαντική άνοδος στα *Ξενοδοχεία – Καφέ-Εστιατόρια* (4,9% από 3,7% το 2007) αλλά και στην *Εκπαίδευση* (4,6% έναντι 3,9% το 2007). Μόνο στις *Επικοινωνίες* σημειώνεται μείωση τιμών κατά 3,2%, η οποία όμως είναι αμελητέα για το συνολικό δείκτη, ενώ και

στην *Ένδυση και Υπόδηση* η άνοδος είναι ηπιότερη του 2007 (2,5% από 3,6%).

Η εξέλιξη του δείκτη τιμών παραγωγού στη βιομηχανία (για εγχώρια αγορά) εξηγεί την ταχεία άνοδο των τιμών κατά το 2008, ενώ, στο βαθμό του συνιστά πρόδρομο δείκτη του πληθωρισμού, προοιωνίζεται και συνέχιση των πιέσεων από την πλευρά της προσφοράς.

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή
Ελλάδας και Ευρωζώνης
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε. Επιτροπής και ΕΣΥΕ

Πιο συγκεκριμένα στο επτάμηνο Ιαν.-Ιουλ. 2008 ο δείκτης αυξάνεται με ρυθμό 11,4% έναντι αύξησης μόλις 1,3% στο αντίστοιχο διάστημα του 2007, ενώ ακόμα και ο δείκτης χωρίς την ενέργεια αυξάνεται με 7,7% (έναντι 1,6% πέρυσι). Από την επιτάχυνση των τιμών παραγωγού φαίνεται να εξαιρούνται τα κεφαλαιουχικά αγαθά, καθώς η αντίστοιχη άνοδος των τιμών επιβραδύνεται στο 3,6% έναντι 5,5% το 2007. Τα ενδιάμεσα αγαθά - που περιλαμβάνουν και τα ενεργειακά αγαθά - εμφανίζουν την υψηλότερη άνοδο (10,8% έναντι 6,4% το 2007) στη βιομηχανία, ενώ και οι τιμές στα διαρκή καταναλωτικά αγα-

θά αυξάνονται με 2,6%, βραδύτερα από το αντίστοιχο διάστημα του 2007 (4,4%). Εντυπωσιακή είναι η άνοδος στα ενεργειακά αγαθά (21%), όταν το ίδιο διάστημα πέρυσι η άνοδος ήταν οριακή (0,8%). Τέλος οι τιμές παραγωγού στη Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών (περίπου το 1/5 του δείκτη) εμφανίζουν αύξηση κατά 6,9%, έναντι μείωσης τιμών κατά 2,7% το 2007, ενώ και οι τιμές στη Χημική βιομηχανία εμφανίζουν άνοδο κατά 7,6% το 2008 έναντι 0,9% το 2007.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Ο κύκλος των διεθνών πληθωριστικών πιέσεων, υπό την επίδραση του οποίου βρίσκεται και η ελληνική οικονομία, πλησιάζει πλέον σε διάρκεια τους 12 μήνες. Στον πυρήνα της συνεχώς μεγαλύτερης αύξησης του επιπέδου των τιμών βρίσκεται η άνοδος του κόστους της ενέργειας και των καυσίμων, λόγω της αλματώδους ανόδου των τιμών του πετρελαίου που μετακυλήθηκε μέσω αλυσιδωτών ανατιμήσεων σε αγαθά και υπηρεσίες. Παρόμοια αύξηση με αυτή του πετρελαίου, που ξεκίνησε όμως από το 2005 και επίσης κορυφώθηκε τον τελευταίο χρόνο, παρουσίασαν οι βασικές κατηγορίες εμπορευμάτων (μέταλλα, τρόφιμα, αγροτικές πρώτες ύλες), επηρεάζοντας με τη σειρά τους πλήθος άλλων προϊόντων. Βασική αιτία της ήταν η εκτόξευση της ζήτησης τους από τις αναδυόμενες οικονομίες, λόγω της έντονης αναπτυξιακής δραστηριότητας σε αυτές. Ο αντίκτυπος αυτών των εξελίξεων εξαπλώθηκε από τις αρχές του έτους σε όλες σχεδόν τις οικονομικές ζώνες, καλύπτοντας και την Ευρωζώνη. Οι επιπτώσεις τους πάντως παρουσιάζονται οξυμένες στην Ελλάδα, λόγω

των μεγαλύτερων στρεβλώσεων των αγορών.

Η παρούσα ρευστότητα στο οικονομικό περιβάλλον δεν επιτρέπει αισιόδοξες και ασφαλείς εκτιμήσεις για την πορεία των τιμών στο άμεσο μέλλον. Η πρόβλεψη της προηγούμενης έκθεσης του IOBE για μικρή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού μετά το καλοκαίρι επαληθεύεται σταδιακά, ωστόσο, όπως αναμενόταν, αυτή δε θα αντισταθμίσει τα υψηλά επίπεδα των προηγούμενων μηνών. Ως εκ τούτου, εξακολουθούν να ισχύουν οι προβλέψεις για επιτάχυνση του πληθωρισμού πάνω από **4,3%** το 2008, επίδοση που σε κάθε περίπτωση απέχει πολύ από κάθε πρόβλεψη που είχε πραγματοποιηθεί νωρίτερα στις αρχές του έτους τόσο από το ΥΠΟΙΟ, όσο και από διεθνείς φορείς (Ευρ. Επιτροπή, ΟΟΣΑ, ΔΝΤ).

Η προοπτική σταδιακής εξασθένισης της ανοδικής πορείας του πληθωρισμού, τουλάχιστον μέχρι το τέλος του έτους, ενισχύεται από τα τεκταινόμενα στις αγορές πετρελαίου, με την τιμή του να υποχωρεί μέχρι και τα 95\$, από 145\$ μέχρι τα μέσα Ιουλίου. Η τάση αυτή εκτιμάται ότι μπορεί να μετριαστεί το προσεχές διάστημα, καθώς θα αυξηθεί σταδιακά η ζήτηση εξαιτίας των παραγγελιών για το χειμώνα. Συγκεκριμένες πάντως προβλέψεις για την πορεία των τιμών του πετρελαίου όσο το διεθνές κλίμα διέπεται από αυξημένη αβεβαιότητα δεν ενδείκνυνται. Ωστόσο ενδεικτικά, πέρυσι την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου η τιμή του πετρελαίου κινήθηκε στα 88,8\$, έναντι 69,7\$ το προηγούμενο πεντάμηνο. Αυτό σημαίνει τεχνικά ότι η βάση σύγκρισης του φθινοπώρου του 2007 γίνεται σταδιακά υψηλότερη και άρα

θα αποτυπωθεί με ηπιότερους ρυθμούς το φθινόπωρο του 2008.

Σταθερά αντισταθμιστικό ρόλο στον προερχόμενο από τις διεθνείς αγορές πληθωρισμό κατέχει η υψηλή ισοτιμία ευρώ / δολαρίου. Παρά την υποχώρηση της από το 1,58 στο 1,42 σε διάστημα δύο μηνών, από τα μέσα Ιουλίου, η μέση τιμή της το 2008 διατηρείται κατά μέσο όρο στο 1,52, παρουσιάζοντας αύξηση 15,2% σε σχέση με το 1,32 την ίδια περίοδο του 2007.

Η κλιμακούμενη επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας, που αποτυπώνεται στην πλειοψηφία των δεικτών από το α' τρίμηνο του 2008 (βλ. και κεφάλαιο 3.1 και 3.2 της παρούσας) αποκαλύπτει τη συνεχή κάμψη της εγχώριας ζήτησης και άρα της ιδιωτικής κατανάλωσης. Εντούτοις, αυτή η υποχώρηση δεν είναι όση πιθανόν να ήταν αναμενόμενη, καθώς η εγχώρια ζήτηση φαίνεται να χαρακτηρίζεται από ισχυρές δυνάμεις αδράνειας βραχυπρόθεσμα, ενδεχομένως λόγω ισχυρών καταναλωτικών προτύπων. Αυτό συνεπάγεται ότι οι πληθωριστικές πιέσεις από την πλευρά της ζήτησης δε θα υποχωρήσουν σημαντικά, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα.

Τέλος, η διόγκωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού, δε συνεισφέρει στη συγκράτηση των τιμών. Επίσης, η στροφή σε εισαγωγές κυρίως από χώρες της Ε.Ε. και των Βαλκανίων, περιορίζει τις αντίστοιχες από χώρες χαμηλού κόστους, που λειτουργούσαν ανασχετικά στην άνοδο των τιμών.

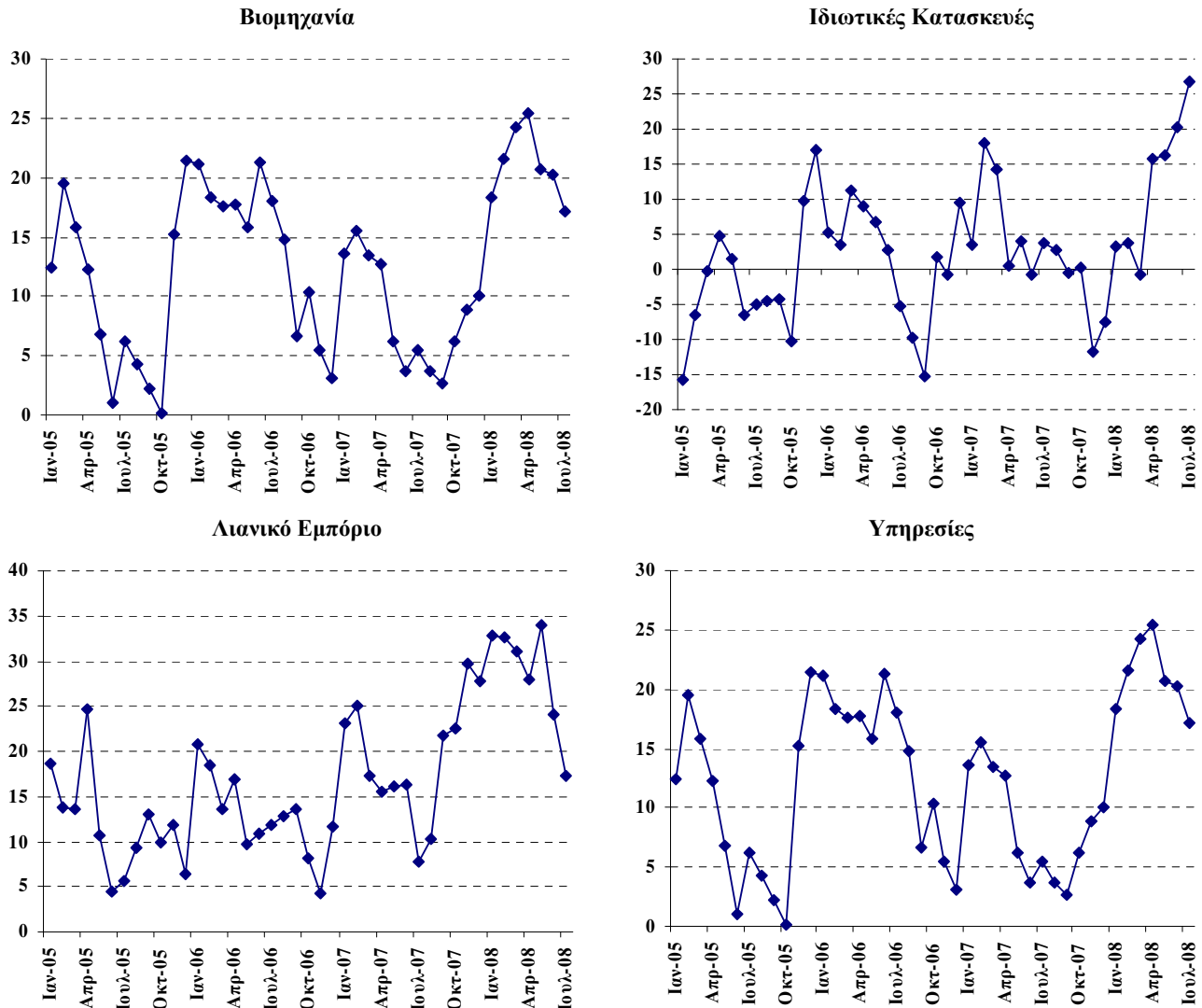
Οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για την πορεία των τιμών στο επόμενο διάστημα όπως αυτές προκύπτουν από τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής

συγκυρίας του IOBE – που συνιστούν και πρόδρομες ενδείξεις από την πλευρά της προσφοράς - συγκλίνουν στην εικόνα που περιγράφτηκε νωρίτερα. Οι προβλέψεις ανόδου των τιμών βραχυπρόθεσμα εξασθενούν μεν στο Λιανικό Εμπόριο και στις Υπηρεσίες, ενισχύονται ελαφρά όμως στη Βιομηχανία και συνεχίζουν να διευρύνονται στις Ιδιωτικές Κατασκευές. Συνεπώς οι προβλέψεις είναι μεν θετικότερες έναντι του προηγούμενου τριμήνου σε δύο σημαντικούς τομείς της οικονομίας και προοιωνίζονται μικρή αποδυνάμωση των πιέσεων από αυτούς τους τομείς ωστόσο σε όλες τις περιπτώσεις οι προβλέψεις ανόδου είναι σημαντικά υψηλότερες έναντι όσων είχαν διατυπωθεί το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι. Αναλυτικότερα:

- Στη **Βιομηχανία**, το σχετικό ισοζύγιο αυτών που προβλέπουν βραχυπρόθεσμα άνοδο / μείωση τιμών φαίνεται να ολοκληρώνει την πτωτική του πορεία και το δίμηνο Ιουνίου-Ιουλίου αποκτά και πάλι ανοδική τάση (+23). Κινείται σταθερά σε επίπεδο υψηλότερο από το αντίστοιχο περσινό διάστημα και φανερώνει ότι η πίεση από αυτήν την πλευρά θα ενισχυθεί στο επόμενο διάστημα.
- Αντίθετα στο **Λιανικό Εμπόριο**, οι προβλέψεις ανόδου των τιμών εξασθενούν σημαντικά, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στο +17 τον Ιούλιο, από +34 τον Μάιο. Σε κάθε περίπτωση στο τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου ο δείκτης κινείται σε επίπεδο διπλάσιο της αντίστοιχης περσινής επίδοσης (+25) έναντι (+13), γεγονός που φανερώνει ότι οι πιέσεις εξακολουθούν να είναι πολύ εντονότερες σε σχέση με πέρυσι. Είναι πάντως θετικό ότι παγιώνεται μία τάση επιβράδυνσης η οποία μπορεί να οδηγήσει σε σταδιακή αποκλιμάκωση της ανόδου των τιμών βραχυπρόθεσμα. Υπενθυμίζεται ότι πρόκειται για έναν τομέα που συνδέεται άμεσα με το ΓΔΤΚ, καθώς απεικονίζει την πορεία των τελικών τιμών σε πλήθος αγαθών.
- Αντίστοιχη πτωτική τάση καταγράφεται και στον τομέα των **Υπηρεσιών**, με το ισοζύγιο όσων προβλέπουν άνοδο / μείωση τιμών να εκτιμάται στο +19 το τρίμηνο Μαΐου -Ιουλίου, έναντι +24 το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Η πτωτική τάση αυτή αμβλύνει έτσι τις πιέσεις από αυτόν τον τομέα της οικονομίας, ωστόσο και εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι το αντίστοιχο ισοζύγιο κατά τους περσινούς μήνες βρισκόταν μόλις στο +5.

Διάγραμμα 3.15

Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή:ΙΟΒΕ

- Από την άλλη πλευρά στις Ιδιωτικές Κατασκευές, παρά τις απόψεις περί υπερπροσφοράς ακινήτων που διατυπώνονται συχνά από φορείς της αγοράς, οι προβλέψεις ανόδου των τιμών ενισχύονται σημαντικά και φθάνουν στο υψηλότερο σημείο των τελευταίων τριών τουλάχιστον ετών. Η σημαντική άνοδος των τιμών στις πρώτες ύλες φαίνεται να έχει επηρεάσει τις προβλέψεις των κατασκευαστών καθ' όλη τη διάρκεια του 2008, εξέλιξη που φανε-

ρώνει ότι στην επόμενη περίοδο οι πληθωριστικές πιέσεις από αυτόν τον τομέα της οικονομίας θα ενισχυθούν σημαντικά.

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, το πρώτο εξάμηνο του 2008 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε

κατά 2,38 δισεκ. ευρώ (αύξηση της τάξης του 14,2%) σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007 και διαμορφώθηκε σε 19,14 δισεκ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα της σημαντικής αύξησης του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και, κατά δεύτερο λόγο, της αύξησης του ελλείμματος του ισοζυγίου εισοδημάτων, οι οποίες υπεραντιστάθμισαν τις αυξήσεις στα πλεονάσματα κυρίως του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων και, δευτερευόντως, του ισοζυγίου υπηρεσιών.⁸

Συγκεκριμένα, η διεύρυνση του συνολικού ελλείμματος του **εμπορικού ισοζυγίου** κατά 3,75 δισεκ. ευρώ (ή 19,7%) οφείλεται κυρίως στην αύξηση των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 1,95 δισεκ. ευρώ, του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 1,52 δισεκ. ευρώ και των καθαρών αγορών για αγορές πλοίων κατά 284 εκατ. ευρώ. Όσον αφορά στο εμπορικό ισοζύγιο εκτός πλοίων και καυσίμων, οι εισπράξεις

από εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 590,4 εκατ. ευρώ (9,9%), ενώ οι πληρωμές για εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 2,11 δισεκ. ευρώ (11,3%).

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου των υπηρεσιών** αυξήθηκε κατά 9,2% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007, δηλαδή, κατά 527,8 εκατ. ευρώ, λόγω κυρίως της ανόδου των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών κατά 674 εκατ. ευρώ και, δευτερευόντως, λόγω της ανόδου των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες κατά 134 εκατ. ευρώ. Οι ακαθάριστες εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών (κυρίως από την εμπορική ναυτιλία) αυξήθηκαν κατά 22,3% και οι ακαθάριστες εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες κατά 8,3%. Οι καθαρές πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες μειώθηκαν κατά 281 εκατ. ευρώ.

Αντίθετα, το έλλειμμα του **ισοζυγίου των εισοδημάτων** αυξήθηκε κατά 13,2% (584,4 εκατ. ευρώ), λόγω της αύξησης των καθαρών πληρωμών για τόκους, μερίσματα και κέρδη. Αυτή η εξέλιξη συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την αύξηση του τμήματος του δημόσιου χρέους που διακρατείται από κατοίκους του εξωτερικού. Αξίζει να σημειωθεί πάντως ότι, ειδικότερα για το μήνα Ιούνιο, το έλλειμμα του ισοζυγίου των εισοδημάτων μειώθηκε κατά 170 εκατ. ευρώ (μεταβολή -13,4%) σε σχέση με τον Ιούνιο του 2007.

Τέλος, η ιδιαίτερα υψηλή άνοδος του πλεονάσματος του **ισοζυγίου των τρεχουσών μεταβιβάσεων** κατά 1,43 δισεκ. ευρώ (αύξηση 149%) οφείλεται κυρίως στη μεγάλη αύξηση των μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τον τομέα της γενικής κυβέρ-

⁸ Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, η συνολική αξία των εισαγωγών κατά το χρονικό διάστημα Ιαν. – Ιουλ. 2008 ανήλθε στα 30,3 δισεκ. ευρώ παρουσιάζοντας μείωση 1,7% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007. Αν εξαιρεθούν τα πετρελαιοειδή όμως σημειώνεται αύξηση 5,7%, γεγονός που σημαίνει ότι η μείωση οφείλεται σε χαμηλότερες εισαγωγές πετρελαιοειδών τη φετινή περίοδο. Αντίθετα η αξία των εξαγωγών το ίδιο διάστημα ανήλθε στα 10,1 δισεκ. ευρώ, σε αύξηση 3,0% σε σύγκριση με το 2007 (5,8% χωρίς τα πετρελαιοειδή). Έτσι το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου στο εξεταζόμενο διάστημα μειώθηκε κατά 3,9% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007, ενώ αν εξαιρεθούν τα πετρελαιοειδή σημειώνεται αύξηση κατά 5,6%. Επισημαίνεται ότι οι διαφορές μεταξύ των στοιχείων της ΤτΕ και της ΕΣΥΕ οι οποίες στην προκειμένη περίπτωση καταδεικνύουν διαφορετική τάση στην εξέλιξη του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, οφείλονται σε πολλούς παράγοντες, με κυριότερο το γεγονός ότι η ΤτΕ εκτιμά περισσότερο τις εισπράξεις και πληρωμές που πραγματοποιούνται μέσω του εγχώριου τραπεζικού συστήματος ενώ η ΕΣΥΕ βασίζεται σε τελωνειακά στοιχεία για τις συναλλαγές με χώρες εκτός της ΕΕ. Επιπροσθέτως τα φορολογικά στοιχεία της INTRASAT για τις συναλλαγές εντός της ΕΕ παραμένουν προσωρινά για μεγάλο χρονικό διάστημα.

νησης και, κατά δεύτερο λόγο, στη μείωση των πληρωμών προς την ΕΕ.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το πρώτο εξάμηνο του 2008, το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων ανήλθε στα 2,18 δισεκ. ευρώ, καταγράφοντας μείωση 153,2 εκατ. ευρώ (6,6%) σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007. Αυτή η εξέλιξη αντανακλά αφενός την αύξηση των πληρωμών του τομέα της γενικής κυβέρνησης προς την ΕΕ, καθώς και τη μικρή μείωση (κατά 20 εκατ. ευρώ) των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τον τομέα της γενικής κυβέρνησης. Το συνολικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αγγίζει τα 17 δισεκ. ευρώ έναντι 14,4 δισεκ. ευρώ το αντίστοιχο διάστημα του 2007.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Για το εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2008, το πλεόνασμα του ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών αυξήθηκε κατά 16,7% από την αντίστοιχη περίοδο του 2007. Συγκεκριμένα, οι **άμεσες επενδύσεις** εμφάνισαν καθαρή εκροή ύψους 1,55 δισεκ. ευρώ. Ειδικότερα, η καθαρή εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων για άμεσες επενδύσεις ανήλθε σε 2,72 δισεκ. ευρώ, ενώ η καθαρή εκροή κεφαλαίων κατοίκων για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό έφθασε το 1,17 δισεκ. ευρώ. Την ίδια περίοδο σημειώθηκε μικρή καθαρή εισροή ύψους 315,9 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας σημαντική πτώση της τάξης του 97,6%, στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, δεδομένου ότι η εισροή κεφαλαίων λόγω αγορών ομολόγων και εντόκων

γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου (9,7 δισεκ. ευρώ) από μη κατοίκους και λόγω πωλήσεων μετοχών του εξωτερικού (1,1 δισεκ. ευρώ) από κατοίκους Ελλάδος υπεραντιστάθμισε την εκροή κεφαλαίων λόγω αγορών ομολόγων και εντόκων γραμματίων του εξωτερικού (8,7 δισεκ. ευρώ) από κατοίκους Ελλάδος και λόγω πωλήσεων μετοχών ελληνικών επιχειρήσεων (1,7 δισεκ. ευρώ) από μη κατοίκους. Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων** η καθαρή εκροή ύψους 15,1 δισεκ. ευρώ οφείλεται στο ότι η εισροή κεφαλαίων μη κατοίκων για τοποθετήσεις σε καταθέσεις και γeros στην Ελλάδα ήταν σχεδόν τριπλάσια από την αύξηση των αντίστοιχων καταθέσεων κατοίκων του εξωτερικού.

Στο τέλος Ιουνίου 2008 τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν σε 2,4 δισεκ. ευρώ, αυξημένα κατά 14,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2007.

Σύμφωνα με μελέτες του IOBE που βρίσκονται σε εξέλιξη⁹, και όπως φαίνεται και από τα παραπάνω στοιχεία, το μεγαλύτερο πρόβλημα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών είναι το εμπορικό ισοζύγιο. Η συνεχής διεύρυνσή του δείχνει ότι η εξέλιξη αυτή δεν είναι συγκυριακή, αλλά μάλλον δομικού χαρακτήρα. Τις προηγούμενες δεκαετίες, η αντιμετώπιση των προβλημάτων του ισοζυγίου γινόταν μέσα από την υποτίμηση της δραχμής έναντι των άλλων νομισμάτων. Μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ, αυτή η δυνατότητα δεν υπάρχει, ενώ σημειώνεται υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας των εγχωρίως παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, η οποία

⁹ Βασίλης Ράπανος, «Διαρθρωτικές αδυναμίες και ισοζύγιο πληρωμών: Εξελίξεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών», IOBE.

συναντάται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες που υιοθέτησαν το ευρώ το 2001, και κυρίως στις χώρες της νότιας Ευρώπης. Η ελληνική οικονομία καταλαμβάνει χαμηλές θέσεις σε όλες τις κατατάξεις διεθνούς ανταγωνιστικότητας (πολύ χαμηλότερα από πολλές αναπτυσσόμενες χώρες), γεγονός που οφείλεται σε μια σειρά παραγόντων, όπως η χαμηλή εξειδίκευση, η ύπαρξη εμποδίων στην άσκηση επιχειρηματικότητας και η ανατίμηση της πραγματικής ισοτιμίας, είτε αυτή μετράται ως σχετικό ανά μονάδα κόστος εργασίας, είτε ως σχετικές τιμές ελληνικών και ξένων προϊόντων και υπηρεσιών.

Συνεπώς, το πρόβλημα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών είναι βαθιά διαρθρωτικό πρόβλημα, και όχι μια τυχαία δυσμενής εξέλιξη των τελευταίων ετών, και οι προβλέψεις για τη μελλοντική εξέλιξή του δεν είναι ευοίωνες. Ο μόνος τρόπος αντιμετώπισής του δεν μπορεί παρά να είναι οι μεθοδικές διαρθρωτικές αλλαγές, καθώς και η αύξηση της εθνικής αποταμίευσης, κυρίως μέσω της σταδιακής εξάλειψης του δημοσιονομικού ελλείμματος. Χωρίς μεγαλύτερη εξωστρέφεια και περισσότερες εξωστρεφείς επιχειρήσεις δε φαίνεται πιθανό να μπορέσει η Ελλάδα να βελτιώσει τις επιδόσεις της στις διεθνείς αγορές και να αυξήσει τις εξαγωγές της. Αν αυτό μάλιστα δε γίνει σχετικά σύντομα, τότε ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ κινδυνεύει να επιβραδυνθεί, γεγονός που θα πλήξει πρωτίστως την απασχόληση¹⁰.

¹⁰ Γιάννης Στουρνάρας και Μαρία Αλμπάνη, «Αναζητώντας το νέο αναπτυξιακό πρότυπο για την ελληνική οικονομία», IOBE. (προς έκδοση).

Πίνακας 3.9

ΠΡΟΣΩΡΙΝΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (εκατ. ευρώ)

		Ιανουάριος - Ιούνιος			Ιούνιος		
		2006	2007	2008	2006	2007	2008
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-14.351,5	-16.757,9	-19.135,8	-2.096,0	-2.487,4	-2.958,1
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-17.727,8	-19.031,4	-22.777,3	-3.075,6	-3.233,7	-4.086,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-4.335,3	-4.012,0	-5.957,1	-704,8	-599,1	-928,1
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-13.392,5	-15.019,4	-16.820,2	-2.370,8	-2.634,6	-3.158,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-1.723,4	-2.263,8	-2.547,4	-399,0	-416,8	-414,1
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-11.669,1	-12.755,6	-14.272,8	-1.971,8	-2.217,8	-2.743,9
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	8.036,0	8.239,7	9.517,7	1.460,9	1.598,1	1.771,9
	Καύσιμα	1.603,1	1.322,0	2.058,5	363,4	339,7	443,3
	Πλοία (εισπράξεις)	842,9	980,6	931,7	78,9	231,1	158,0
	Λοιπά αγαθά	5.590,0	5.937,1	6.527,5	1.018,6	1.027,3	1.170,6
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	25.763,8	27.271,0	32.295,0	4.536,5	4.831,8	5.858,1
	Καύσιμα	5.938,4	5.334,0	8.015,6	1.068,2	938,8	1.371,4
	Πλοία (πληρωμές)	2.566,3	3.244,4	3.479,1	477,9	647,9	572,1
	Λοιπά αγαθά	17.259,1	18.692,6	20.800,3	2.990,4	3.245,1	3.914,6
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	5.239,1	5.758,4	6.286,2	1.798,5	1.914,5	2.114,3
I.B.1	Εισπράξεις	11.550,6	12.466,0	14.549,1	2.862,1	3.074,2	3.558,5
	Ταξιδιωτικό	3.325,0	3.349,6	3.627,2	1.464,5	1.441,6	1.562,0
	Μεταφορές	6.993,1	7.690,9	9.406,2	1.175,9	1.372,1	1.743,0
	Λοιπές υπηρεσίες	1.232,5	1.425,5	1.515,7	221,7	260,5	253,5
I.B.2	Πληρωμές	6.311,6	6.707,6	8.263,0	1.063,6	1.159,8	1.444,2
	Ταξιδιωτικό	1.119,2	1.134,0	1.277,1	181,8	191,0	183,0
	Μεταφορές	3.438,9	3.575,8	4.616,7	594,7	616,3	866,1
	Λοιπές υπηρεσίες	1.753,5	1.997,8	2.369,2	287,1	352,5	395,1
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-3.537,5	-4.443,7	-5.028,1	-929,9	-1.441,3	-1.271,3
I.Γ.1	Εισπράξεις	1.607,4	2.300,1	2.798,1	309,9	408,3	527,1
	Αμοιβές,μισθοί	155,6	174,5	183,6	29,3	32,2	34,4
	Τόκοι,μερίσματα,κέρδη	1.451,8	2.125,5	2.614,4	280,6	376,1	492,7
I.Γ.2	Πληρωμές	5.145,0	6.743,7	7.826,2	1.239,8	1.849,6	1.798,4
	Αμοιβές,μισθοί	139,1	160,0	165,3	25,1	27,6	26,6
	Τόκοι,μερίσματα,κέρδη	5.005,9	6.583,7	7.660,8	1.214,7	1.822,0	1.771,9
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	1.674,8	958,8	2.383,4	111,1	273,2	285,1
I.Δ.1	Εισπράξεις	3.480,0	3.099,1	4.368,8	401,8	633,9	518,6
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	2.310,9	2.043,5	3.253,7	182,3	438,0	321,6
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	1.169,1	1.055,7	1.115,1	219,4	195,9	197,0
I.Δ.2	Πληρωμές	1.805,2	2.140,3	1.985,4	290,7	360,7	233,5
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	1.398,7	1.606,9	1.335,0	224,8	224,2	130,8
	Λοιποί τομείς	406,5	533,4	650,4	65,9	136,5	102,6
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1 - II.2)	1.508,3	2.337,2	2.184,0	57,4	61,0	75,9
II.1	Εισπράξεις	1.639,0	2.486,4	2.527,4	77,0	89,8	104,0
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	1.547,1	2.373,0	2.352,6	61,1	66,7	81,9
	Λοιποί τομείς	91,9	113,5	174,8	15,9	23,1	22,1
II.2	Πληρωμές	130,7	149,2	343,4	19,6	28,8	28,2
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	11,8	14,5	179,6	1,2	1,8	1,3
	Λοιποί τομείς	118,9	134,8	163,8	18,3	27,0	26,9
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-12.843,2	-14.420,6	-16.951,8	-2.038,5	-2.426,3	-2.882,2
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A + IV.B + IV.Γ + IV.Δ)	13246,8	14611,3	17050,2	2194,2	2237,5	2392,2
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	1009,8	-2192,0	1549,6	117,0	-120,6	-120,8
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-341,6	-2739,7	-1166,5	-60,9	-160,6	-132,5
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	1351,4	547,6	2716,1	177,9	40,0	11,7
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	2113,9	13210,8	315,9	-3971,2	-761,6	1900,0
	Απατήσεις	-5172,6	-8379,2	-8102,4	555,5	-1858,3	1228,3
	Υποχρεώσεις	7286,5	21590,0	8418,3	-4526,7	1096,7	671,6
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	10386,1	3519,6	15085,6	6169,3	2952,7	633,0
	Απατήσεις	299,2	-8769,6	-8887,4	7085,5	4406,9	653,9
	Υποχρεώσεις	10087,0	12289,2	23973,0	-916,1	-1454,2	-20,9
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	-366,6	-1767,3	-340,3	301,7	-355,4	-59,0
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-263,0	73,0	99,0	-121,0	167,0	-20,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II + IV + V = 0)	-403,7	-190,7	-98,3	-155,6	188,8	490,0
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***				2208,0	2096,0	2393,0

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή ** (+) μείωση (-) αύξηση *** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συναλλάγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ. **Πηγή:** Τράπεζα της Ελλάδος

4. ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η διαπίστωση ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη επιδεινώνεται από τη χρήση ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας αποτελεί πλέον μια επιστημονικά τεκμηριωμένη αλήθεια. Ενισχύεται έτσι η θέση ότι για να αποφευχθεί η μη αναστρέψιμη αλλαγή του κλίματος πρέπει η ανθρωπότητα να επιταχύνει τη θέσπιση μιας σειράς ριζικών μέτρων καταπολέμησης της υπερθέρμανσης, όπως η υιοθέτηση τεχνολογιών παραγωγής ενέργειας με μηδενικές ή τουλάχιστον πολύ χαμηλότερες εκπομπές αερίων θερμοκηπίου. Η προώθηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) αποτελεί έναν από τους κύριους πυλώνες αυτών των μέτρων¹¹.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρωτοπορεί στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, θέτοντας μεταξύ άλλων την ανάπτυξη των ΑΠΕ ως στόχο υψηλής προτεραιότητας. Εκτός από τα περιβαλλοντικά οφέλη, θεωρεί ότι οι ΑΠΕ, μέσω της διαφοροποίησης του ενεργειακού εφοδιασμού που επιτυγχάνεται από την ανάπτυξή τους, συμβάλλουν στην ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας των κρατών μελών, ενισχύοντας συγχρόνως την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Η προώθηση των ΑΠΕ υποστηρίζεται από την Οδηγία 2001/77/ΕΚ, στην οποία έχουν τεθεί ενδεικτικοί στόχοι με χρονικό ορίζοντα το 2010: (α) αύξησης του μεριδίου της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ σε 21%

της ακαθάριστης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας στην ΕΕ-27 και (β) κάλυψης του 12% των συνολικών πρωτογενών ενεργειακών αναγκών από ΑΠΕ.

Η Οδηγία 2001/77 εισήγαγε εθνικούς στόχους, καθιέρωσε το καθεστώς εγγυήσεων προέλευσης, επιλήφθηκε των προβλημάτων εισόδου των ΑΠΕ στην αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας και παρείχε το πλαίσιο για την εφαρμογή εθνικών πολιτικών στήριξης. Τα κράτη μέλη υποκινούμενα σε μεγάλο βαθμό και από τις κοινοτικές κατευθύνσεις, έθεσαν σε εφαρμογή μέτρα στήριξης ώστε να αντισταθμίσουν τις ατέλειες της αγοράς – αρνητικές εξωτερικές επιδράσεις (externalities) των ορυκτών καυσίμων και ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού – που έδιναν ένα ανταγωνιστικό μειονέκτημα στις ΑΠΕ σε σχέση με την ενέργεια που παράγεται από συμβατικές πηγές.

Ωστόσο, παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, αρκετά κράτη μέλη υστερούν ως προς την προώθηση και χρήση ενέργειας από ΑΠΕ. Συνολικά, αναμένεται ότι η ΕΕ θα προσεγγίσει μεν αλλά δεν θα πετύχει τον επιδιωκόμενο στόχο. Ως βασικές αιτίες αυτής της απόκλισης επισημαίνονται, μεταξύ άλλων, τα διοικητικά εμπόδια, η δυσχερής πρόσβαση στα ενεργειακά δίκτυα, οι πολύπλοκες διαδικασίες και γενικότερα η έλλειψη ενός εναρμονισμένου και αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου σε ολόκληρη την ΕΕ.

¹¹ Η ανάλυση που περιλαμβάνεται στην ενότητα αυτή συνοψίζει ορισμένα από τα συμπεράσματα μελέτης του IOBE για τον κλάδο των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας η οποία βρίσκεται στη φάση της ολοκλήρωσης και αναμένεται να δημοσιευθεί στο προσεχές διάστημα.

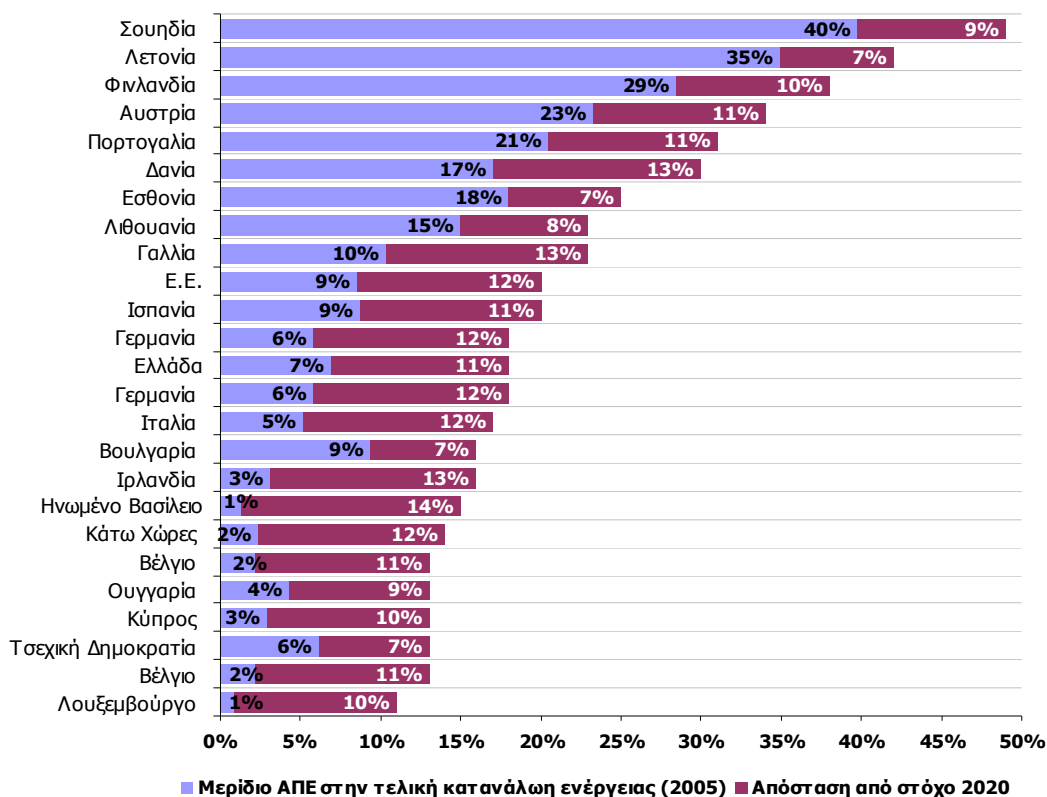
4.1 Η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για τις ΑΠΕ

Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε επαναπροσδιορισμό της πολιτικής της ΕΕ στον τομέα των ΑΠΕ και στην υιοθέτηση περισσότερο φιλόδοξων στόχων. Έτσι, η νέα στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ενέργεια και το Περιβάλλον, εκτός από την κατ' ελάχιστο 20% μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 και τη βελτίωση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης (μη δεσμευτικός στόχος) περιλαμβάνει την αύξη-

ση της συμμετοχής των ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο της ΕΕ-27 σε 20% της τελικής χρήσης (από το 8,5% περίπου που είναι σήμερα), με συμμετοχή των βιοκαυσίμων κατά 10% τουλάχιστον στις μεταφορές. Οι συγκεκριμένες στρατηγικές επιλογές σηματοδοτούν τη βούληση της ΕΕ για τη λήψη δράσεων που θα επιτρέψουν την επίτευξη των στόχων. Υπό αυτή την έννοια καθιστούν περισσότερο ασφαλές το επενδυτικό περιβάλλον, γεγονός που συνεπάγεται την κινητοποίηση περισσότερων κεφαλαίων για την υλοποίηση της ανάπτυξης του τομέα των ΑΠΕ.

Διάγραμμα 4.1

Μερίδιο ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση (2005) και απόσταση από το στόχο για το 2020

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κεντρικό ρόλο σε αυτή τη στρατηγική έχει η νέα πρόταση Οδηγίας της ΕΕ για την προώθηση των ΑΠΕ, η οποία ήδη βρίσκεται προς το τελικό στάδιο έγκρισης. Σε αυτή καθορίζονται οι συνολικοί στόχοι που πρέπει να πετύχει κάθε κράτος μέλος μέχρι το 2020 (Διάγραμμα 4.1). Οι επιμέρους στόχοι για τους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας, των μεταφορών και της χρήσης των ΑΠΕ σε εφαρμογές θέρμανσης / ψύξης θα καθορίζονται σε εθνικά σχέδια δράσης. Επιπλέον, ο ρόλος των εγγυήσεων προέλευσης της ενέργειας που προέρχεται από ΑΠΕ (πράσινα πιστοποιητικά) αναμένεται να είναι περισσότερο σημαντικός, καθώς προβλέπεται δυνατότητα μεταβίβασης των εγγυήσεων προέλευσης μεταξύ των κρατών μελών. Αξίζει να επισημανθεί ότι η βασική διαφορά απόψεων σχετικά με την πρόταση οδηγίας εντοπίζεται στο ρόλο των εγγυήσεων προέλευσης της ανανεώσιμης ενέργειας και ειδικότερα στον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιείται στο μέλλον η στήριξη του τομέα και στην έλλειψη ξεκάθαρων ρητρών για την περίπτωση που κάποιο κράτος μέλος δεν επιτύχει τους στόχους που έχουν τεθεί.

Στο πλαίσιο αυτό για την Ελλάδα προτείνονται τα εξής:

- δεσμευτικός στόχος συμμετοχής των ΑΠΕ στην τελική χρήση ενέργειας 18% για το 2020,
- μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου με δεσμευτικό στόχο 4% για το 2020, έχοντας ως βάση το έτος 2005 σε τομείς που δεν περιλαμβάνονται στο σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών (κτήρια, μεταφορές,

υπηρεσίες, μικρές βιομηχανίες, αγροτικός τομέας, απορρίμματα), ενώ

- κοινός στόχος για κάθε κράτος μέλος είναι η διείσδυση των βιοκαυσίμων στις μεταφορές κατά 10% τουλάχιστον έως το 2020,
- Ο τομέας ηλεκτρικής ενέργειας, οι μεγάλες βιομηχανίες και οι αεροπορικές μεταφορές θα υποχρεούνται να συμμετάσχουν στο σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών CO₂, το οποίο θα λειτουργεί πανευρωπαϊκά και για τους οποίους τίθεται δεσμευτικός στόχος μείωσης των εκπομπών κατά 21% από τα επίπεδα του 2005. Για το σκοπό αυτό, ο τομέας της ηλεκτροπαραγωγής υποχρεώνεται να αγοράζει το σύνολο των δικαιωμάτων εκπομπών μέσω δημοπρασίας.

Την περίοδο μετά το 2012 η λειτουργία του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων, με τα αυστηρότερα συνολικά όρια και την κατάργηση δωρεάν κατανομής στην ηλεκτροπαραγωγή, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στις ταμειακές ροές των επιχειρήσεων ηλεκτροπαραγωγής και κατά συνέπεια στις λιανικές τιμές ενέργειας. Ο βαθμός διείσδυσης των ΑΠΕ επηρεάζει την εξέλιξη αυτή, καθώς η ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ δεν επιβαρύνεται με κόστος αγοράς δικαιωμάτων.

4.2 Εξελίξεις στην ελληνική αγορά

Μέσα στο πλαίσιο που περιγράφηκε, η ανάπτυξη των ΑΠΕ στην Ελλάδα καθοδηγείται από την ανάγκη υλοποίησης των διεθνών δεσμεύσεων, αλλά και τη σταδιακή

αναγνώριση των πλεονεκτημάτων που προσδίδει η διείσδυση των ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο και η εκμετάλλευση του δυναμικού ΑΠΕ που διαθέτει η χώρα. Εκτός από την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο του στόχου της συμμετοχής των ΑΠΕ σε επίπεδο 20,1% στην εθνική ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας – περιλαμβανομένης της παραγωγής των μεγάλων υδροηλεκτρικών σταθμών – μέχρι το 2010, σημαντικά μέτρα στήριξης αποτελούν η κατά προτεραιότητα ένταξη στο ηλεκτρικό σύστημα και οι εγγυημένες (για 20 έτη) τιμές πώλησης στο σύστημα της ενέργειας που παράγεται από ΑΠΕ, η δυνατότητα επιδότησης της επένδυσης σε μονάδες ΑΠΕ μέσω του αναπτυξιακού νόμου και πόρων από τα ΚΠΣ και η απαλλαγή των μονάδων ΑΠΕ από την καταβολή τελών χρήσης του δικτύου μεταφοράς.

Η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των μονάδων ΑΠΕ στο σύνολο της χώρας – διασυνδεδεμένο σύστημα και μη διασυνδεδεμένα νησιά – αυξήθηκε από 352 MW το 2001 σε 1.040 MW¹² το 2007, σημειώνοντας μέσο ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης 24,2%. Η ανάπτυξη των ΑΠΕ στηρίζεται κυρίως στις **αιολικές μονάδες**, οι οποίες με 853 MW το 2007 κατέχουν το 82% της συνολικής εγκατεστημένης ισχύος, παρουσιάζοντας την περίοδο 2001-2007 μεγέθυνση με μέσο ετήσιο ρυθμό 25,9%. Οι **μικρές υδροηλεκτρικές μονάδες** (<10MW), ξεκινώντας από χαμηλή βάση, υπερδιπλασίασαν την ίδια περίοδο την πα-

ραγωγική τους δυναμικότητα, φτάνοντας το 2007 τα 147 MW και με μερίδιο 14% επί της συνολικής εγκατεστημένης ισχύος αποτελούν την επόμενη σε μέγεθος κατηγορία ΑΠΕ στην Ελλάδα. Οι **μονάδες βιομάζας – βιοαερίου** διαθέτουν εγκατεστημένη ισχύ 39 MW, μέγεθος που αντιστοιχεί στο 3,7% της συνολικής ισχύος των μονάδων ΑΠΕ, ενώ τα **φωτοβολταϊκά συστήματα** με ισχύ 1,3 MW¹³ και μερίδιο 0,1%, δεν έχουν αναπτυχθεί σημαντικά.

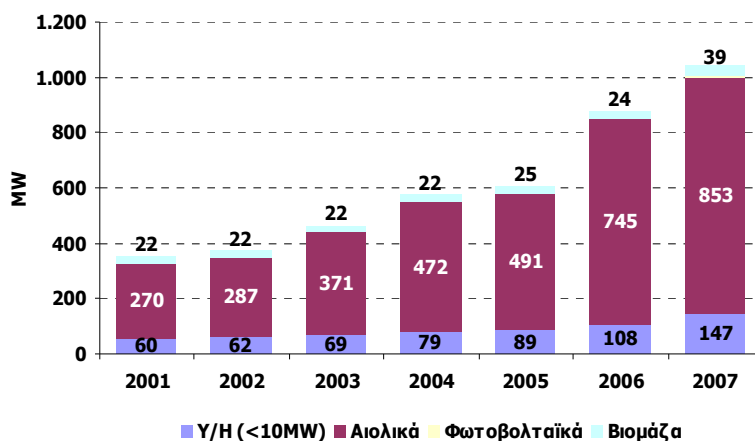
Η συμμετοχή της παραγωγής των μονάδων ΑΠΕ – συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής από μεγάλους υδροηλεκτρικούς σταθμούς αλλά εξαιρούμενης της κατανάλωσης των αντλητικών Υ/Η σταθμών – στο σύνολο της ακαθάριστης κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας προσέγγισε το 2006 το 12,4%. Ωστόσο, εμφανίζει διακυμάνσεις κατ' έτος λόγω της μεταβλητότητας της παραγωγής των μεγάλων υδροηλεκτρικών μονάδων: χωρίς την παραγωγή αυτών, η συμμετοχή των ΑΠΕ μειώνεται σε 3,3%, τα $\frac{3}{4}$ της οποίας οφείλονται στη συνεισφορά των αιολικών μονάδων. Οι ΑΠΕ – με εξαίρεση τους μεγάλους υδροηλεκτρικούς σταθμούς – έχουν μικρή συμμετοχή στην εγχώρια ηλεκτροπαραγωγή και ενώ η διείσδυσή τους παρουσιάζει σταδιακή άνοδο τα τελευταία έτη, δεν φαίνεται αρκετή για την επίτευξη του ενδεικτικού στόχου που έχει τεθεί για τη χώρα μας με χρονικό ορίζοντα το 2010, εφόσον βέβαια αυτή συνεχιστεί με παρόμοιο ρυθμό (Διάγραμμα 4.3).

¹² Περιλαμβάνονται και οι εγκαταστάσεις που βρίσκονται σε δοκιμαστική λειτουργία. Δεν περιλαμβάνονται οι μεγάλοι υδροηλεκτρικοί σταθμοί. Βλέπε 4^η Εθνική Έκθεση για το επίπεδο διείσδυσης των ΑΠΕ, Υπουργείο Ανάπτυξης Οκτώβριος 2007.

¹³ Δεν περιλαμβάνονται 5 MW περίπου που δεν είναι καταγεγραμμένα λόγω απαλλαγής από την αδειοδοτική διαδικασία. Η εκτίμηση στηρίζεται στα στοιχεία πωλήσεων φωτοβολταϊκών συστημάτων.

Διάγραμμα 4.2

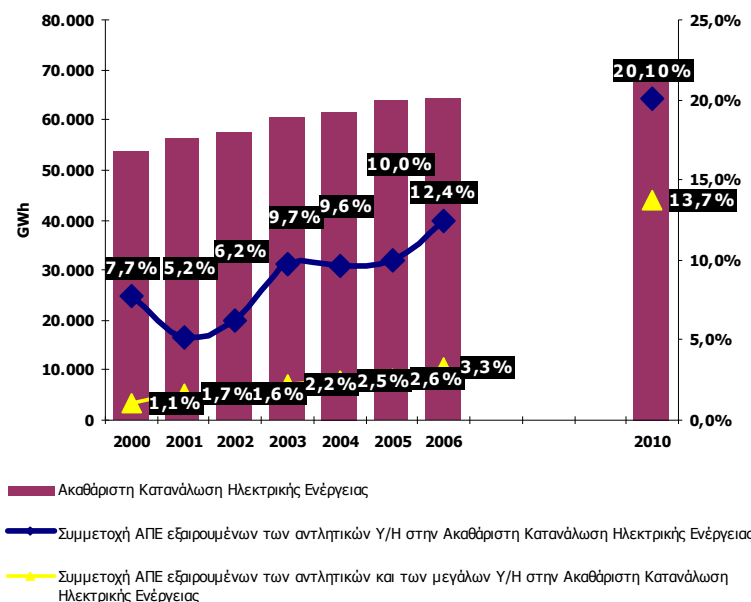
Εγκατεστημένη Ισχύς Μονάδων ΑΠΕ σε MW (2001-2007)

Πηγή: 4^η Εθνική Έκθεση για το επίπεδο διείσδυσης των ΑΠΕ, Υπουργείο Ανάπτυξης Οκτώβριος 2007

Διάγραμμα 4.3

Συμμετοχή των ΑΠΕ στην Ακαθάριστη Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας

Πηγή: 1^η Εθνική Έκθεση για το Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό της Ελλάδας 2008 – 2020, Συμβούλιο Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής, Αύγουστος 2007. **Επεξεργασία στοιχείων:** IOBE

Εκτός από την πολυπλοκότητα της αδειοδοτικής διαδικασίας, για την απλοποίηση της οποίας έγινε μια προσπάθεια με το Ν.3468/2006, βασικούς ανασταλτικούς

παράγοντες για την ανάπτυξη των ΑΠΕ αποτελούν η έλλειψη υποδομών για τη διασύνδεση των έργων με το ηλεκτρικό σύστημα, καθώς και η έλλειψη χωροταξικού

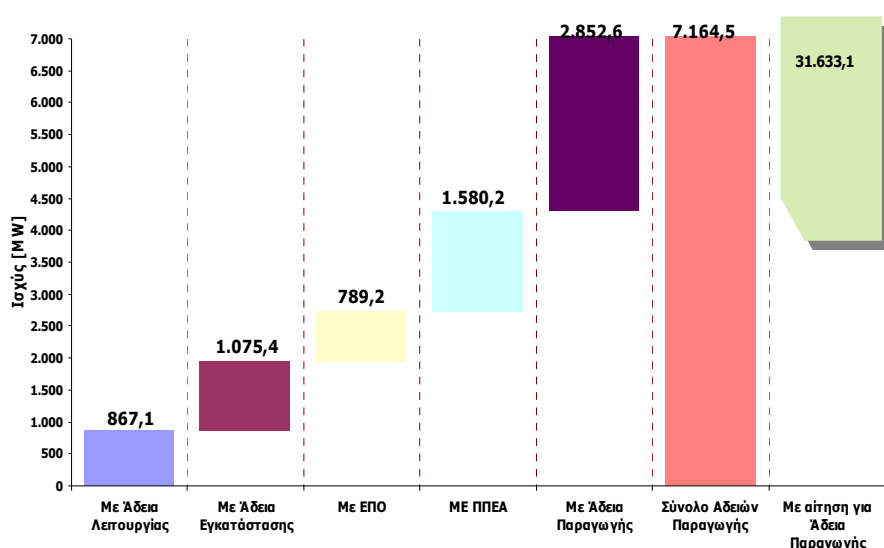
σχεδιασμού. Οι τοπικές αντιδράσεις που καταλήγουν συχνά σε κατάθεση προσφυγών – στις περισσότερες περιπτώσεις κατά της άδειας εγκατάστασης ή της απόφασης για την Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων των έργων – αποτελούν επίσης σημαντικές αιτίες καθυστέρησης στα έργα. Περιβαλλοντικά και χωροταξικά προβλήματα, προκύπτουν αρκετά συχνά, ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις που τα έργα δεν προχωρούν λόγω διενέξεων μεταξύ των μετόχων οι οποίες συχνά καταλήγουν σε δικαστικές διαμάχες (βλ. Έκθεση Πεπραγμένων ΡΑΕ, 2004-2006). Χωρίς να έχουν εξαλειφθεί τα παραπάνω εμπόδια, έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες ενέργειες βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου και έχει ξεκινήσει εκστρατεία ενημέρωσης του κοινού για τις θετικές επιδράσεις των ΑΠΕ ώστε να αμβλυνθούν σε κάποιο βαθμό οι αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών. Η επικείμενη ψήφιση του εθνικού χωροταξικού πλαισίου για τις ΑΠΕ θα συμβάλει στην επιτάχυνση σημαντικού αριθμού έργων και την απεμπλοκή αρκετών επενδύσεων που, λόγω προσφυγών, είναι ανενεργές μέχρι την έκδοση της σχετικής δικαστικής απόφασης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, στο τέλος του 2007 είχαν εκδοθεί και δεν είχαν ανακληθεί¹⁴ 822 άδειες παραγωγής με συνολική ισχύ 7.164,5 MW. Μονάδες ΑΠΕ ισχύος 867,1 MW (ή το 12,1% επί της συνολικής ισχύος των αδειών παραγωγής) διέθεταν άδεια λειτουργίας, είχαν ολοκληρώσει δηλ. όλα τα στάδια της αδειοδοτικής διαδικασίας, ενώ άδεια εγκατάστασης είχαν λάβει έργα ΑΠΕ συνολικής ισχύος 1.075,4 MW (15% επί της συνολικής ισχύος των αδειών παραγωγής). Συνεπώς, το 27,1% της συνολικής ισχύος των έργων ΑΠΕ που κατέχουν άδεια παραγωγής αφορά σε έργα που είτε λειτουργούν, είτε έχουν ολοκληρώσει ένα σημαντικό και χρονοβόρο τμήμα της αδειοδοτικής διαδικασίας και σε μεγάλο ποσοστό αναμένεται να λειτουργήσουν εντός της επόμενης διετίας. Θα πρέπει να επισημανθεί το τεράστιο ενδιαφέρον για τη δραστηριοποίηση στον κλάδο, όπως αυτό στοιχειοθετείται από τον αριθμό και το μέγεθος των αιτήσεων λήψης άδειας παραγωγής. Αρκεί να αναφερθεί ότι μέχρι το τέλος του 2007 είχαν κατατεθεί συνολικά 3.914 αιτήσεις με ισχύ 39.464,8 MW. Από αυτές δεν είχε ολοκληρωθεί η εξέταση αιτήσεων που αντιστοιχούν σε 31.633 MW.

¹⁴ Οι καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση της αδειοδοτικής διαδικασίας, η αποδεδειγμένη αδυναμία υλοποίησης των έργων είτε λόγω αρνητικών γνωμοδοτήσεων από ενδιαμέσους φορείς, είτε λόγω ανεπάρκειας του δυναμικού ΑΠΕ μετά την ολοκλήρωση των σχετικών μετρήσεων ήταν οι συνηθέστεροι λόγοι που οδήγησαν στην ανάκληση, από το ΥΠ.ΑΝ, 88 αδειών παραγωγής με ισχύ 667,3 MW.

Διάγραμμα 4.4

Κατάσταση Αδειών Συνόλου Μονάδων ΑΠΕ [31.12.2007]

Πηγή: ΡΑΕ

Το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη αιολικών μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας κυριαρχεί. Είναι χαρακτηριστικό ότι το συνολικό μέγεθος της ισχύος των αδειών παραγωγής έργων ΑΠΕ αφορά σε ποσοστό 90,5% τις αιολικές μονάδες, 7,2% τις μικρές υδροηλεκτρικές μονάδες και σε πολύ μικρά ποσοστά τις υπόλοιπες τεχνολογίες. Ωστόσο, από τα στοιχεία των αιτήσεων για λήψη άδειας παραγωγής προκύπτει ότι η υφιστάμενη κατανομή της ισχύος πρόκειται να μεταβληθεί, με άνοδο της συμμετοχής των φωτοβολταϊκών συστημάτων, ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του προγράμματος ανάπτυξης της συγκεκριμένης τεχνολογίας στη χώρα μας με ορίζοντα το 2020.

Ο εθνικός ενδεικτικός στόχος για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μέσω ΑΠΕ μέχρι το 2010 (20,1% της ακαθάριστης

κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας) δεν είναι πιθανό να επιτευχθεί έγκαιρα. Μεσοπρόθεσμα και για την επίτευξη του στόχου του 29% μέχρι το 2020 θα απαιτηθεί ισχύς μονάδων ΑΠΕ της τάξης των 11 GW συνολικά.

4.3 Επιπτώσεις ένταξης των ΑΠΕ στο εγχώριο ηλεκτρικό σύστημα

Πέρα από τα σημαντικά οφέλη (ορισμένα εκ των οποίων αναφέρονται και στη συνέχεια), η ένταξη των ΑΠΕ στο ηλεκτρικό σύστημα σε μεγάλη κλίμακα θα επιφέρει μεταβολές που ενδεχομένως αυξάνουν το κόστος παροχής ηλεκτρικής ενέργειας. Δύο είναι οι βασικές συνιστώσες αυτού του κόστους: η πρώτη σχετίζεται με τη στοχαστική διακύμανση της παραγωγής των ΑΠΕ, ιδιαίτερα των αιολικών μονάδων, και τις επιπτώσεις που έχει στο ηλεκτρικό σύ-

στημα (ανάγκες σε εφεδρείες, μείωση της αποδοτικότητας ανάλογα με τη σύνθεση των συμβατικών μονάδων παραγωγής, απαιτούμενη ισχύς για τη διατήρηση της αξιοπιστίας του συστήματος), καθώς και με τις ανάγκες επέκτασης και αναβάθμισης των δικτύων, ενώ η δεύτερη αφορά στο κόστος στήριξης της δημιουργίας και λειτουργίας των μονάδων ΑΠΕ. Ο τομέας της ηλεκτρικής ενέργειας θα απαιτήσει προσαρμογές όπως, ανάπτυξη αγοράς εφεδρειών, επέκταση και ενίσχυση του συστήματος μεταφοράς, διασύνδεση νησιών, ενίσχυση διεθνών διασυνδέσεων, ανάπτυξη συστήματος ελέγχου παραγωγής ΑΠΕ, περικοπές φορτίου μονάδων ΑΠΕ, επαναπροσδιορισμό του συστήματος στήριξης, βελτίωση της αδειοδοτικής διαδικασίας και ενημέρωση της κοινωνίας.

Στην παρούσα φάση, το μερίδιο των ΑΠΕ δεν επηρεάζει ιδιαίτερα τη λειτουργία της αγοράς. Υπάρχει, όμως, το ενδεχόμενο η εισχώρηση των μονάδων ΑΠΕ στη χονδρική αγορά να φτάσει σε επίπεδα όπου η λειτουργία της αγοράς να επηρεάζεται σημαντικά. Το ενδεχόμενο αυτό θα γίνεται όλο και πιο πιθανό καθώς υλοποιούνται οι φιλόδοξοι στόχοι για τις ΑΠΕ. Σε θεωρητικό επίπεδο, οι επιπτώσεις της διείσδυσης των ΑΠΕ στη χονδρική αγορά συνοψίζονται ως εξής:

- Εκτόπιση μονάδων με υψηλό οριακό κόστος από την αγορά.
- Μείωση της οριακής τιμής του συστήματος.

- Μεταβίβαση οφέλους από θερμικές μονάδες στους παραγωγούς ΑΠΕ και στους αγοραστές στη χονδρική αγορά.
- Δημιουργία καθαρού κοινωνικού οφέλους ίσο με το συνολικό μεταβλητό κόστος των θερμικών μονάδων το οποίο αποφεύγεται από την κάλυψη μέρους της ζήτησης με ΑΠΕ.

Εντούτοις, με δεδομένο ότι στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο οι παραγωγοί ΑΠΕ πληρώνονται με βάση εγγυημένες τιμές οι οποίες κατά κανόνα είναι πιο υψηλές από τη μέση οριακή τιμή του συστήματος, δημιουργείται ανάγκη επιδότησης με πόρους εκτός της χονδρικής αγοράς ενέργειας. Το κόστος στήριξης των ΑΠΕ δεν εξαρτάται μόνο από το βαθμό διείσδυσής τους στην ηλεκτροπαραγωγή. Ακόμα και με υψηλά επίπεδα διείσδυσης, εάν η οριακή τιμή συστήματος (ΟΤΣ) και το μέσο μεταβλητό κόστος παραγωγής της ΔΕΗ στα νησιά (ΜΜΚ) είναι υψηλό σε σύγκριση με τις εγγυημένες τιμές για τις ΑΠΕ, το κόστος στήριξης περιορίζεται. Από την ανάλυση του κόστους στήριξης με χρονικό ορίζοντα το 2020 προέκυψε ότι:

- Η επιλογή για το πώς προσαρμόζονται οι εγγυημένες τιμές επηρεάζει την εξέλιξη του κόστους στήριξης σε πολύ σημαντικό βαθμό.
- Υπό ορισμένες συνθήκες (υψηλό κόστος πετρελαίου και απελευθερωμένη αγορά) ο λογαριασμός των ΑΠΕ ενδέχεται να εμφανίζει μόνιμα πλεονάσματα από το 2013 και έπειτα.

- Το μεγαλύτερο μερίδιο του κόστους (ακόμα και άνω του 100% λόγω της αρνητικής συμμετοχής των υπόλοιπων ΑΠΕ στο κόστος στήριξης) αναλογεί στις φωτοβολταϊκές μονάδες λόγω της υψηλής εγγυημένης τιμής τους.

4.4 Προοπτικές

Οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ συνδέονται άμεσα με τις δεσμεύσεις και τους στόχους σε εθνικό επίπεδο. Η προσήλωση στην επίτευξη των στόχων και η αποφασιστικότητα στην εφαρμογή των σχετικών μέτρων της ενεργειακής πολιτικής διασφαλίζουν, κατ' αρχάς, ένα πιο σταθερό επενδυτικό περιβάλλον και διατηρούν τις προσδοκίες των επενδυτών για τη συνέχεια που θα έχει η άμεση και έμμεση στήριξη του κλάδου, κινητοποιώντας έτσι τα αναγκαία κεφάλαια για την ανάπτυξη μονάδων ΑΠΕ. Στο πλαίσιο αυτό σημαντικό ρόλο έχει και η άρση των περιορισμών που σχετίζονται με την αδειοδοτική διαδικασία, καθώς και των τεχνικών περιορισμών που συνδέονται με τη δυνατότητα απορρόφησης της παραγόμενης ενέργειας των μονάδων ΑΠΕ από τα δίκτυα.

Σημαντικοί παράγοντες που επίσης θα προσδιορίσουν τη μεσο-μακροπρόθεσμη ανάπτυξη των ΑΠΕ είναι η εξέλιξη της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, μέγεθος το οποίο χρησιμοποιείται ως μέτρο αξιολόγησης της επίτευξης των στόχων, η εξέλιξη των διεθνών τιμών των καυσίμων που χρησιμοποιούνται στην ηλεκτροπαραγωγή και οι τεχνολογικές εξελίξεις που συνδυαστικά καθορίζουν την ελκυστικότητα κάθε τεχνολογίας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Επιπλέον, ρόλο θα έχει και η εξέλιξη της τιμής των δικαιωμάτων εκπομπής CO₂, η οποία αποτελεί έναν επιπρόσθετο παράγοντα κόστους στην ηλεκτροπαραγωγή και εκτιμάται ότι θα βελτιώσει τη σχετική θέση των ΑΠΕ. Η συνδυασμένη επίδραση των ανωτέρω παραγόντων πιθανόν να επηρεάσει ή να οδηγήσει στον επαναπροσδιορισμό του μεγέθους ή ακόμα και της αναγκαιότητας στήριξης των ΑΠΕ. Η αντιμετώπιση, τέλος, των προκλήσεων που θέτει στη διαχείριση του ηλεκτρικού συστήματος η υψηλή διείσδυση της αιολικής, κυρίως, ισχύος αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό παράγοντα προσδιορισμού της μελλοντικής πορείας των ΑΠΕ στη χώρα μας.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Το παράρτημα που ακολουθεί, χωρίζεται σε δύο μέρη, έτσι ώστε στην παρούσα έκθεση του IOBE να ενσωματωθεί το μοντέλο που ακολουθείται πλέον στο πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας:

Α) Το α' μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνει τις επιδόσεις των χωρών – μελών της Ε.Ε. των 25 στους 14 διαρθρωτικούς δείκτες που συνθέτουν τη συνοπτική λίστα (short list) δεικτών που χρησιμοποιούνται πλέον από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισσαβόνας από κάθε χώρα-μέλος και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών των αντίστοιχων οικονομιών. Η σύνθεση της συνοπτικής λίστας θα παραμείνει σταθερή μέχρι το 2007.

Β) Το β' μέρος περιλαμβάνει μία επιλογή από τους υπόλοιπους δείκτες που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2000 σε μια προσπάθεια να τροφοδοτηθούν οι εθνικές κυβερνήσεις με ένα σύνολο από σαφείς διακριτούς και εύκολα μετρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν το βαθμό διαρθρωτικής προσαρμογής κάθε χώρας-μέλους. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν έτσι (μαζί προφανώς με τους 14 παραπάνω δείκτες), την ευρεία λίστα (long list) των δεικτών που η Eurostat παρακολουθεί και εναρμονίζει σε συστηματική βάση για την Ε.Ε των 27.

Βασικός στόχος του συνόλου των διαρθρωτικών δεικτών είναι να καταγραφεί η πρόοδος, που έχει σημειωθεί σε πέντε κρίσιμους τομείς πολιτικής, οι οποίοι αφορούν στην **απασχόληση**, στην **καινοτομία και έρευνα**, στις **αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας**, στην **κοινωνική συνοχή** και στο **περιβάλλον**. Παράλληλα παρακολουθούνται επιπλέον κάποιοι **βασικοί οικονομικοί δείκτες**, που αποδίδουν το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι διαρθρωτικές αλλαγές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα - μέλος.

Κάθε ένας από τους δείκτες που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποδίδεται γραφικά για το σύνολο των 27 χωρών (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), ενώ σε πινακοποιημένη μορφή δίνεται η επίδοση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ε.Ε. των 25, της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης (τελευταία αναθεώρηση Eurostat, Αύγουστος 2007).

Ονοματολογία

EU27	Ευρωπαϊκή Ένωση (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκαν στη Ευρωπαϊκή Ένωση η Βουλγαρία και η Ρουμανία)
EU25	Ευρωπαϊκή Ένωση
EA13	Ευρωζώνη (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκε στη Ευρωζώνη η Σλοβενία)
BE	Βέλγιο
CZ	Τσεχία
DK	Δανία
DE	Γερμανία
EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα
ES	Ισπανία
FR	Γαλλία
IE	Ιρλανδία
IT	Ιταλία
CY	Κύπρος
LV	Λετονία
LT	Λιθουανία
LU	Λουξεμβούργο
HU	Ουγγαρία
MT	Μάλτα
NL	Ολλανδία
AT	Αυστρία
PL	Πολωνία
PT	Πορτογαλία
SI	Σλοβενία
SK	Σλοβακία
FI	Φινλανδία
SE	Σουηδία
UK	Μ. Βρετανία

ΜΕΡΟΣ Α

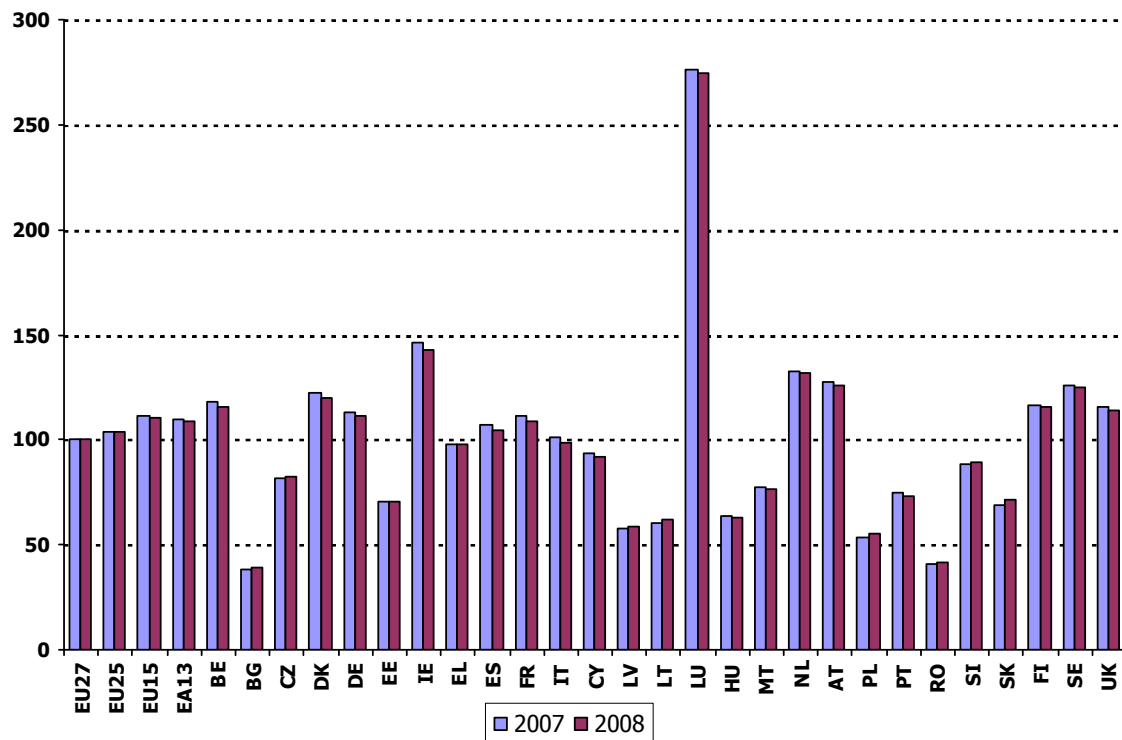
(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΦΘΡΩΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ)

Ι-Α. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Ι-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, Ε.Ε-25=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0 f
EU25	105,0	104,8	104,6	104,4	104,2	104,1	103,9	103,8	103,7 f
EU15	115,2	114,8	114,2	113,7	113,1	112,7	112,1	111,6	110,9 f
EA13	113,9	113,5	112,7	111,8	110,7	110,8	110,3	110,0	109,2 f
EL	84,3	86,7	91,0	92,3	93,9	96,1	97,1	97,8	97,7 f

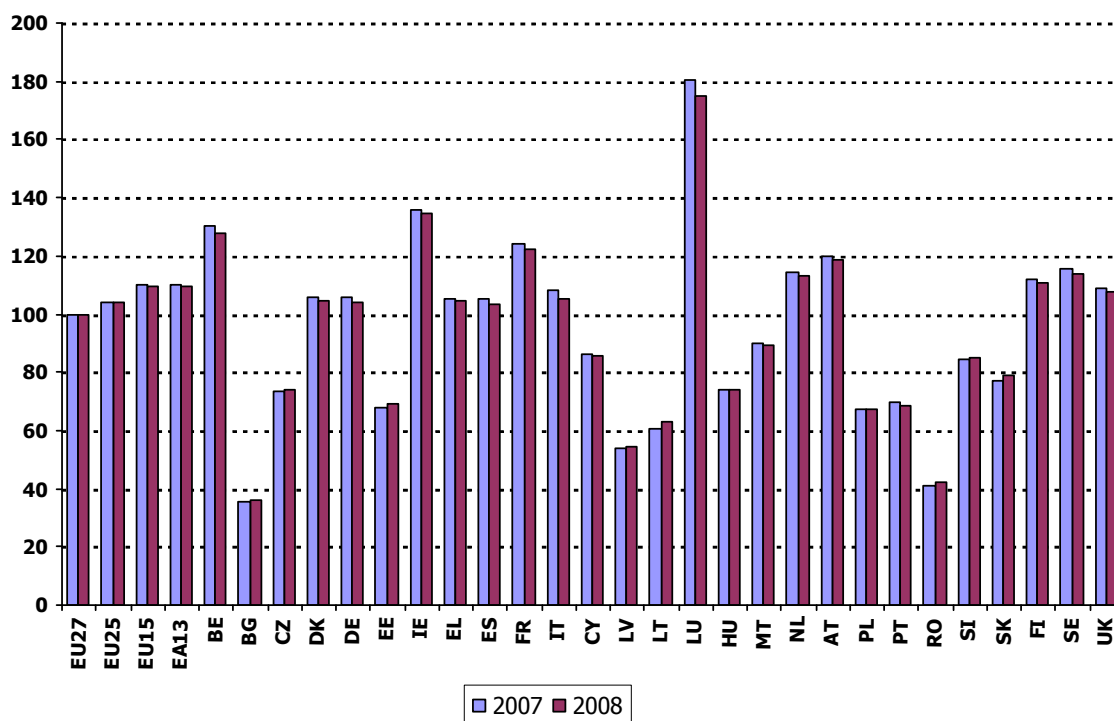
f: πρόβλεψη

Πηγή: Eurostat

Ι-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, (ΕΕ-25=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων)

Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτό-απασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0 f
EU25	104,8	104,6	104,5	104,4	104,2	104,0	103,8	103,8	103,7 f
EU15	113,1	112,5	111,8	111,4	110,9	110,7	110,4	110,2	109,7 f
EA13	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0 f
EL	93,8	97,2	100,5	100,3	101,8	103,5	103,8	105,0	104,6 f

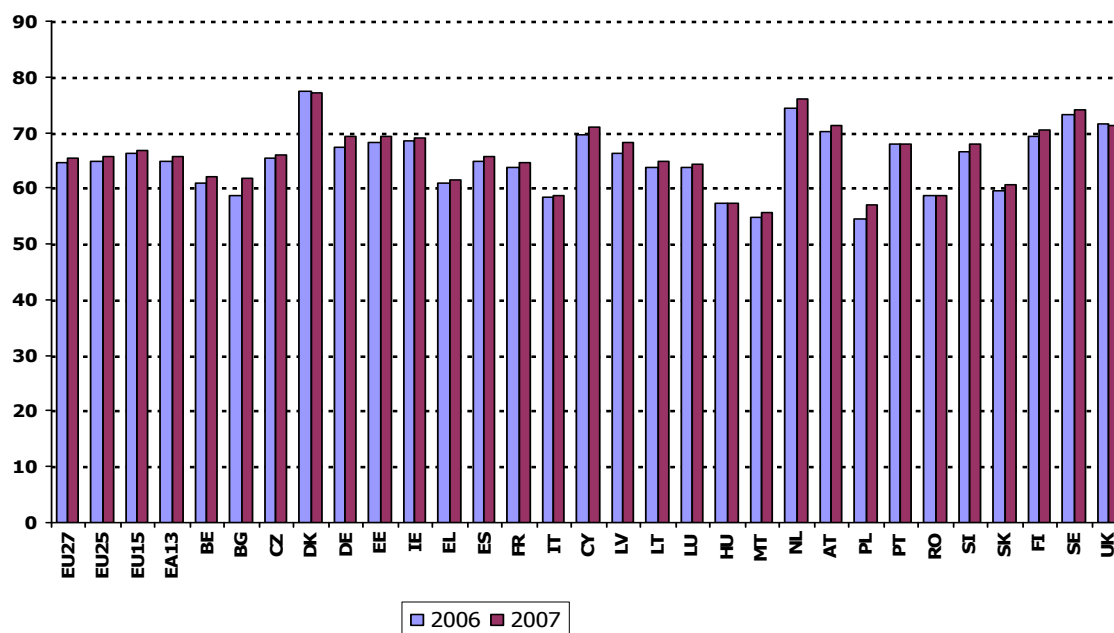
f: πρόβλεψη,
Πηγή: Eurostat

II-A. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Τα εργατικό δυναμικό αποτελείται από άτομα τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας εργάζονταν κάνοντας οποιαδήποτε εργασία επί πληρωμή για τουλάχιστον μια ώρα ή έχουν εργασία αλλά απουσίαζαν από αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Η έρευνα αναφέρεται σε άτομα άνω των 15 ετών. Άτομα τα οποία κατοικούν σε συλλογικές κατοικίες (εστίες, θεραπευτήρια, εκκλησιαστικά ιδρύματα, εργατικές εστίες, ξενώνες κ.τ.λ) καθώς και άτομα που εκπληρώνουν υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα.

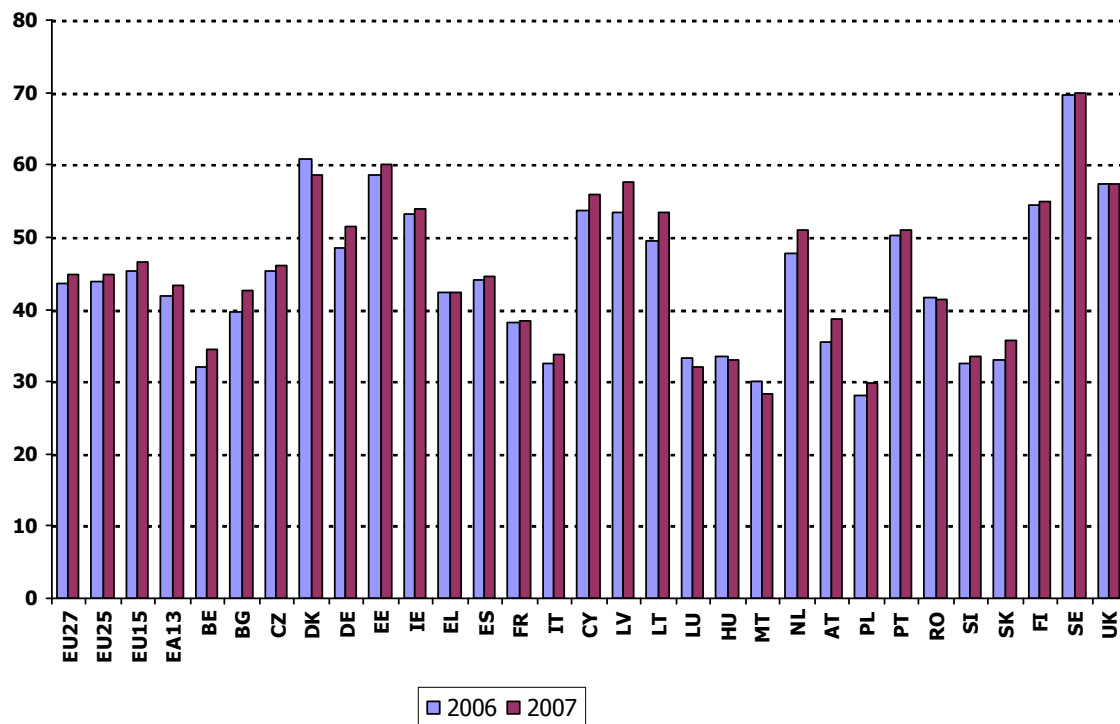

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΥ27	62,2	62,5	62,3	62,6	62,9	63,5	64,5	65,4
ΕΥ25	62,4	62,8	62,8	63	63,3	64	64,8	65,8
ΕΥ15	63,4	64	64,2	64,4	64,8	65,4	66,2	66,9
ΕΑ13	62,2	62,5	62,3	62,6	62,9	63,5	64,5	65,4
ΕΛ	55,9	56,5	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61,0
<i>Άντρες</i>								
ΕΥ27	70,8	70,9	70,3	70,3	70,4	70,8	71,6	72,5
ΕΥ25	71,2	71,3	71,0	70,9	70,9	71,4	72,1	73,0
ΕΥ15	72,8	73,1	72,8	72,7	72,7	73,0	73,6	74,2
ΕΑ13	71,6	72,0	71,7	71,6	71,6	71,9	72,7	73,4
ΕΛ	71,5	71,4	72,2	73,4	73,7	74,2	74,6	74,9
<i>Γυναίκες</i>								
ΕΥ27	53,7	54,3	54,4	54,9	55,5	56,3	57,3	58,3
ΕΥ25	53,6	54,3	54,7	55,2	55,8	56,6	57,6	58,6
ΕΥ15	54,1	55,0	55,6	56,2	56,9	57,8	58,7	59,7
ΕΑ13	51,4	52,4	53,1	53,8	54,7	55,7	56,9	58,0
ΕΛ	41,7	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9

ρ: προσωρινά στοιχεία Πηγή: Eurostat

II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

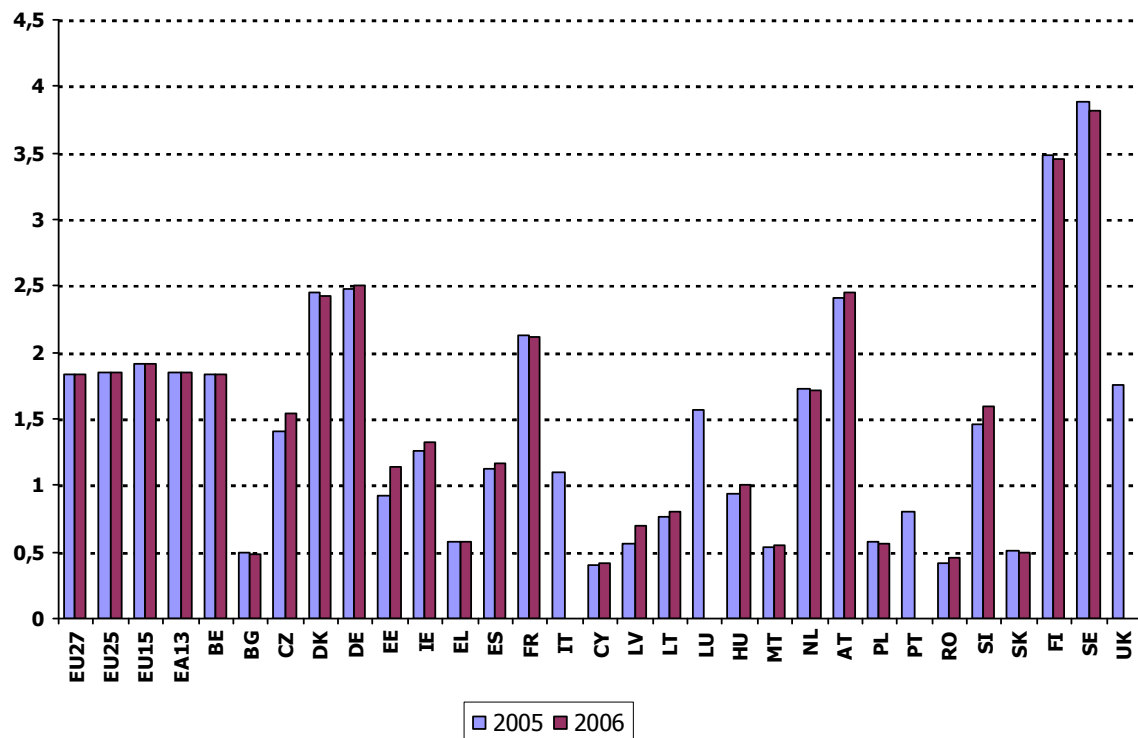

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	36,5	36,9	37,7	38,5	40,0	40,7	42,4	43,5	44,7
EU25	36,2	36,6	37,5	38,7	40,3	41,0	42,6	43,7	44,9
EU15	37,1	37,8	38,8	40,2	41,7	42,5	44,2	45,3	46,6
EA13	33,8	34,3	35,1	36,4	37,8	38,6	40,5	41,8	43,3
EL	39,3	39,0	38,2	39,2	41,3	39,4	41,6	42,3	42,4
Άντρες									
EU27	46,9	47,1	47,7	48,4	49,9	50,4	51,6	52,7	53,9
EU25	46,7	46,9	47,7	48,8	50,3	50,8	51,9	52,8	54,1
EU15	47,5	48,0	48,9	50,1	51,6	52,2	53,3	54,1	55,3
EA13	44,4	44,8	45,5	46,7	48,0	48,6	49,8	50,9	52,3
EL	55,7	55,2	55,3	55,9	58,7	56,4	58,8	59,2	59,1
Γυναίκες									
EU27	26,7	27,4	28,2	29,1	30,7	31,6	33,6	34,9	36,0
EU25	26,3	26,9	27,8	29,2	30,8	31,7	33,8	35,0	36,1
EU15	27,1	28,0	29,1	30,7	32,2	33,2	35,5	36,9	38,1
EA13	23,7	24,3	25,1	26,6	28,0	29,0	31,6	33,1	34,7
EL	24,4	24,3	22,9	24,0	25,5	24,0	25,8	26,6	26,9

Πηγή: Eurostat

III-A. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1α. Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) (% του ΑΕΠ)

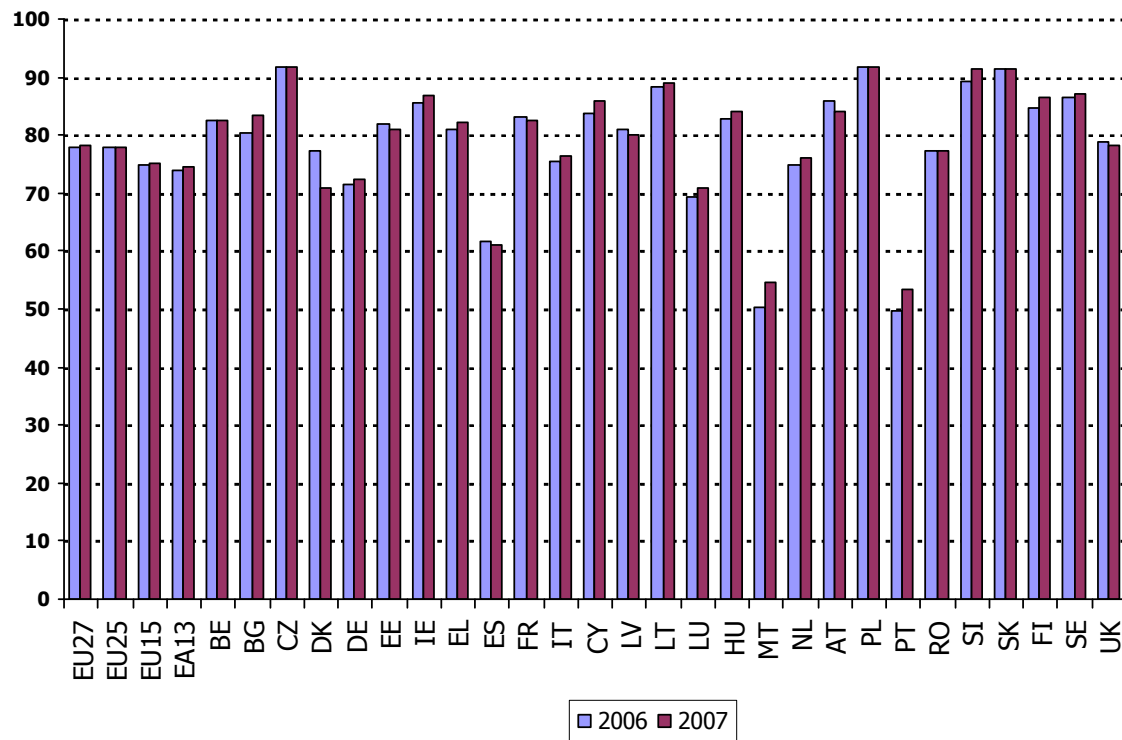
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	:1,79s	:1,84s	1,86s	1,87s	1,88s	1,87s	1,83s	1,84s	1,84s
EU25	:	:	1,87s	1,88s	1,89s	1,88	1,84	1,85	1,85s
EU15	:	:	1,92s	1,93s	1,94s	1,93s	1,89s	1,9s	1,91s
EA13	:	:	1,84s	1,86s	1,87s	1,87	1,85	1,85	1,85s
EL	:	0,60	:	0,58	:	0,57	0,55e	0,58	0,57e

s: εκτίμηση Eurostat, e: εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

III-2α. Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών

(% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	76,6	76,6	76,7	76,9	77,2	77,5	77,9	78,1
EU25	:	76,6	76,5	76,7	77	77,3	77,6	77,9	78
EU15	72,4	73,7	73,6	73,7	74	74,4	74,7	75	75,2
EA13	71,6	73,1	72,7	72,9	73	73,6	73,8	74	74,5
EL	78,6	79,2	80,2	81,1	81,7	83	84,1	81p	82,1
<i>Άντρες</i>									
EU27	:	73,8	74	74	74,4	74,4	74,9	75	75,4
EU25	:	73,7	73,7	74	74,4	74,4	74,8	74,9	75,2
EU15	69,6	70,6	70,5	70,9	71,2	71,2	71,7	71,7	72,2
EA13	68,5	69,6	69,3	69,6	69,7	70	70,4	70,4	71,1
EL	74,3	73,6	75,3	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5p	77,5
<i>Γυναίκες</i>									
EU27	:	79,3	79,2	79,3	79,4	79,9	80,2	80,8	80,8
EU25	:	79,5	79,3	79,4	79,6	80,2	80,4	81	80,9
EU15	75	76,7	76,6	76,6	76,8	77,5	77,7	78,4	78,3
EA13	74,6	76,5	76	76,2	76,3	77,3	77,3	77,7	78
EL	82,8	84,6	84,8	86	86,8	86,8	88,5	86,6p	87

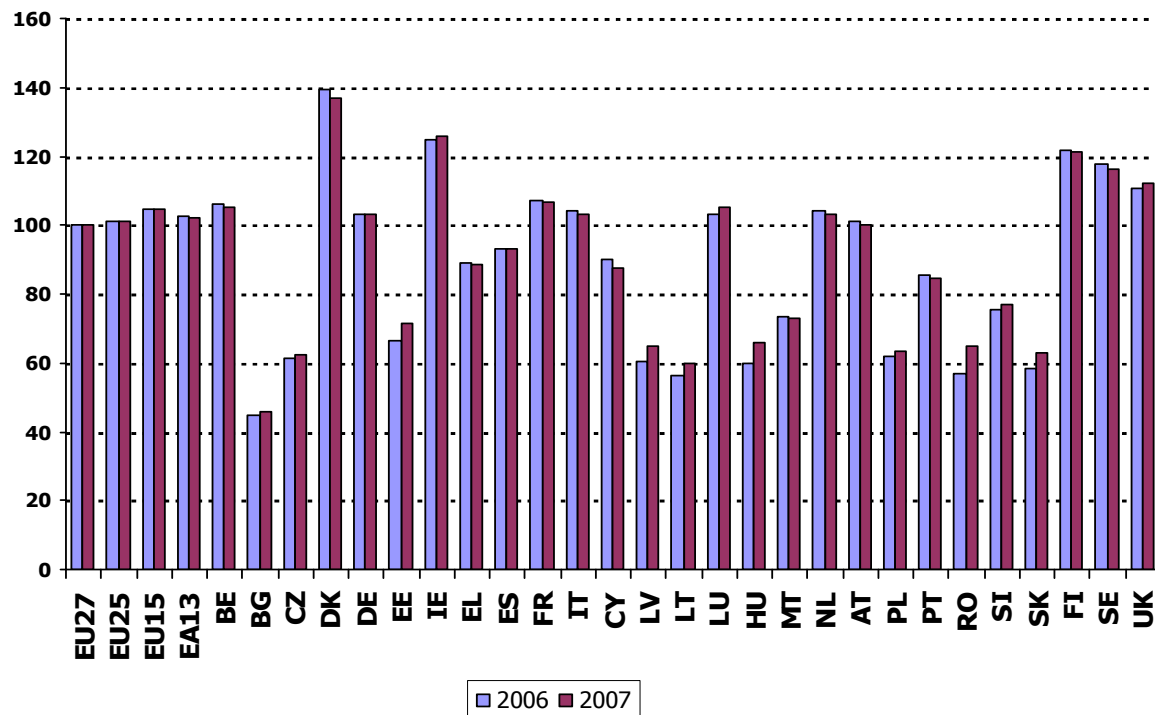
p: προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Eurostat

IV-A. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1α. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-25=100)

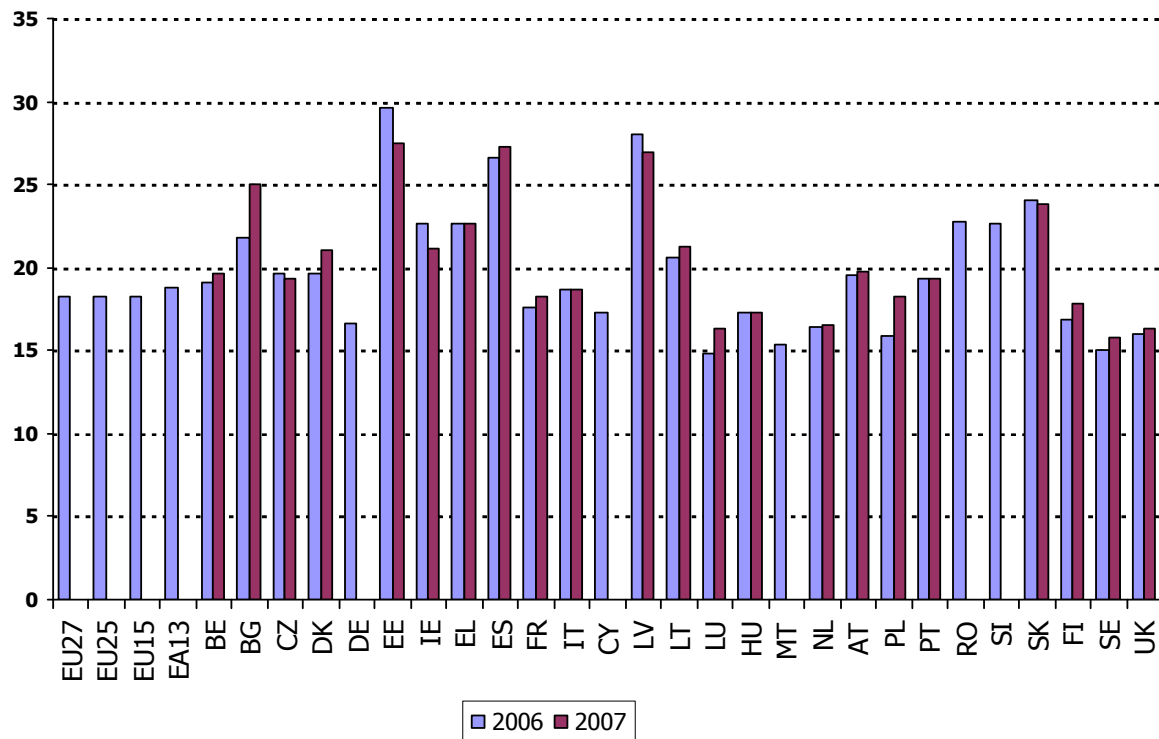

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	101,1	101	101,1	101,1	101,1	101,2	101,1	101,1	101
EU15	105,5	104,9	104,7	104,9	105,2	105,4	104,8	104,9	104,7
EA13	102,2	100,5	101	101,1	103,5	103,6	102,5	102,5	102
EL	88,3	84,8	82,3	80,2	85,9	87,6	88,4	89,1	88,6

Πηγή: Eurostat

IV-2α. Επιχειρηματικές Επενδύσεις

(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

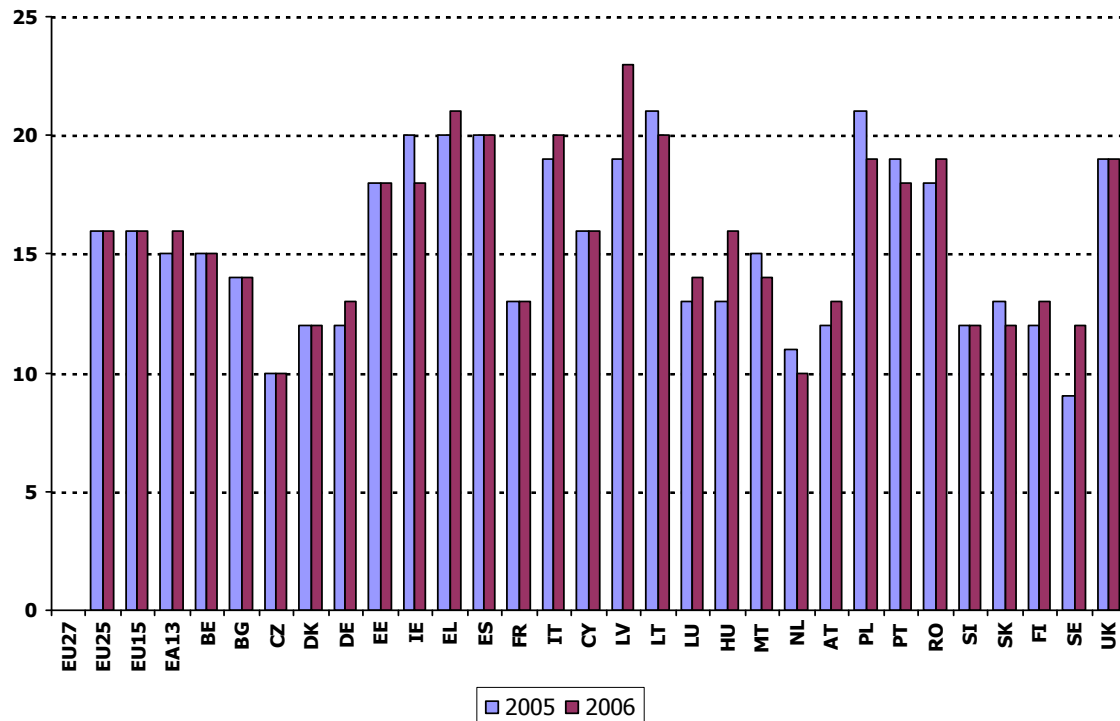
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	18.1	18.4	17.9	17.4	17.1	17.3	17.8	18.3	:
EU25	18.1	18.4	17.9	17.4	17.1	17.3	17.8	18.3	:
EU15	18.0	18.3	17.8	17.3	17.0	17.2	17.8	18.3	:
EA13	18.5	18.9	18.4	17.8	17.6	17.8	18.2	18.9	:
EL	:	18.0	17.9	19.1	20.7	20.7	20.4	22.7	

Πηγή: Eurostat

V-A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1α. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

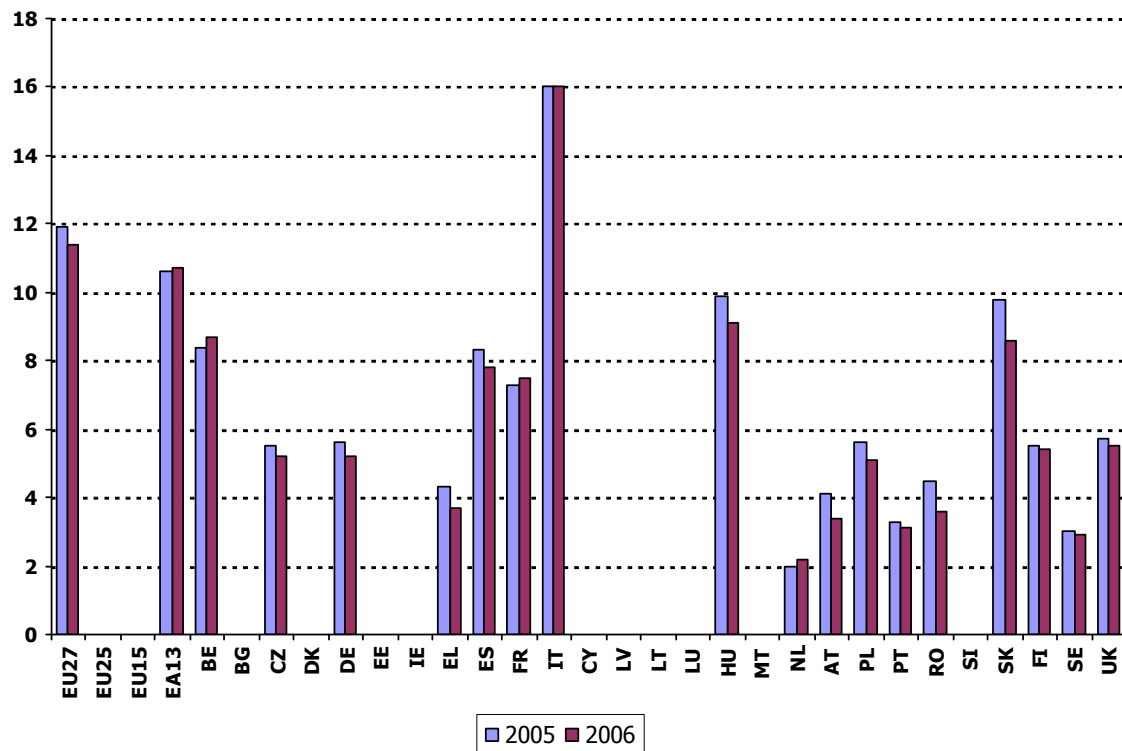
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ΕΥ27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ΕΥ25	15s	16s	16s	16s	:	15s	16s	16s	16s
ΕΥ15	15s	16s	15s	15s	:	15s	17s	16s	16s
ΕΑ13	:	:	:	:	:	:	:	15s	16s
ΕΛ	21	21	20	20	:	21	20	20	21
Άντρες									
ΕΥ27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ΕΥ25	14s	15s	15s	15s	:	14s	15s	15s	15s
ΕΥ15	14s	15s	15s	:	:	14s	15s	15s	15s
ΕΑ13	:	:	:	:	:	:	:	14s	15s
ΕΛ	20	20	19	19	:	20	19	18	20
Γυναίκες									
ΕΥ27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ΕΥ25	16s	17s	17s	17s	:	16s	17s	17s	17s
ΕΥ15	16s	17s	16s	:	:	17s	18s	17s	17s
ΕΑ13	:	:	:	:	:	:	:	16s	16s
ΕΛ	22	21	20	22	:	21	21	21	21

s: εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2α Διασπορά Ποσοστών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια

(Συντελεστής διασποράς ποσοστών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)

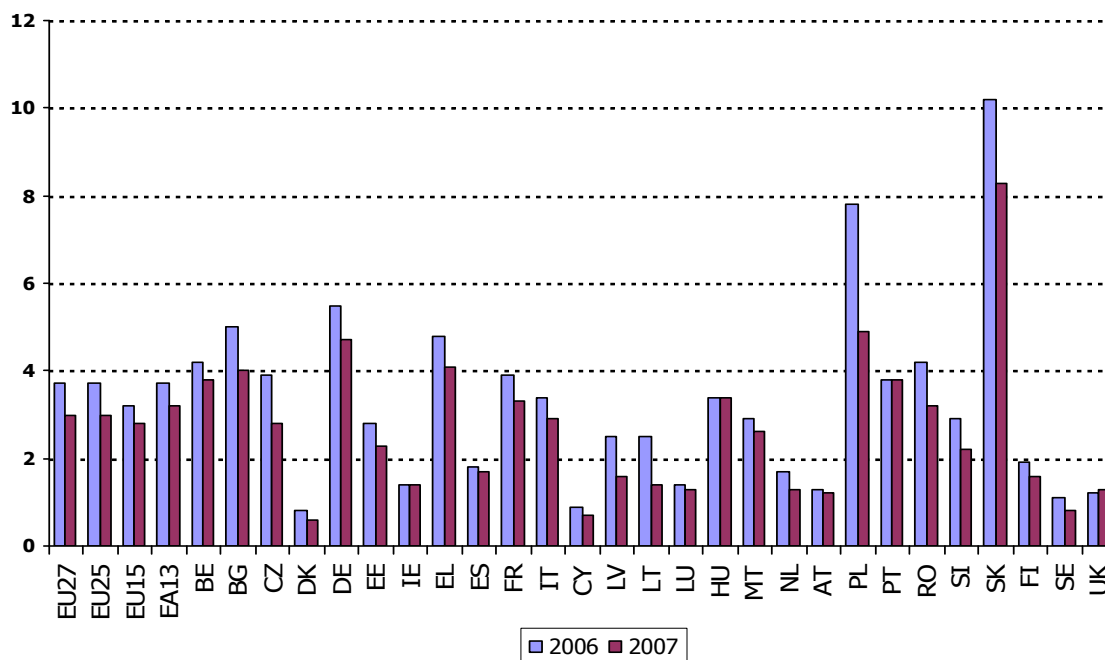
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	12,9	13	13,2	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA13	13,3	13	12,7	12,1	11,5	10,5	10,6	10,6	10,8
EL	5,2	5,1	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7	

Πηγή: Eurostat

V-3α Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας

(% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία. Η διάρκεια ανεργίας ορίζεται ως το χρονικό διάστημα: που ψάχνουν για εργασία (μεγαλύτερο των 12 μηνών)

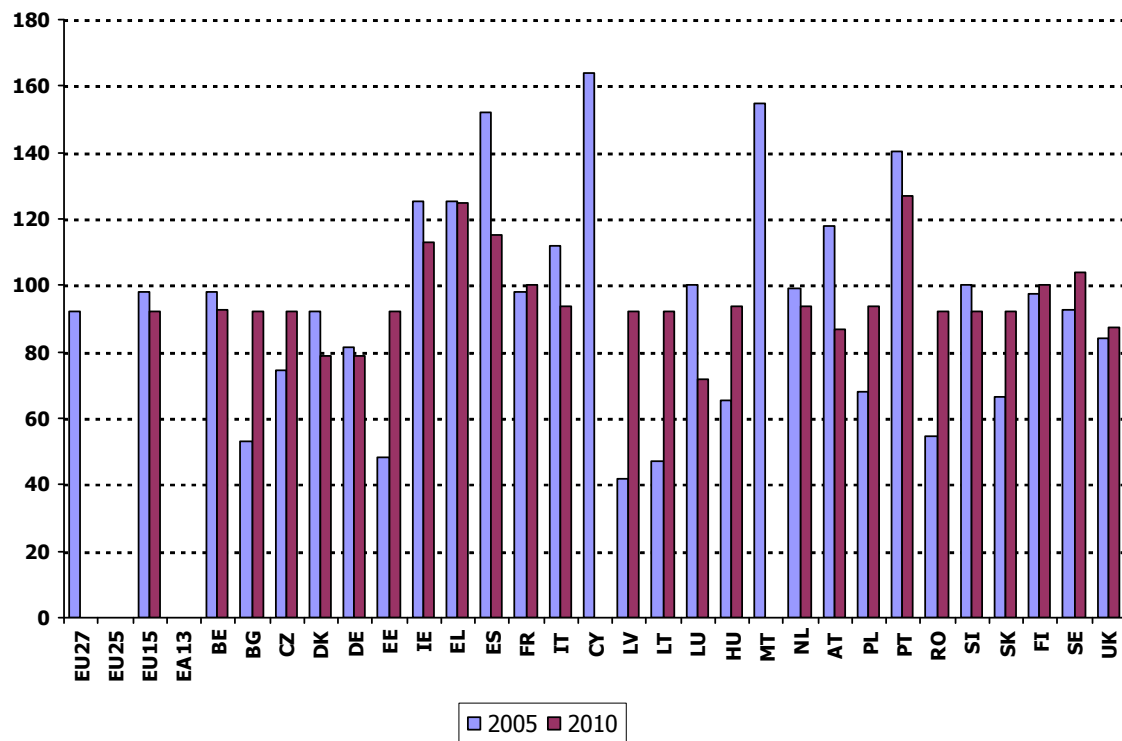
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΥ27	:	4	3,9	4	4,1	4,2	4,1	3,7	3,1
ΕΥ25	4,1	3,9	3,8	3,9	4	4,1	4,1	3,7	3
ΕΥ15	3,9	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	3,4	3,2	2,8
ΕΑ13	4,5	4	3,6	3,6	3,9	4	3,9	3,7	3,2
ΕΛ	6,5	6,2	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1
Άντρες									
ΕΥ27	:	3,5	3,5	3,6	3,8	3,8	3,8	3,5	2,8
ΕΥ25	3,5	3,4	3,3	3,4	3,6	3,7	3,7	3,4	2,8
ΕΥ15	3,3	2,9	2,7	2,7	3	3,1	3,1	3	2,6
ΕΑ13	3,6	3,2	3	3	3,4	3,5	3,5	3,4	2,9
ΕΛ	3,8	3,5	3,2	3,1	3	3	2,6	2,6	
Γυναίκες									
ΕΥ27	:	4,6	4,4	4,5	4,5	4,5	4,4	4	3,3
ΕΥ25	4,9	4,6	4,4	4,4	4,5	4,5	4,5	4	3,3
ΕΥ15	4,6	4,1	3,6	3,5	3,7	3,8	3,7	3,5	3,1
ΕΑ13	5,5	4,9	4,4	4,3	4,5	4,6	4,5	4,2	3,7
ΕΛ	10,7	10,1	9	8,6	8,9	9,4	8,9	8	7

Πηγή: Eurostat

VI-A. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

VI-1α. Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου

(ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)

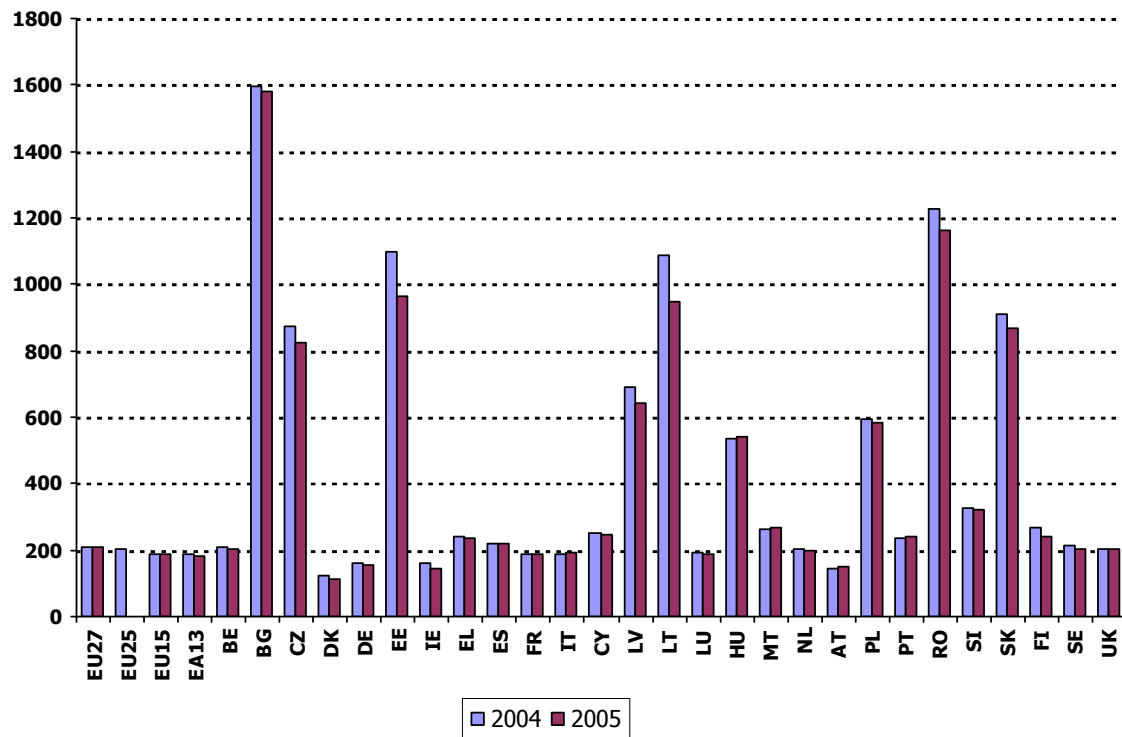

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2010
EU27	90,8	90,9	91,9	91,2	93	93,2	92,5	92,3	:
EU25	93,2	93,3	94,2	93,4	95	95,2	94,7	94,3	:
EU15	96,2	96,5	97,6	97	98,6	98,8	98,1	97,3	92
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	115,9	119,9	121,1	121,0	124,8	125,0	125,1	124,4	125,0

Πηγή: Eurostat

VI-2α. Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας

(ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000 €)

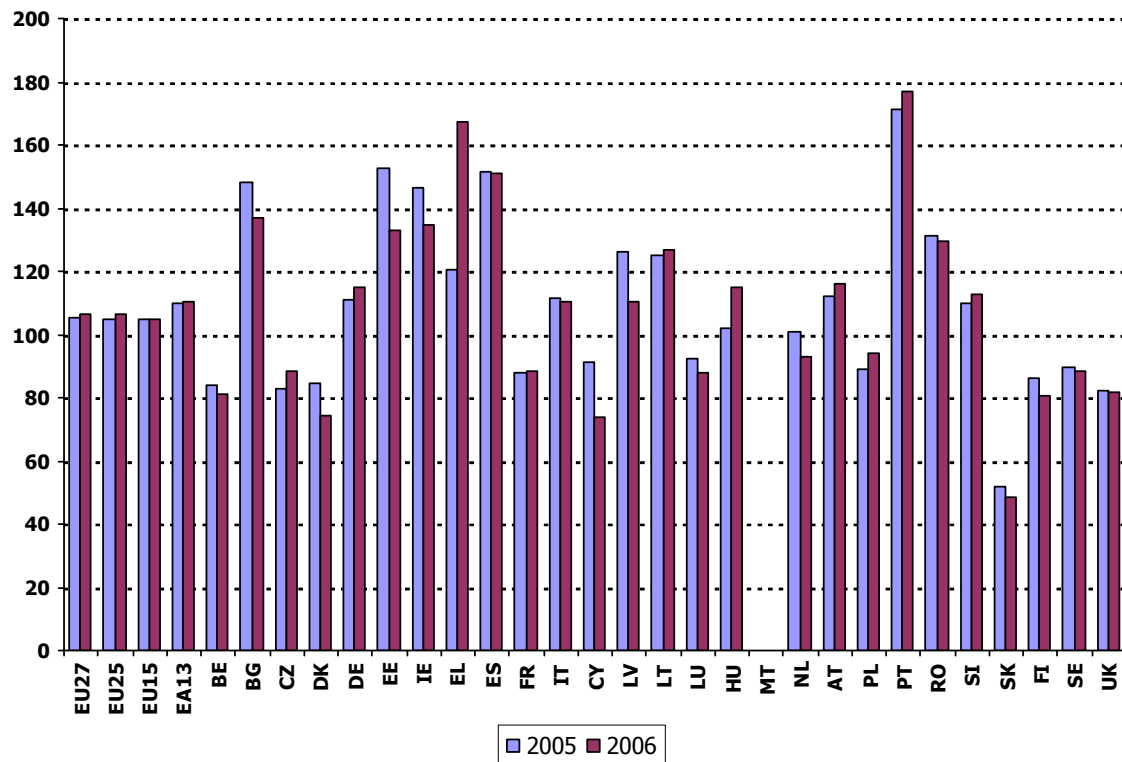

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU27	232	227,75	219,48	213,12	214,01	210,89	213,54	211,07	208,05
EU25	227,58	224,16	214,94	208,76	209,71	206,51	207,56	204,89	:
EU15	202,71	201,03	195,69	190,53	191,35	188,42	189,48	187,65	184,85
EA13	194,97	193,39	188,52	184,15	185,36	183,65	186,73	185,66	183,36
EL	268,31	272,67	262,52	263,63	260,63	257,97	247,77	240,64	236,54

Πηγή: Eurostat

VI-3α. Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων

(ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 1995, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 1995=100)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	:	:	99,1s	98,2s	99,3s	98,7	104	105,4s	106,7s
EU25	101,4s	100,5s	100,1s	98,9s	99,7s	98,9	104	104,6s	106,2s
EU15	102,3s	102s	101,9s	101s	101,4	99,7	104,7	104,6s	105s
EA13	103,4s	103,9s	104,2s	103,9s	104,6	102,8	109,3	109,7s	110,5s
EL	141	141,7	:	:	:	108	:	120,8	167,1

s: εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

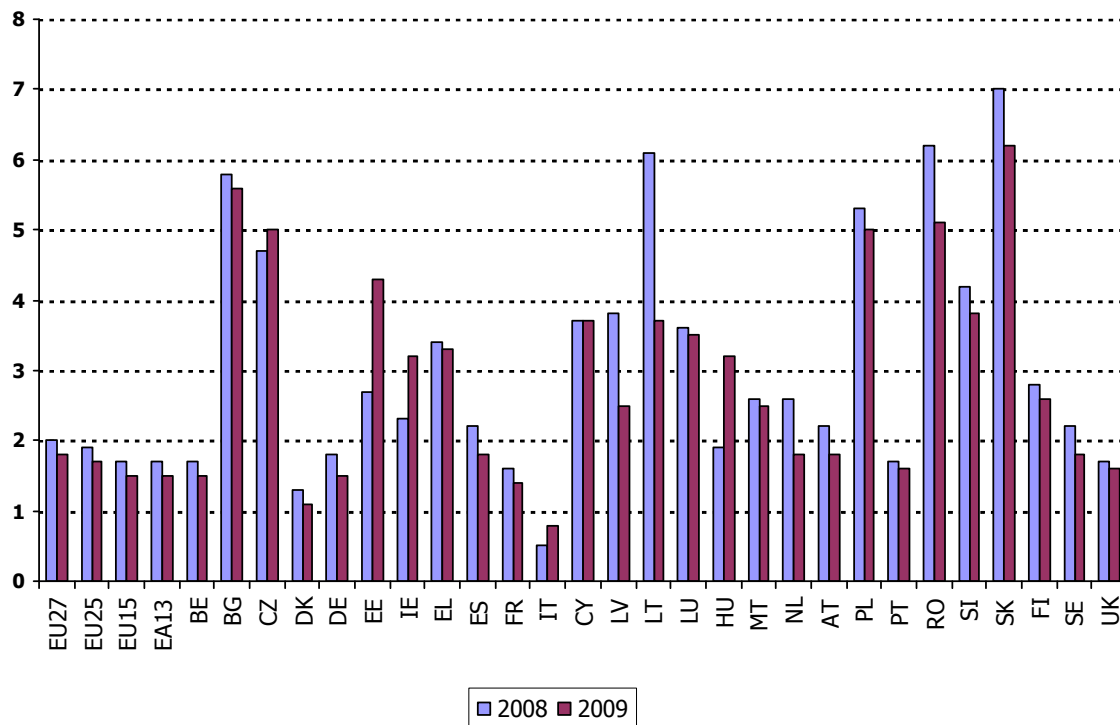
ΜΕΡΟΣ Β
(ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ)

I-B. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1β. Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 1995

(% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές. Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται.

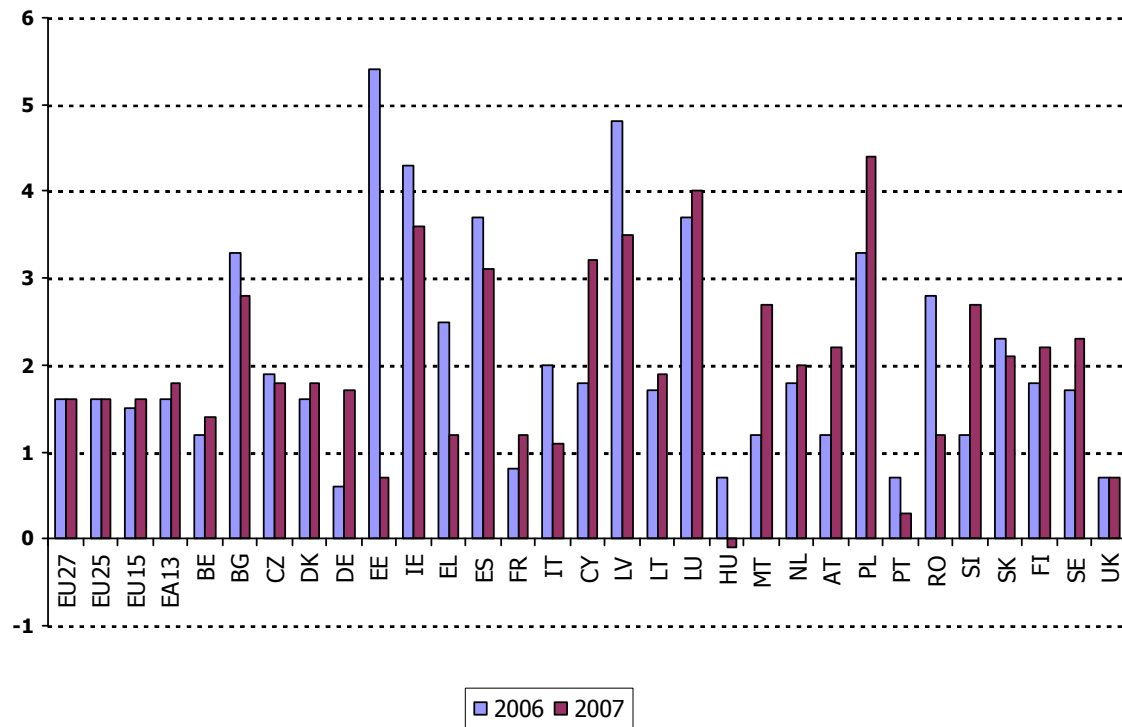

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	2	1,2	1,3	2,5	1,9	3,1	2,9	2,0f	1,8f
EU25	2	1,2	1,3	2,5	1,9	3,1	2,9	1,9f	1,7f
EU15	1,9	1,2	1,2	2,4	1,8	2,9	2,7	1,7f	1,5f
EA13	1,9	0,9	0,8	2,1	1,7	2,8	2,6	1,7f	1,5f
EL	4,2	3,4	5,6	4,9	2,9	4,5	4	3,4f	3,3f

f: πρόβλεψη
Πηγή: Eurostat

Ι-2β. Μεταβολή της Απασχόλησης

(ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	1,1	1,7	1	0,4	0,4	0,6	1	1,6	1,8
EU25	1,1	1,7	1,1	0,4	0,4	0,7	1	1,6	1,8
EU15	1,8	2,2	1,4	0,7	0,5	0,7	0,9	1,5	1,6
EA13	1,9	2,4	1,5	0,7	0,5	0,7	0,9	1,6	1,8
EL	0,3e	0,5	0,2	2	1,9	0,9	1,5	2,5	1,2
Άντρες									
EU27	0,5	1,1	0,6	0	0,1	0,2	0,7	1,4	1,6
EU25	0,6	1,1	0,7	-0,1	0	0,3	0,7	1,4	1,5
EU15	1,3	1,5	1	0,1	0,1	0,2	0,4	1,2	1,3
EA13	1,3	2	1	0	-0,1	0,1	0,3	1,3	1,3
EL	-0,4e	0,1	0,3	1,4	1,4	0,2	1,2	1,7	1,2
Γυναίκες									
EU27	1,9	2,4	1,5	0,9	0,8	1,2	1,3	1,9	2,2
EU25	1,9	2,5	1,6	1,1	0,9	1,3	1,5	1,9	2,2
EU15	2,6	3,1	2	1,5	1	1,5	1,6	1,8	2
EA13	2,9	3,1	2,2	1,7	1,2	1,6	1,8	2	2,4
EL	1,5e	1,2	0,1	3	2,7	1,9	2	3,7	1,4

f: πρόβλεψη, e: εκτίμηση

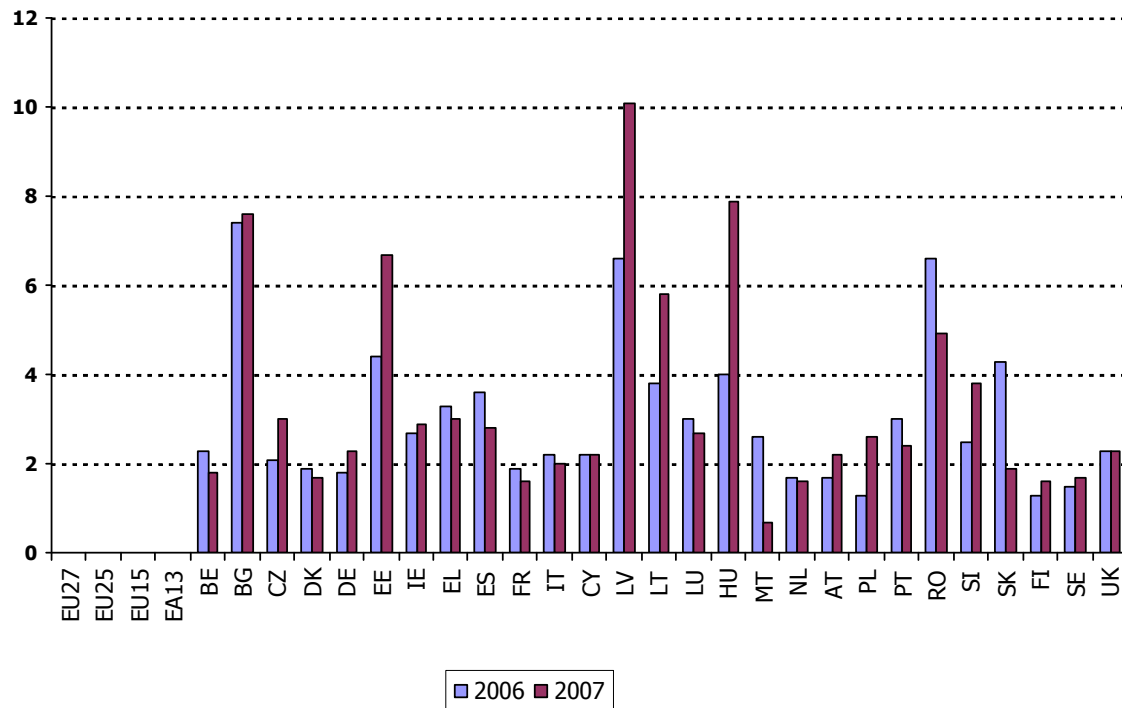
Πηγή: Eurostat

I-3β. Πληθωρισμός

(ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν.Δ.Τ.Κ)

Οι εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή καταρτίσθηκαν με στόχο την διεθνή σύγκριση των μεταβολών στις τιμές των καταναλωτών (πληθωρισμού).

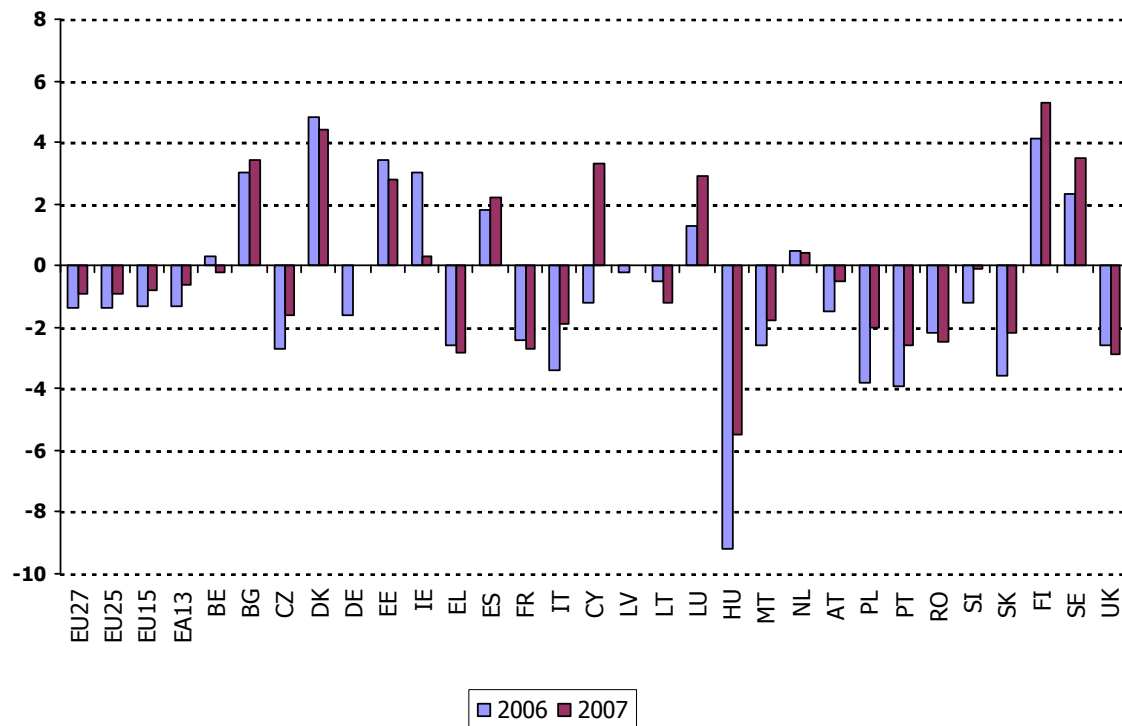
Οι Εν.Δ.Τ.Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	3e	3,5	3,2	2,5	2,1	2,3	2,3	:	:
EU25	1,6e	2,4	2,5	2,1	1,9	2,1	2,2	:	:
EU15	1,2	1,9	2,2	2,1	2	2	2,1	:	:
EA13	1,1	2,1	2,4	2,3	2,1	2,1	2,2	:	:
EL	2,1	2,9	3,7	3,9	3,4	3	3,5	3,3	3

e: εκτίμηση
Πηγή: Eurostat

Ι-4β. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

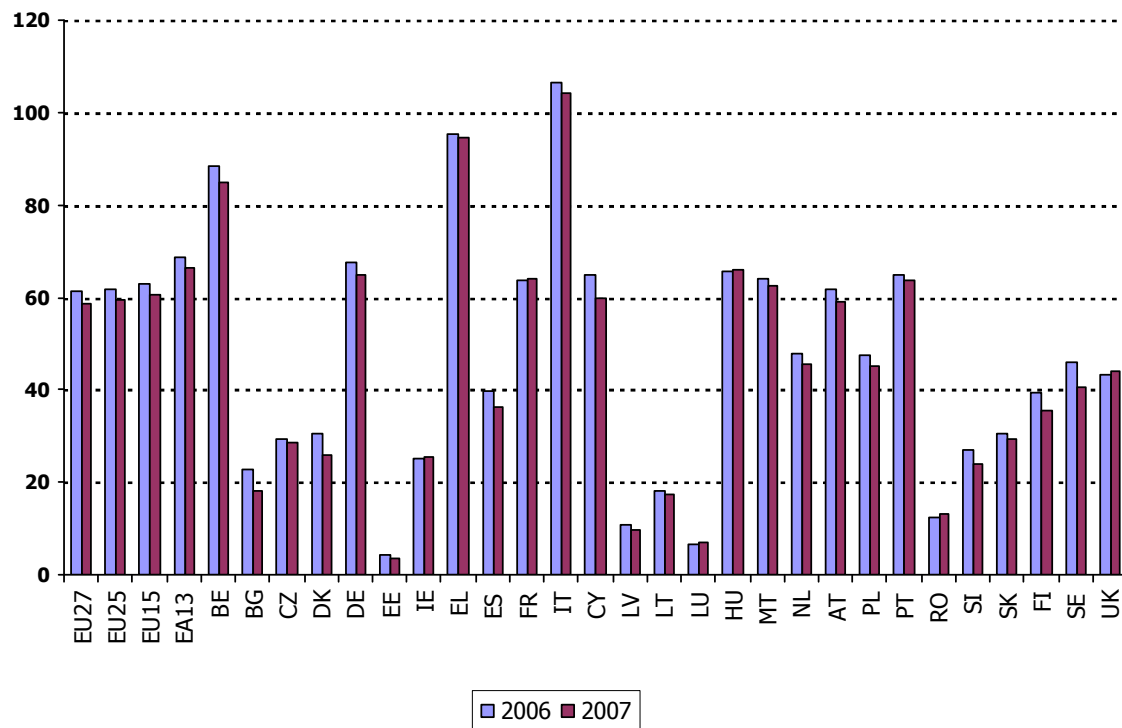

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	-1	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,8	-2,5	-1,4	-0,9
EU25	-0,9	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,9
EU15	-0,8	0,8	-1,2	-2,3	-3	-2,8	-2,4	-1,3	-0,8
EA13	-1,4	0	-1,8	-2,5	-3	-2,9	-2,5	-1,3	-0,6
EL	:	:	:	-4,7	-5,6	-7,4	-5,1	-2,6	-2,8

Πηγή: Eurostat

Ι-5β. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	65,9	61,9	61	60,3	61,8	62,1	62,6	61,3	58,7
EU25	66,1	62,1	61,2	60,5	62	62,4	63	61,8	59,3
EU15	67,2	63,2	62,2	61,6	63	63,2	64,1	62,8	60,4
EA13	71,9	69,3	68,2	68	69,2	69,6	70,2	68,5	66,4
EL	105,2	103,2	103,6	100,6	97,9	98,6	98	95,3	94,5

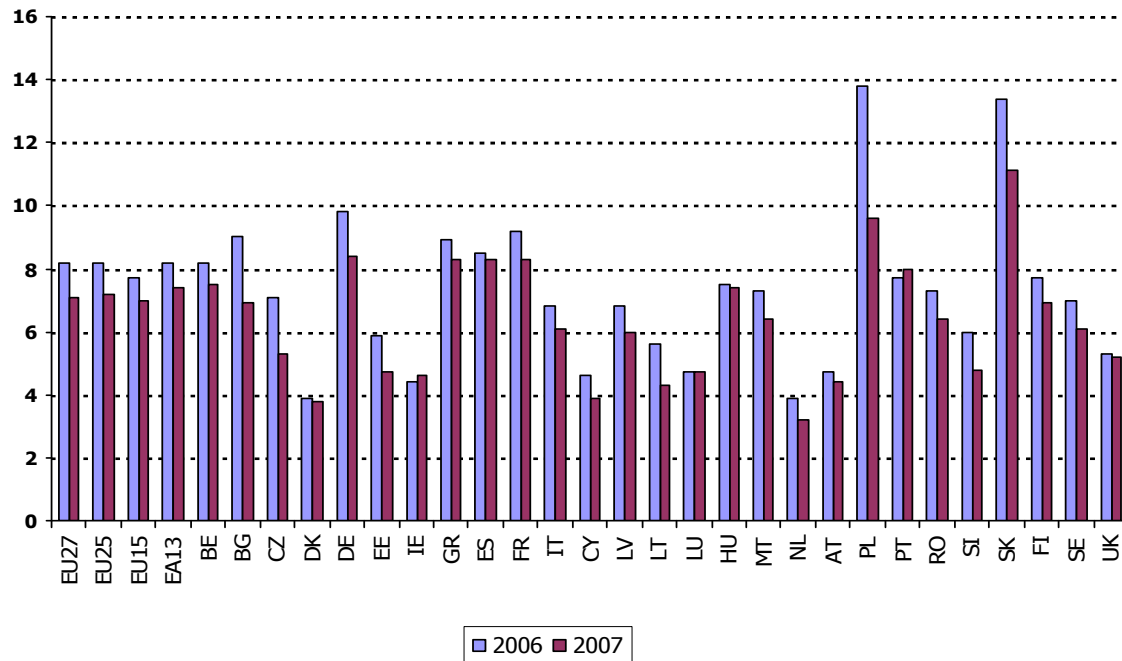
Πηγή: Eurostat

II-B. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1β. Ποσοστό Ανεργίας

(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία.

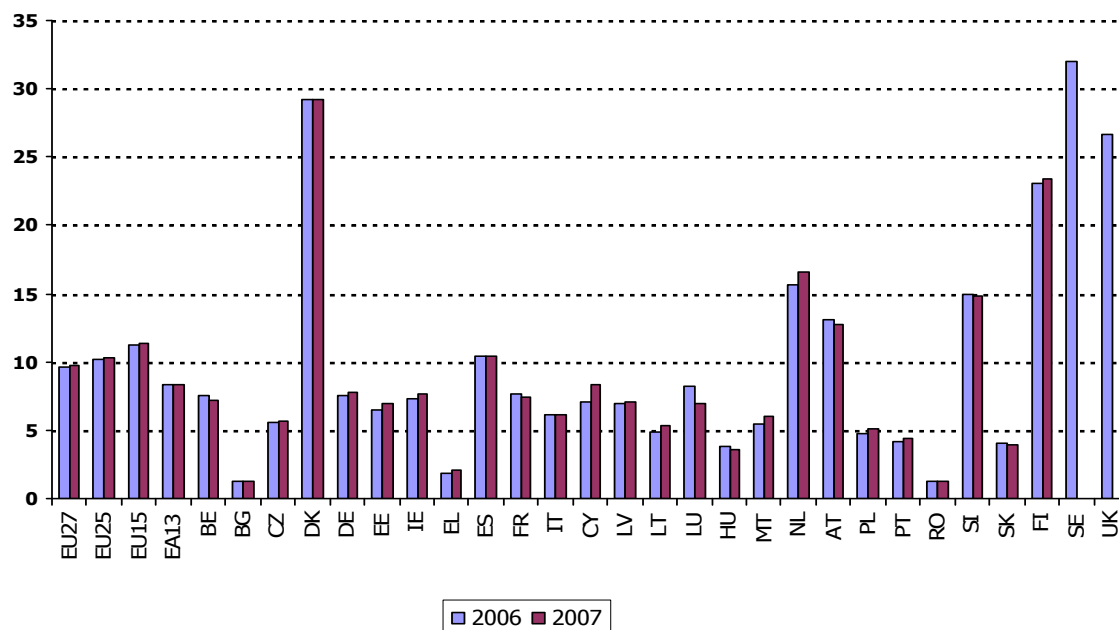
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΥ27	:	8,6	8,5	8,9	8,9	9	8,9	8,2	7,1
ΕΥ25	9,1	8,6	8,4	8,7	9	9	8,9	8,2	7,2
ΕΥ15	8,5	7,7	7,2	7,6	7,9	8	8,1	7,7	7
ΕΑ13	9,2	8,3	7,8	8,2	8,6	8,8	8,9	8,2	7,4
ΕΛ	12	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3
Άντρες									
ΕΥ27	:	7,8	7,7	8,2	8,4	8,4	8,3	7,6	6,6
ΕΥ25	8	7,6	7,6	8	8,3	8,3	8,3	7,5	6,6
ΕΥ15	7,5	6,7	6,4	6,9	7,3	7,4	7,5	7,1	6,4
ΕΑ13	7,8	6,9	6,7	7,2	7,7	7,9	8	7,4	6,6
ΕΛ	7,9	7,4	7,1	6,8	6,2	6,6	6,1	5,6	5,2
Γυναίκες									
ΕΥ27	:	9,8	9,4	9,6	9,7	9,8	9,6	8,9	7,8
ΕΥ25	10,4	9,8	9,4	9,6	9,8	9,9	9,7	9	7,9
ΕΥ15	9,9	8,9	8,3	8,5	8,7	8,9	8,9	8,5	7,8
ΕΑ13	11,1	10	9,3	9,5	9,8	10	9,9	9,3	8,4
ΕΛ	18,1	17,1	16,1	15,6	15	16,2	15,3	13,6	12,8

Πηγή: Eurostat

II-2β. Δια Βίου Εκπαίδευση

(% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

Η αναφερόμενη περίοδος είναι οι τελευταίες τέσσερις εβδομάδες διεξαγωγής της έρευνας (εξαιρούνται η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία για τις οποίες τα στοιχεία αναφέρονται σε εκπαίδευση ή μόρφωση που λαμβάνεται την στιγμή που γίνεται η έρευνα). Στη μόρφωση περιλαμβάνεται η βασική, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση καθώς επίσης η εκπαίδευση μέσα από την εργασία, σεμινάρια, εξ' αποστάσεως, άνευ διδασκάλου εκπαίδευση κ.τ.λ. Επίσης περιλαμβάνονται ειδικά τμήματα π.χ ξένων γλωσσών, καλών τεχνών όπως επίσης και για διοίκηση επιχειρήσεων, επεξεργασία στοιχείων κ.α. Μέχρι το 1998 ως εκπαίδευση θεωρούνταν η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με την τρέχουσα ή μελλοντική εργασία του ερωτηθέντα.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΥ27	:	7,1e	7,1e	7,2	8,5b	9,3	9,7	9,6	9,7p
ΕΥ25	:	7,5e	7,5e	7,6	9b	9,9	10,3	10,2	10,3p
ΕΥ15	8,2e	8e	8e	8,1	9,8b	10,7	11,3	11,2	11,3p
ΕΑ13	5,5e	5,2e	5,2e	5,3	6,5b	7,4	8,2	8,3	8,4
ΕΛ	1,3	1	1,2	1,1	2,6b	1,8	1,9	1,9	2,1
Άντρες									
ΕΥ27	:	6,7e	6,6e	6,6	7,9b	8,6	9	8,7	8,8p
ΕΥ25	:	7,1e	6,9e	6,9	8,3b	9,1	9,4	9,2	9,3p
ΕΥ15	7,8e	7,6e	7,5e	7,5	9,1b	10	10,4	10,2	10,2p
ΕΑ13	5,7e	5,3e	5,2e	5,2	6,4b	7,2	8	7,9	8
ΕΛ	1,2	1	1,2	1,1	2,6b	1,8	1,9	2	2,2
Γυναίκες									
ΕΥ27	:	7,5e	7,6e	7,7	9,1b	10	10,5	10,5	10,6p
ΕΥ25	:	8e	8e	8,2	9,7b	10,6	11,1	11,1	11,2p
ΕΥ15	8,5e	8,5e	8,5e	8,8	10,5b	11,5	12,1	12,2	12,4p
ΕΑ13	5,3e	5,2e	5,2e	5,4	6,6b	7,5	8,4	8,6	8,8
ΕΛ	1,3	1	1,1	1,1	2,7b	1,8	1,8	1,8	2,1

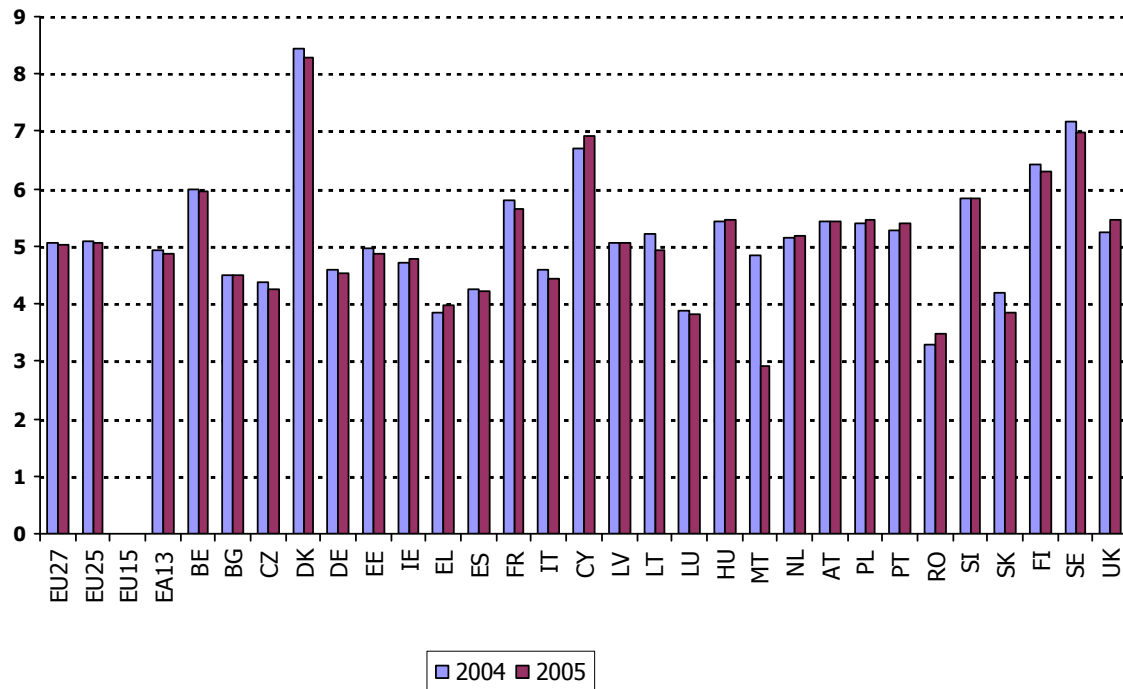
e: εκτίμηση, p: πρόβλεψη

Πηγή: Eurostat

III-B. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1β. Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση

(% του ΑΕΠ)

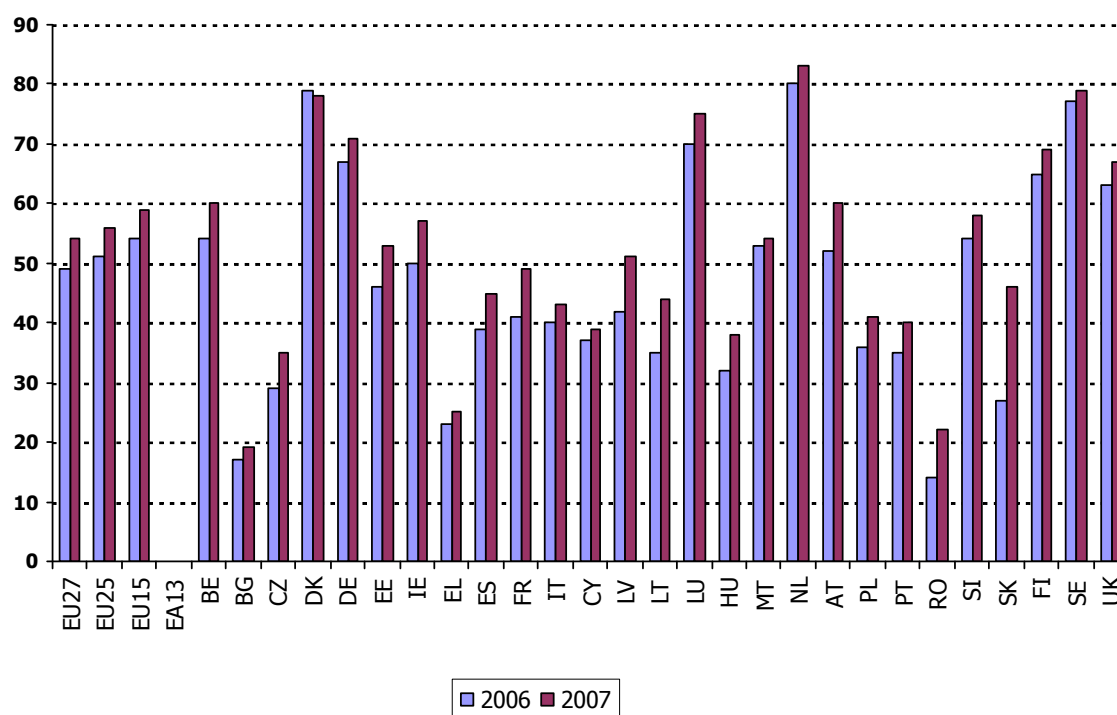
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU27	:	:	:	:	4,94s	5,06s	5,14s	5,07s	5,03s
EU25	4,79s	:	4,77s	4,71s	4,97s	5,08s	5,17s	5,1s	5,06s
EU15	4,86s	:	4,8s	4,73s	5,01s	5,13s	5,2	:	:
EA13	:	:	:	:	4,89s	4,91s	5s	4,93s	4,86s
EL	3,46	3,48	3,63	3,71i	3,47	3,55	3,58	3,84	3,98

s: εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

III-2β. Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά)

(% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)

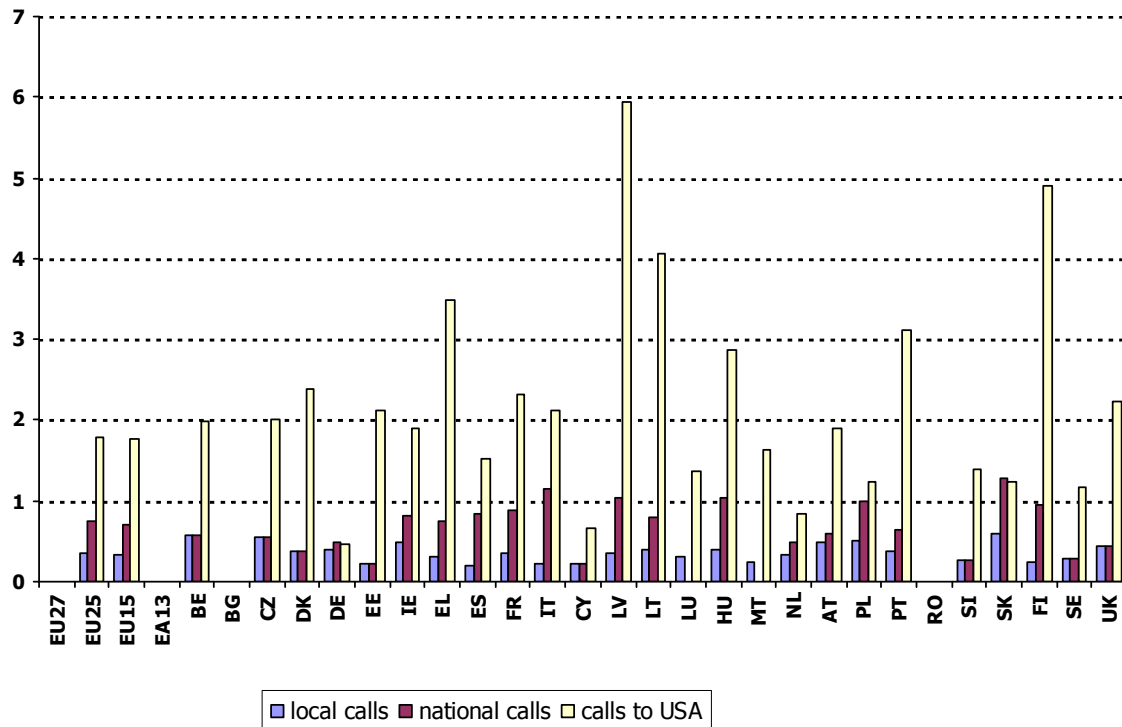
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	40	48	49	54
EU25	:	:	:	:	:	42	48	51	56
EU15	:	:	:	39	43	45	53	54	59
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	:	:	:	12	16	17	22	23	25

Πηγή: Eurostat

IV-B. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1β. Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2006

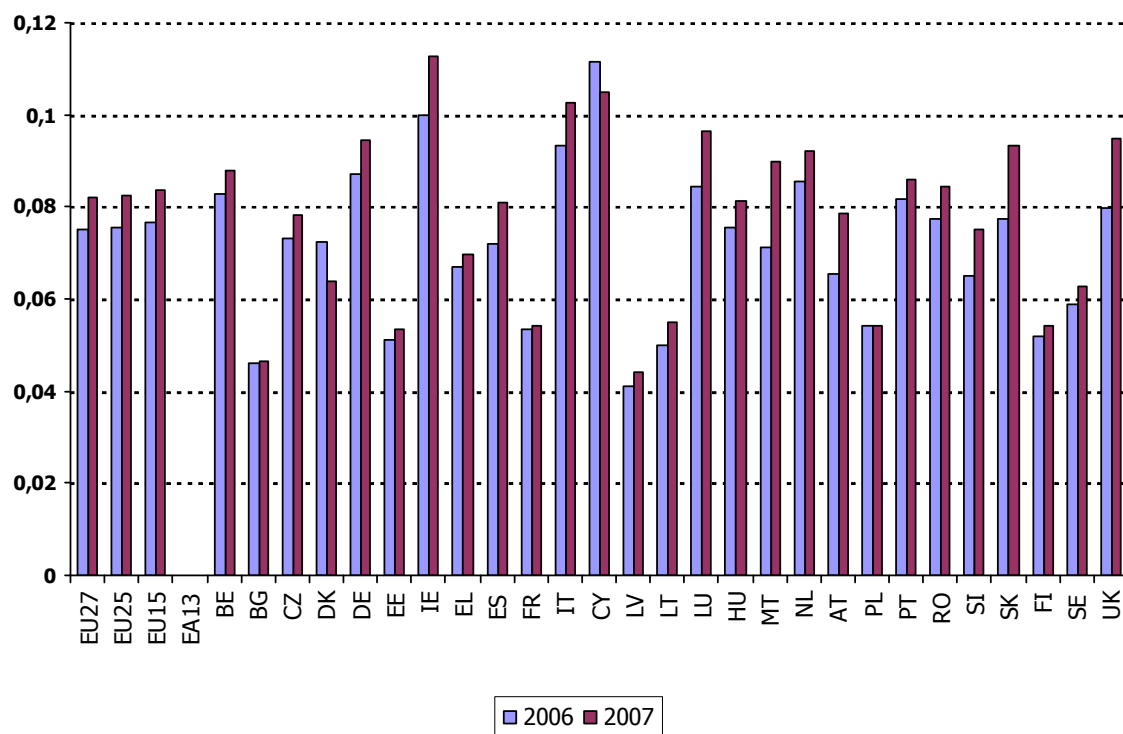
(ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Local calls									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	0,39	0,39	0,39	0,39	0,37	0,35	0,36
EU15	0,4	0,4	0,4	0,4	0,39	0,39	0,37	0,35	0,34
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,18	0,21	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
National calls									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	1,33	1,17	1,07	1,05	0,92	0,76	0,74
EU15	2,14	1,67	1,33	1,14	1,03	1,01	0,87	0,69	0,71
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,15	2,78	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74
Calls to USA									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	:	:	3,08	2,98	2,13	2,11	1,79
EU15	4,51	3,5	3,11	2,65	2,24	2,15	1,88	1,88	1,77
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	5,82	5,82	3,26	2,91	2,95	2,95	2,91	2,93	3,49

Πηγή: Eurostat

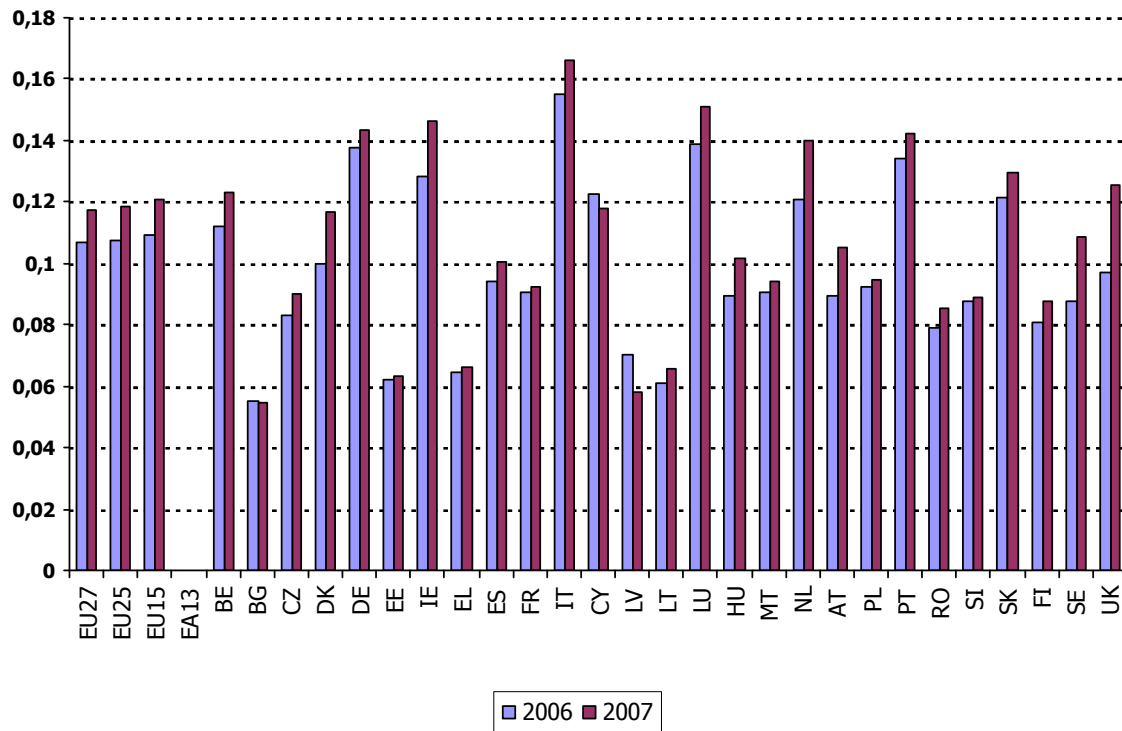
IV-2β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	0,0672	0,0752	0,082
EU25	:	:	:	:	:	0,0623	0,0672	0,0755	0,0825
EU15	0,0636	0,0625	0,0644	0,062	0,0648	0,0634	0,0682	0,0766	0,0837
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,0583	0,0571	0,0571	0,059	0,0614	0,063	0,0645	0,0668	0,0698

Πηγή: Eurostat

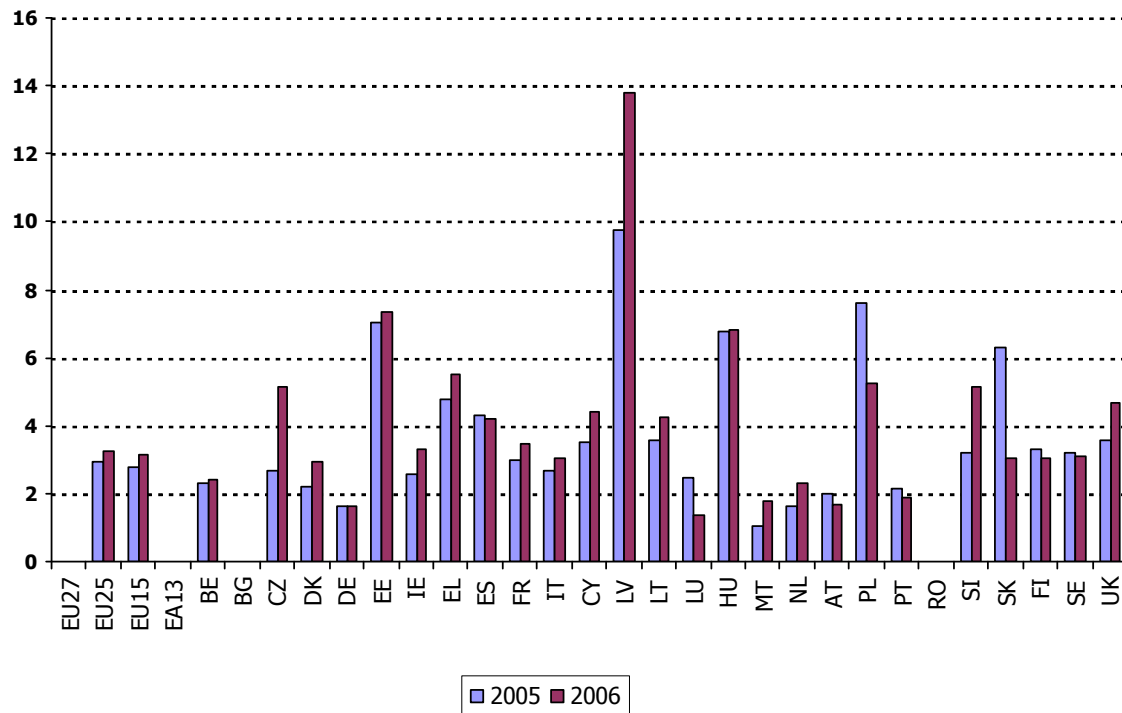
IV-3β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	0,1013	0,1068	0,1173
EU25	:	:	:	:	:	0,1002	0,1023	0,1077	0,1183
EU15	0,105	0,1031	0,1027	0,1032	0,1036	0,1027	0,1042	0,1094	0,1205
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,0622	0,0564	0,0564	0,058	0,0606	0,0621	0,0637	0,0643	0,0661

Πηγή: Eurostat

IV-4β. Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε (% του ΑΕΠ)

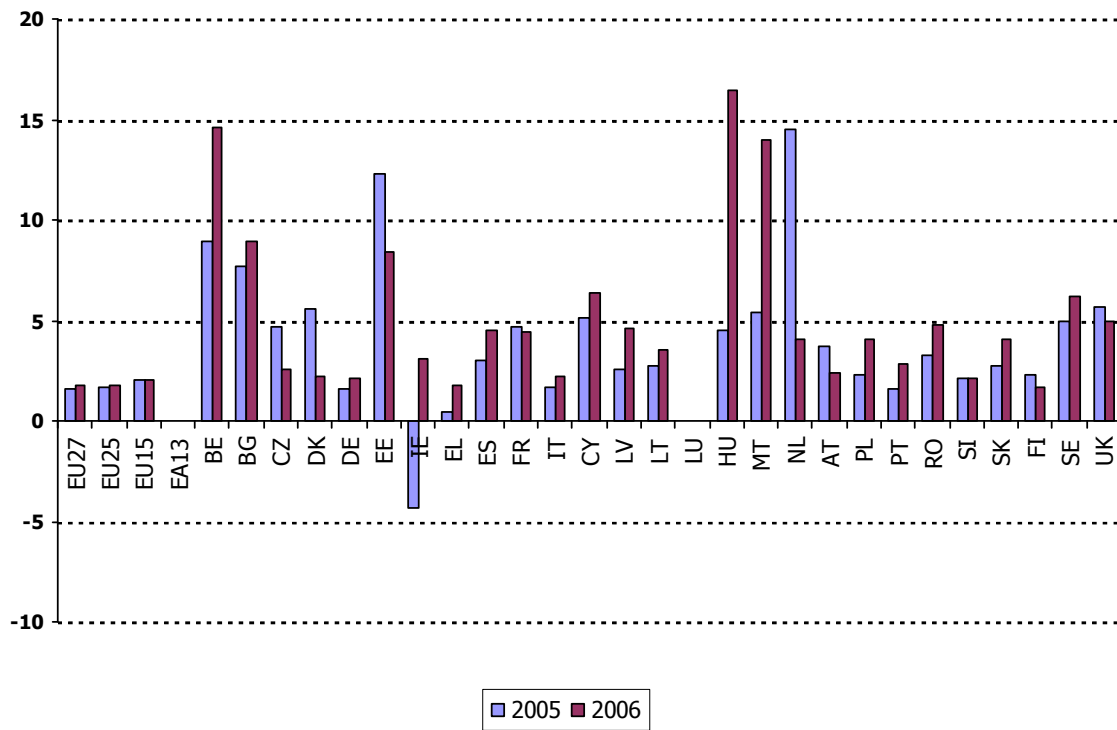

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	:	:	:	:	2,65	2,92	3,27
EU15	1,76	1,78	2,35	2,43	2,61	3,49	2,69	2,76	3,15
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	5,24	4,52	3,85	4,1	5,17	4,44	3,73	4,78	5,52

Πηγή: Eurostat

IV-5β. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

(μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)

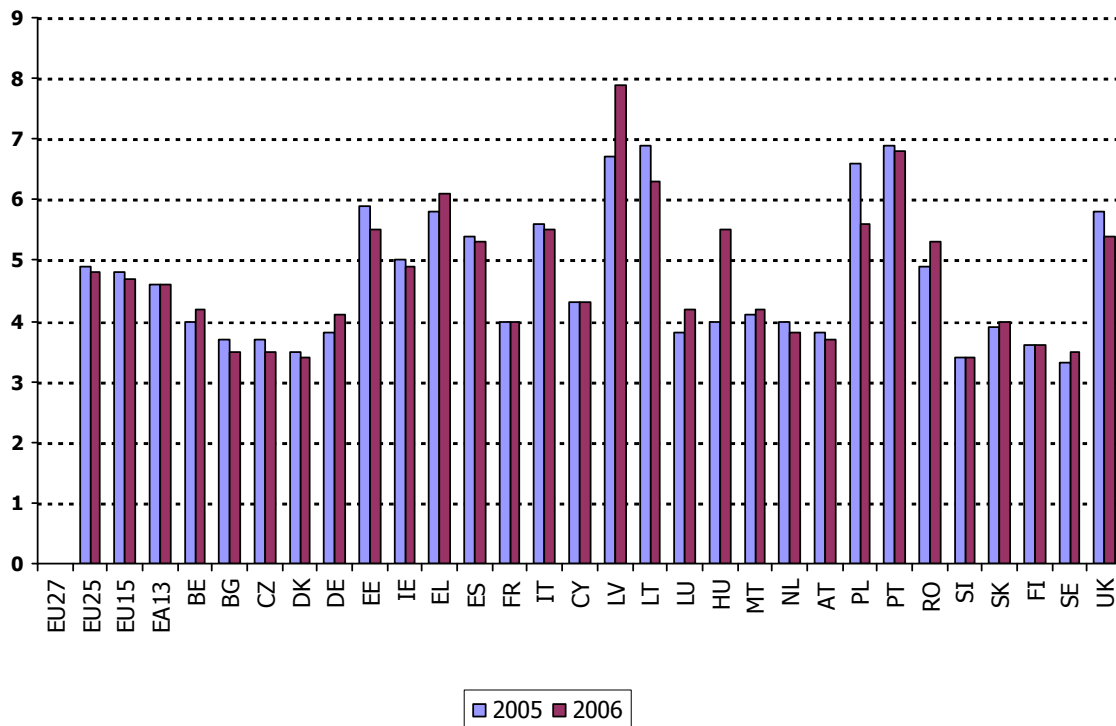
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	·	·	·	·	·	·	0,9	1,6	1,8
EU25	·	·	·	2,4	1,3	1,3	1	1,7	1,8
EU15	2	2,8	3,6	2,6	1,4	1,4	1,1	2	2
EA13	·	·	·	·	·	·	·	·	·
EL	·	·	1,3	0,8	·	·	0,7	0,4	1,8

Πηγή: Eurostat

V-B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1β. Κατανομή Εισοδήματος

(Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)

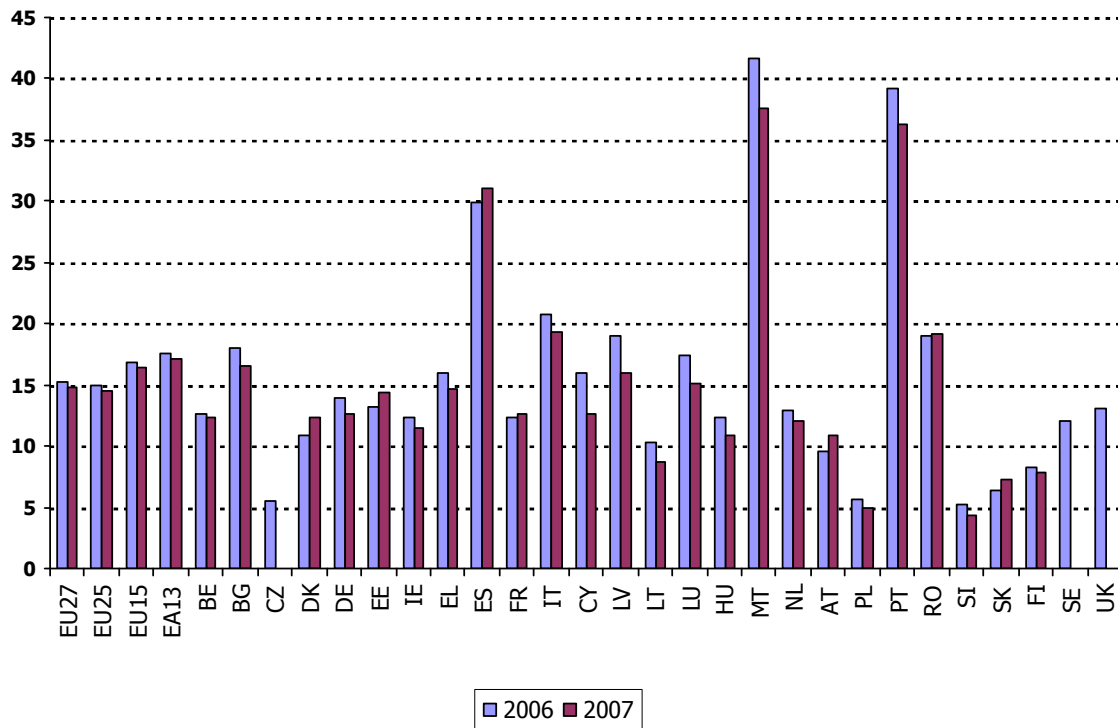
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮
EU25	4,6s	4,6s	4,5s	4,5s	⋮	4,6s	4,8s	4,9s	4,8s
EU15	4,6s	4,6s	4,5s	4,5s	⋮	4,6s	4,8s	4,8s	4,7s
EA13	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	4,6s	4,6s
EL	6,5	6,2	5,8	5,7	⋮	6,4	5,9	5,8	6,1

s: εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2β. Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευση ή Κατάρτιση

(ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	17,6	17,3	17,1	16,6	15,9	15,5	15,2	14,8
EU25	:	17,3	17	16,6	16,1	15,4	15,1	15	14,5
EU15	20,5	19,5	19	18,7	18,3	17,5	17,1	16,9	16,4
EA13	21,2e	20e	19,5e	19,1	18,8b	18,1	17,8	17,6	17,1
EL	18,6	18,2	17,3	16,7	15,5b	14,9	13,3	15,9	14,7
Άντρες									
EU27	:	19,7	19,4	19,3	18,6	18,3	17,5	17,3	16,9
EU25	:	19,5	19,2	18,9	18,1	17,9	17,2	17,2	16,7
EU15	22,6	21,8	21,4	21,1	20,5	20,1	19,4	19,3	18,8
EA13	23,6e	22,6e	22,2e	21,8	21,4b	21,1	20,4	20,2	19,6
EL	22,1	22,9	21,3	20,7	19,9b	18,3	17,5	20,7	18,6
Γυναίκες									
EU27	:	15,6	15,2	14,9	14,7	13,6	13,5	13,1	12,7
EU25	:	15,2	14,8	14,4	14,1	12,9	13	12,7	12,3
EU15	18,5	17,2	16,6	16,2	16,1	14,8	14,8	14,4	14
EA13	18,8e	17,4e	16,9e	16,4	16,2b	15,1	15,2	15	14,5
EL	15,4	13,6	13,4	12,6	11b	11,6	9,2	11	10,7

e: εκτίμηση

Πηγή: Eurostat